

1954

kazys barys

vytautas kavolis

antanas škėma

a. šova

s. žymantas

SANTARVĖ

kas lietuvi krašte labiausiai skaudina

sniego balandžiai bajorišku keliu

viena diena lietuvos kaime žygis į červėnę

reikės pakelti kultūrinis standartas

vertybės ir socialinė politika

pagaliau atėjo gėdos diena

N. 2.

SANTARVĖ

kelia Krašto ir jo priešinimosi primatą užsienio lietuvių politiniame ir visuomeniniame gyvenime.

SANTARVĖ

palaiko Lietuvos valstybiškumą, valstybinę mintį ir tradicijas.

SANTARVĖ

svarsto lietuvių laisvės kovos reikalus ir pagrindines jos problemas, padėtį Krašte, lietuviško gyvenimo bei veiklos svarbiausius klausimus.

SANTARVĖ

nagrinėja politinius, visuomeninius, ekonominius, socialinius ir kultūrinius klausimus. Lietuvos praeities, dabarties ir spėjamos ateities problemas.

SANTARVĖ

jieško naujų idėjų ir naujų kelių visais tautinio gyvenimo aspektais dabarčiai ir ateičiai, glaudžiamame ryšyje su Krašto reikalavimais, troškimais ir viltimis.

SANTARVĖ

siekia užsienio lietuvius priartinti prie Krašto reikalų.

TURINYS

Reikės pakelti kultūrinis standartas — **Kazys Barys**

Iš partizanų kūrybos — Viena diena Lietuvos kaime

Vertybės ir socialinė politika — **Vytautas Kavolis**

OKUPUOTOSIOS LIETUVOS REIKALAI

Kas lietuvių Krašte labiausiai skaudina — **S. Žymantas**

Kombinatas Vorkutogol

KULTŪRINĖMIS TEMOMIS

Sniego balandžiai — **Antanas Skėma**

IŠ NETOLIMOS PRAEITIES

Žygis į Červinę — **A. Šova**

RYTŲ VAKARŲ FRONTE

Karštas karas Indokinijoje — **Politicus**

LIEPSNOS IR DŪMAI IDEJŲ AUKURUOSE

Bajorišku keliu: kilmės senumo bejėgkant — **Jurgis Lengvenis**

TEKSTAI BE KOMENTARŲ

UŽSIENIO LIETUVIŲ VEIKLOS BARE

Ties mūsų nesusipratimais — **J. Kernius**

Pagaliau atėjo gėdos diena — **Buv. Laisvės Kovotojas**

PIRSTU Į AKĮ

SKAITYTOJŲ LAISKAI

LRS-vės ORGANIZACIJOJE

KNYGŲ PARASTEJE

SANTARVĖ

REZISTENCINIS VISUOMENINIŲ
ir KULTŪROS REIKALŲ ŽURNALAS
LITHUANIAN MONTHLY

Redaktorius — F. Neveravičius

Redakcinį sambūrį sudaro: K. Drunga, Dr. A. J. Greimas, B. Raila, H. Žemelis, S. Žymantas

Viršelės — dail. V. K. Jonyno

Leidžia Lietuvių Rezistencinės Santarvės Informacijos Biuras

„IŠ PO TĖVYNĖS LAUKŲ VELĖNOS, IŠ VIENIŠŲ ŠILOJŲ GLŪDUMOJE IŠDYGUSIŲ DIDVYRIŲ KAPŲ, IŠ KANKINIŲ KRAUJO, IŠ TREMTINIŲ AIMANŲ, IŠ SIBIRO IR VORKUTOS TAIGOSE ZUVUSIŲ, BAISIOJE VERGOVĖS NEDALIOJE UZGESUSIŲ MŪSŲ SESERŲ IR BROLIŲ VARGO KANCIOS, SOPULIO IR VISŲ NEŽINOMŲ KAPŲ, PRIGLAUDUSIŲ KANKINIŲ KRŪTINES — SKLINDA LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS SPINDULIAI. TIE SPINDULIAI VISŲ LIETUVIŲ KRŪTINĖSE ĮDIEGIA TIKĖJIMO PLIENO, MEILĖS UGNIES IR PAZERIA BUSIMOS AUŠROS VILTINGŲ ŽVAIGŽDŽIŲ, ĮKVEPIANČIŲ, JUNGIANČIŲ VISUS Į VIENĄ BENDRĄ KOVOJANČIĄ UZ SAVO LAISVĘ LIETUVĄ, GEIDŽIANČIĄ GYVENTI KRIKŠČIONIŠKĄJĄ MORALĘ IR VAKARŲ DEMOKRATIJOS PRINCIPUS SU TVARKYTA GYVENIMA, KURIAME SKAISCIU ZIEDU PRAŽYSTŲ VISOS DIDŽIOSIOS ŽMOGAUS LAISVĖS IR PRINCIPAI — IDEALAI, UŽ KURIOS VERTA KOVOTI, AUKOTIS IR ŽŪTI. TIE SPINDULIAI ISRASO IR ŠIĄ 16-os VASARIO ŠVENTĘ MŪSŲ LIETUVOS PADANGEJE IR KIEKVIENO MŪSŲ ŠIRDYJE. TEGYVUOJA LAISVA, DEMOKRATINĖ, NEPRIKLAUSOMA LIETUVA!“

Lietuvos BDPS Komitetas. Pavergtoji Lietuva—1947. II, 16

REIKĖS PAKELTI KULTŪRINIS STANDARTAS

KAZYS BARYS

Milžiniška technikos pažanga atpalaiduoja žmogų nuo daugelio valandų sunkaus fizinio darbo, sudarydama jam sąlygas išsiugdyti dvasinėms jėgoms. Bet kartu ji ir pareikalauja iš to paties žmogaus daug didesnio sumanumo, lankstesnės orientacijos, greito ir tikslaus sunkių ir sudėtingų uždavinių sprendimo ir net tam tikro charakterio išsiugdymo. Štai kodėl pažangieji industriniai kraštai ne iš liuksuso ar kokių kultūrteorinių samprotavimų bei ambicijos, o iš paties gyvenimo besąlyginių reikalavimų išeidami skiria milžiniškas sumas visų piliečių kultūrinio standarto kėlimui. J. A. Valstybėse 1953 m. 76% aštuoniolikmečių jaunuolių baigė 12 metų mokyklą. Daugelyje šio krašto valstybių įvestas privalomas 12 metų mokymas ir įstatymu uždrausta įstaigoms ir įmonėms priimti į darbą jaunuolius iki 18 metų amžiaus. Anglija, sunkiai kovodama su ekonominiais sunkumais,

eina į 10 metų privalomą mokymą. Aišku, kad visos Vakarų Europos valstybės, norės ar ne, turės pasivyti šiuos mūsų laikais mokymo atžvilgiu pažangiausius kraštus.

Ne tik tai ūkio šakų technizacija, bet ir kiti stambūs mūsų laikų gyvenimo reiškiniai stato žmogui didesnius dvasinio išprusimo reikalavimus.

Per paskutinius porą šimtmečių nepaprastu greitumu kito žmonių gyvenimo būdas, pažiūros į valstybines institucijas, socialinius ir kitokius žmonių santykius. Valstybės suverenitetas išdilo iš vieno asmens rankų, pereidamas į piliečių visumos rankas. Vietoje paklusnumo atsirado nauja susiklausymo sąvoka. Eilinis pilietis įgavo nepaprastą svorį sudėtingų valstybinių uždavinių sprendime. Jis pasijuto, kad ne tik nuo jo daug kas priklauso, bet kad jis turi lygias teises į tai, kas žmonijos amžių amžiais sukurta. Pabudo valia ir noras gy-

venti pilnutinį kultūringo žmogaus gyvenimą. Klasinis tiek turto tiek kultūros atžvilgiu užsisklendimas subyrėjo: ne kilmė, bet naujovo gaubimai iskeia žmogų. Atsirado turtinio išlyginimo, teisingo atyginimo už darą reikalavimai. Šitas procesas vyko ir vyksta labai nelygiai įvairiuose kraštuose. Ten, kur kultūrinis lygis augštesnis, apseita be sukrėtimų; tamsiuose kraštuose kilo revoliucijos, kruvini susirėmimai, nes dvasinis, o kartu su juo einas ir materialinis skurdas yra geriausia dirva šitiems reiškiniams ir demagogui, kuris pasinaudojamas žmonių tamsumu lengvai suvedžioja juos ir primeta savo valią, iškreipdamas tų pačių žmonių teisingus siekimus.

Subyrėjus autoritetiniams režimams ir pribrendus tautoms demokratijai, vis dėlto visi jautiame, kad daugelis piliečių nepakankamai susivokia tuose reikaluose, kurie atsidūrę jų rankose. Moralinis ir kultūrinis išnokimas reikalingas didelio rūpesčio, nes pati demokratija bus tokia, kokie bus jos nešėjai. Taigi ir šita mums artima ir būtina valstybinio režimo forma pati savaime reikalauja iš mokyklos daug didesnio žmonių paruošimo, kad jie mažiau blaškytųsi, mažiau būtų suvedžiojami ir tikrai atakingiau, sąmoningiau ir su didesniu atsakingumu jausmu galėtų dalyvauti visuomeniniame ir valstybiniame darbe.

Pabudimas žmoguje noro gyventi kultūringą gyvenimą, suvokimas moralinės teisės į žmonių kultūrinius laimėjimus turi būti lygiai paisomas, kaip ir visi kiti teisingi reikalavimai. Šiais laikais visos kultūrinės veiklos šakos turi būti prieinamos visiems žmonėms, o kiekvienas pilietis iš mažens prauostas, kad galėtų suprasti, pagrįsti jų vertę ir reikšmę. Tik tokiu būdu bus išvengta tos didžios skriaudos ir neteisybės, kurią daugelis jaučia ir prieš kurią mūsų laikų žmogus revoltuoja.

Visai suprantama, kad nevisi vienodai išsiugdys savo dvasines jėgas. Žmogaus prigimtis turį nevienodas ribas ir galimumus. Bet užtat kiekvienam reikia atverti durys, kad jis galėtų pasidaryti tuo, kuo jam leidžia įgimti gabumai.

Iš to išeina, kad pirmiausia reikia kreipti dėmesį į bendrąjį visų gyventojų kultūrinio standarto pakėlimą. Jeigu paskutinia

Nepriklausomybės metais artinomės prie 6 metų privalomo mokymo, tai ateityje šituo laimėjimu mes nebegalėsime pasitenkinti. Jau ir šiandien mokykliniais klausimais rašantieji prieina išvados, kad visuotiniam švietimui reikia skirti 8-ri metai. Man atrodytų, kad nereikia dabar per griežtai šitam dalykui nustatyti ribas. Imdami amerikonių pažangiausią 12 metų standartą ir turėdami galvoje 8 metų, mes galėsime nusistatyti minimalines ir maksimalines ribas. Tokiu būdu mes susirasime išeities tašką ir siekiamąją ribą.

Po sunkių karų ir dar sunkesnių okupacijų mūsų krašio ekonominis pajėgumas negali būti didelis, o pačioje pradžioje net gali būti katastrofiškai sunkus. Krašte dabar einama prie 7 metų privalomo mokymo. Todėl pačiais pirmaisiais metais gali tekti pradėti net 7 metų mokyklą. Bet šie laikai ypatingi tuo, kad skurdan patekę kraštai ir žmonės nebepaliekami savo likimui. Reikia tikėtis, kad pirmoji pagalba bus suteikta ir mums, o atsimenant gražius lietuvių organizacinius gabumus ir ūkiškai sveiką kūrybingumą, greitai galėsime su tvarkyti ekonominius reikalus, o švietime pasiekti 9-rių metų mokyklą. Tolimesnis krašto išteklių augimas ir racionalus švietimui skiriamas biudžeto panaudojimas leis palengva artintis prie maksimalinės 12 metų ribos.

Klaidingu keliu eitume, jeigu siekdami ir laimingu būdu pasiekę maksimalinę 12 metų privalomo mokymo ribą, pasiimtume senojo tipo 4 skyrių pradžios ir 8 metų gimnazijos kursą ir programą. Šitoji mokykla turi būti diferencijuota atsižvelgiant į gyvenimo reikalavimus. Mokslas reikėtų išdėstyti tam tikrais ciklais. Kiekvienas ciklas išbaigtų tam tikrą kursą, kurį baigus, augštesnis laipsnis įneštų tam tikrą diferencinį momentą. Pirmasis ciklas, skirtas patiems elementariausiems dalykams ir bendras visiems mokiniams, turėtų būti 6-rių metų. Gabesnieji mokiniai šitą kursą galėtų išeiti ir per 5-ris metus.

Gabiausieji ir negabiausieji arba su dvasiniais bei fizikiniais trūkumais mokiniai visada sudaro ir sudarys tam tikrą problemą. Pastarųjų dviejų rūšių vaikams reikalingos specialios mokyklos. Su gabiaisiais, ku-

riems kaikuriuose valstybėse organizuojamos irgi specialios mokyklos, mažiau yra rūpestių. Žinoma, eidami su vidutiniais ar žemiau vidutinių gabumų mokiniais, jie genda: įpranta tinginiauti, išmoka per lengvai žiūrėti į pareigas ir darbą. Mūsų sąlygose, išskyrus didesnius miestus, specialių mokyklų šiems vaikams organizavimas sunkiai įmanomas. Čia galimos dvi išeitys: didesnėse mokyklose gali būti suorganizuotos sparciau kursą einančios klasės, mažesnėse mokyklose tektų panaudoti J. A. V. praktikuojamą stumimo metodą: gabesnieji mokiniai klasėje pastumiami ir pasibaigus trimestrai šokdinami į augštesnį skyrių. Atsokdinti mokiniai pritempiami iki augštesnio skyriaus normos. Šią dalyką m. netoms mokykloms kiek lengviau priitaikinti, nes mokiniai priimami du kartus į metus ir mokslo metai suskirstyti trimestrais. Tokiu būdu visada yra pus-skyriai. — Mokiniai tereikia nušokti nedaugiau, kaip pusės metų kursas.

Šitas ciklas atitiktų mūsų buvusią 6-rių metų pradžios mokyklą. Ją baigę mokiniai galėtų pasirinkti arba gimnaziją arba likti toliau mokytis toje pačioje mokykloje. Gabesnieji turėtų būti paskatinti pasirinkti pirmąją.

Mokiniai, kurie lieka toje pačioje mokykloje, turėtų mokytis 3-jis metus dar bendrojo lavinimo dalykų, bet jau su tam tikru praktiniu atspalviu. Vietoje svetimųjų kalbų, kurių mokymasis šiose mokyklose beprasmiškas, nes jų niekas neišmokys, kad galėtų jomis naudotis, o kaip okupacinė praktika parodė, kartais gali būti net žalingas dalykas, daug geriau įvesti į programą gyvenimiškas elementas. Tiksluosiuose moksluose, nenukrypstant nuo visų mokyklų tipų einamų dalykų lygmens, reiktų akcentuoti ir išryškinti tie momentai, kuriais galima pasinaudoti praktikoje. Todėl jau šiose mokyklose bus jaučiamas skirtumas miestuose ir kaimuose.

Ne vienam galbūt, kils klausimas, kodėl šiam mokykliniam ciklui skirtina 3 metai, o ne 2 ar 4 ir t. t. Man atrodo, kad visos vidurinės specialinės mokyklos ir kitos žemesnio rango praktinės mokyklos turėtų išaugti ne iš gimnazijos kurso, o iš šitos liaudies mokyklos. Pastarosios daug labiau

atitiktų praktinių mokyklų dvasią, programą ir kursą. Ji ne tik įpratimas (į daugelį specialių vidurinių mokyklų būdavo priimami ir iš progimnazijos kurso), bet ir intelektualinio subrendimo lygmuo čia reikalingas tokio augtumo. Tiesa, kaikuriuos amatų mokyklos tenkindavosi 4 ar 6 skyrių pradžios mokykla. Bet keliant apskritai krašto kultūrinį lygį, labai pravartu ir eilinių amatininkų turėti šviesų, nes Palangos Juzės buvo ir bus labai gerai, jei ir toliau liks tais žiburėliais, kurie neša ne tik amatai, bet ir šviesos spindulį žmonėms.

Sprendžiant šį klausimą, mums vėl kyla svetimų kalbų mokymo klausimas. Dauguma sutiks, kad žemdirbiui, amatininkui ir kitiems panašaus darbo žmonėms jos nereikalingos. Bet vidurinėms specialiosioms jos būtų pravartu, kadangi dalis mokinių nesitenkins ta mokykla, o susidarius sąlygoms, norės lankyti ir augštesias to paties tipo mokyklas, šitas dalykas įneša šiek tiek painiavos: iš tikrųjų, jeigu mokiny pasidarys klaidą neįstodamas į gimnaziją, bet pasirodė gabus atėjęs į specialią vidurinę mokyklą iš liaudies mokyklos ir norės toliau mokytis, niekas iš mūsų nenorės šiam jaunuoliui užkirsti kelio. Bet iš esmės pasvarstius dalyką, paaiškės štai kas: mokyklos paskirtis yra tokia, kad ją baigęs žmogus pasiruošia tam tikrai profesijai ir angažuojasi iš jos išėjęs dirbti pasiruošę darbą. Labai maža mokinių teatsiranda, kurie dar nori toliau mokytis. Gabūs mokiniai, kurie panorės toliau augštesiose mokyklose studijuoti, visada sugebės papildyti savo žinias ir pasiruošti joms. Be to, jeigu mokyklos yra tokio pobūdžio, kad numato svetimų kalbų naudingumą ir reikalauja, jos pačios turėtų įvesti į savo programas, kad palengvintų mokiniams, kurie norės jomis naudotis, patiems išmokti.

Visoje sistemoje rasime vieną kitą mokyklą, kuriai bus artimesnė gimnazija arba labai artimą kursą jai eis. Bet dauguma bus labiau sutapusių su liaudies mokykla.

Eidami į augštesnį liaudies švietimo laipsnį, mes atsiduriame jau griežtai profesiniame, praktiniame lauke. Nors ir turėdamos tam tikrą kiekį bendrų šviečiamųjų dalykų, bet visu sveriu jau bus jos skirtos profesiniam pasiruošimui. Šis mokyklų cik-

las, bus labai diferencijuotas. Pirmiausia bus du labai skirtingi tipai: mokyklos skiriamos kaimui ir miestui. Tiesa, kaikuriuos jų bus bendros, bet dauguma jų skirsis, kaip skiriasi miesto ir kaimo darbai ir gyvenimas.

Kaimuose šis ciklas virs į įvairiarūšę žemės ūkio mokyklą. Čia bus ir pagalbinių žemės ūkiui mokyklų, kurių mokiniai tiesioginiai nedirbdami žemės, tarnaus jam. Visi gerai suprantame, kad būsimas Lietuvos ūkis turės būti labai mechanizuotas, su mašinų stotimis, elektra ir kitais moderniais įrengimais. Visa tai pareikalaus naujo tipo žmonių, su skirtingu pasiruošimu.

Miesto mokykla rūpinsis miestieškų profesijų ir įmonių darbininkų paruošimu. Ir čia turėsime labai įvairią mokyklinę sistemą. Daugelyje tarnybų, kuriose senesniais laikais dirbdavo universitetininkai, turės ateiti žmonės iš liaudies mokyklos: banko tam tikro rango tarnautojai, įvairūs stenografistai mašinraštininkai, fabričių administratoriai, buhalteriai ir t. t. ir t. t.

Pati organizacija miestinių ir kaimo augštesnio laipsnio mokyklų turėtų eiti tokiu būdu. Baigusius 9 metų mokyklas mokinius, pradžioje tik dalį, suimtų šios profesinės mokyklos. Pirmiausia būtų įsteigtos pačios reikalingiausios, kurios pačios ir mokyklų tipų įvairumas plėstųsi iki tokios apimties, kad su laiku apimtų visus tuos gyventojų sluoksnius, kurie nelanko gimnazijų ir jas baigę universitetų.

Jų metų skaičius, atsižvelgiant į einamų dalykų pabūdį, svyruotų nuo 2 iki 4 metų. Taip užbaigę mokyklinę liaudies mokyklų sistemą ir įvedę privalomą jose mokymąsi ir priešime 11 ar 12, atskirais atvejais 13 metų, augščiausią liaudies švietimo ribą.

Kitu keliu ir turėdami visai kitus uždavinius prieš akis nueis tie, kurie pradės lankyti gimnazijas. Gimnazijų vienintelis uždavinys bus paruošti augštesioms mokykloms kandidatus. Tektų dėti didžiausios

pastangos, kad į šias mokyklas patektų sveikų papročių ir sveikos dvasios gabiausias įvairių sluoksnių jaunimas. Šitam jaunimui reikėtų statyti didesni ir auklėjamieji ir šviečiamieji reikalavimai, nes iš jo turi išaugti augštų moralinių ir intelektualinių kvalifikacijų inteligentinis kadras. Kad gimnazija turi nepaprastos reikšmės žmogaus susiformavimui, mes matome iš daugelio gabių ir net genialių intrustų, kurie vienu ar kitu būdu prašoko šias mokyklas. Juose pastebime kažkokį trūkumą, charakterio neišbaigtumą, stoką vidinės harmonijos. Žinoma, rasime ir čia išimčių, bet dauguma patvirtins mūsų teigimą. Todėl šitą formuojantį gimnazijos elementą reikia ne tik vertinti, bet ir sustiprinti.

Jeigu liaudies mokykla nuėjo praktiniu keliu, gimnaziją reikėtų palikti klasikinio stiliaus, vengti ją supraktinti. Įnešus tam tikrų pataisų ir programą paliktina tokia, kokia ji buvo Nepriklausomoje Lietuvoje. Jai reikia skirti 7-ri metai. Paskutiniai metai turėtų būti skirti visai bendro kultūristorinio pobūdžio dalykams, kad būsimas inteligentas turėtų rimtą filosofinį ir kultūristorinį pagrindą. Šiandien, ypač Anglijoje, dažnai kalbama, kad ir universitetuose būtina įvesti bendrųjų dalykų, nes inteligentas per daug uždaromas į profesinį kiautą, atitraukiamas nuo pačios gyvenimo evoliucijos, susiaurinamas. Atrodytų, kad tikslingiau būtų mažiau kainuojančiose gimnazijose sustiprinti šitie bendrieji dalykai ir jiems skirti užbaigiamasis, sintetinančias momentas. Be to, ne pro šalį būtų ir tai, kad pati gimnazija labiau susirištų su augštesiomis mokyklomis ir išleisdama savo mokinius paruoštų juos studijoms, na, kad ir supažindindama su pačiais bendraisiais mokslinio darbo metodais, nes labai dažnai naujas studentas daug laiko veltui sugaišta perėjęs į augštąsias mokyklas ne iš blogos valios, o dėl to, kad nemoka naujose sąlygose darbo kaip reikiant pradėti.

Drąsa ir pasiaukojimas nėra barbarizmo liekanos; barbariškas yra tikslas, kuriam žmonija visa tai dar tebetaiko. Reikia branginti ir kultivuoti tas didžiąsias vyriškas dorybes; geresnė ateitis nebus sukurta be jų; pagal jas tauta, savo istorijos krizių metu atpažins savo vadus.

Léon Blum

IŠ PARTIZANŲ KŪRYBOS

VIENA DIENA LIETUVOS KAIME

(Reportažas)

Kažkodėl šiąnakt šunes lojo — galvojo kaimo gyventojai. Anksti atsikėlę, mieguisti kaimiečiai apžiūrinėja pėdsakus aplink trobesius.

Taip. Iš tikrųjų pėdsakų daug. Rusiškų guminių padų įspaudos. Vadinasi, rusai pasalavo.

— O! bjaurybės, — keikėsi kaimiečiai. Jau trečia savaitė, kaip apgula kaimą naktimis. Vis laukia partizanų.

Bet ir be pėdsakų aišku, kad rusai pasalauja. Tiesa, viešai jie kaime nesirodo, bet, kaip įprasta, visi tai žino, nes šulinėliuose ir dūburėliuose šeimininkių padėtas pienas — išgertas. Kibirėliai išmėtyti. Dingusios kelios vištos, daržė nukastos bulvės, morokos, svogūnai, nuskinti agurkai...

Kaimiečiai skubiai žadina piemenis ir anksti skuba pasprukti iš namų su gyvuliais, nes juk kaikiurie turi pasislėpę po neregistruotą karvutę, kurią, išbėgant iš namų, reikia paslėpti. Atėjęs vadinamas „pieno kontrolierius“ ir radęs tokį gyvulį, įkūrė. Be to, būsi priskirtas prie buožių, ir tavo duoklių kiekis padidės nepaprasta progresija, gi be kombinacijų — duoklių irgi neišmokėsi.

— Dievas žino, gal šiandien jau grįš, — kuždasi susijęsios kelios moterys.

— Anupras, Kudžma, jau grįžo, — pasakoja viena. — Mačiau — sumuštas, nuplėsta ausis, visas pamėles ir žaizduotas. Turės, gal, du mėnesius gulėti lovoje, gydysis... Dievas žino...

Taip kalbasi vargšės moterys apie savo areštuotus vyrus, kuriuos NKVD-istai nežinia dėlko areštavo ir žiauriai kankina.

Aišku, rusams vaidenas ir ramybės neduoda aktyvūs Lietuvos Partizanai. Tad jie ir griebiasi žiauriausio teroro prieš civilius gyventojus; juos provokuodami, bjauriai terorizuodami, stengiasi priversti šnipinėti, pardavinėti savo kraštą ir žmones, Joks Ju-

les Vernes ar Alan Edgar Poe nepatieks savo vaizduočių lakumų fantastiškesnių kovos vaizdų iš jūrų gelmių tamsybių, oro augštybių, kokie šioje plotmėje yra išsivystę Lietuvos liaudies kovoje su savo amžiniais priešais — rusais.

Baisu pagalvoti, kas iš mūsų nėra buvęs kalėjime, sumuštas, apiplėštas, išjuoktas, apvogtas, paskutiniu valkata ar šunimi laikytas. Manot, gal parsidavėlis ir niekšas išdavikas yra laisvas nuo to? Ne, rusai ir jam netiki. Tik žemiausio teroro būdu ir jį priverčia tokį būti.

Staiga kaime viskas apmiršta. Iš kaimo šalinas vyrai, moterys. Kaime pasirodė aktyvas. Tai yra oficialus valsčiaus vadovybės karinis vienetas kaimiečiams plėsti valstybės naudai. Švelniai gi pagal laikraštį „Tiesa“ Nr. 230 iš 1947. IX. 20 d. tariant: „partijos visuomeninės nuomonės reikšėjimas ir netarpiškas partinių nutarimų vykdytojas“.

Taigi, štai pasirodė „partijos nuomonės reikšėjimas ir vykdytojas“. Vadovauja Sevelis. Tai tikra apylinkės gyventojų pabaia. Jis žymus milicininkas. Labai sulyšęs, išbašęs. Akys išsprogusios ant kaktos, lyg negyvos. Vieną iš jų jis visai nemato. Tai masinis naikintojas — žudikas, nepakeičiamas liudininkas visose bylose, daug šimtų žmonių sunaikinęs, nurodydamas išsiuntimui į Sibirą. Šio savo amato Sevelis mokėsi dar nepriklausomybės laikais. Tada jis buvo devyniolika kartų baustas už recidivistinius nusikaltimus. Užtat ir dabar apie vaggystes jis daug išmano.

Ukininkai kartą pasiskundė milicijai, kad jiems nuolat dingsta iš tvartų avys. Nurodė ir jų vagį — vieną tinginį.

Rezultatas buvo šitoks:

— Nuo ko gi jis vogs? Nuo to, kuris neturi, nevogs. Jis vagia nuo to, kas turi.

O jei vogė, vadinasi, jam buvo reikalinga. Koks skirtumas, ar tu ar jis būtų mėt papjovė?

Taip puikiai išaiškina vagystę Sevelis. Tokio teisėjo akivaizdoje kaimiečiai bejęgiai (faktas).

Vienas teismas buvo įvykęs čia pat akivaizdoje. Vyrukas pasiskundė, kad vakar dingio dviratis.

— Tai nieko nereiškia, — atrėžė Sevelis. — Tavo dviratis už respublikos ribų niekur neišeis. O ar jis bus päs tave ar pas kitą — nesvarbu (faktas).

Taigi, aktyvas puolė kaimą staigiai iš kelių pusių, kad gyventojai nespėtų susislėpti. Tuojau pradėjo kaime šaudyti kaimiečiams įbauginti.

— Tai kodėl duoklių valstybei neduodat — m... m...!? Jūs, buožės, „levoriucionieriai“! Jūs dar kelsit „levoriuciją“! (suprask — revoliuciją). Mat, čia, kaip visados, milicininkai ir tarnautojai demonstruoja savo „augštą“ išsilavinimą. — Davėt draugui Stalinui žodį, kad pieno, grūdų, šieno, bulvių duokles atiduosit, o kas jums dr. Stalinas — š...? Ne, m... m..., buožės! Jums taip nepraeis! Jūs laukiat Anglijos, Amerikos!... Jūs išgelbės!... Tegu ateina... Tegul išgelbėja... Jūsų ir kaulai sušus belaukiant, m... m...!

Toks paprastai yra aiškinamasis aktyvo darbas, kuriuo taip kiekvieno laikraščio straipsniuose didžiuojasi bolševikai.

Aktyvas ilgai nelaukia. Prasideda kratos. Jau yra sumuštų, sukruvintų, areštuotų. Daug ašarų ir verksmo.

Kratos vyksta visuose trobesiuose. Varto pamatus, akmenis, rauna krūmus, gėles, bado daržų žemę...

Štai už neatiduotos duoklės vieną kilogramą sviesto pasiėmė kiaušę, iš kito už neatiduotus javus pasiėmė karvę ir arkli.

Jieškoma grūdų, riebalų, pieno, „banditų“ Labiausiai jieško „banditų“. Stalčiuose, kišenėse, pinigėse... Kiek čia žiedų, laikrodžių, skustuvų, peilių, pinigų, brangenybių atsidūrė aktyvo kišenėse ir užančiuose...

Pagaliau pasidarbavęs aktyvas panorio pietų. Keliose vietose soduose rūksta dū-

mai Ana, tai pas „buožės“ aviliuose degina bites. Jas išnaikins ir valgys medų.

Prisitrąkęs, prisiterorizavęs, pasiėmęs areštuotus, aktyvas galop ištraukia namo. Bet grįžta jau kitais keliais. Baisu...

Po pusvalandžio — kietos, trumpos automatinų ginklų serijos. Daug skaudžių serijų. Kautynės. Apmiršta gyventojų širdys. — Kas ką užpuolė? Ar nepralaimės mūsų šiečiai (t.y. partizanai)?

Siaubingas laukimo laikas. Jaudinasi kaimiečiai. Pagaliau atbėga du areštuotieji.

— Septyni rusai nukauti. Kiti sužeisti ir sveiki paspruko. Žuvo ir Jurgis, Skripka. A. a. vargšeliui. Buvo žiauriai sumuštas, vos paėjo. Labai mušė kelyje. Jį NKVD-tai patys nukovė, kaip jiems įprasta. Reikia jų labai saugotis, einant per negyvenamas vietas ar pasimaišius partizanams. Mes vos išsigelbėjome pabėgdami, — aiškina vyrai.

Rytojaus dieną čia bus daug, daug rusų. Daug teroro, kratų, suėmimų. Mažiausia mėnesį laiko jie siautės dienomis ir naktimis apie tą kaimą. Daugelio jie nesugaus, nes jaunesnieji bus jau pasprukę pas partizanus.

Krašto pasaka amžina. Šie jaunieji keršys už savo tėvus, artimuosius, išgrobta turta, sudegintus trobesius, ištremtuosius. Kruvinas ratas sukasi...

Vakaras. Augštas žvaigždėtas dangus. Tolumoje — gretimuose kaimuose — skamba partizanų dainos. Jos aktualios ir labai jaunimo mėgstamos. Jos gimsta kaskart naujos ir naujos. Jų daug. Jau kelinti metai, kai kitokių dainų, išskyrus partizanines, veik visiškai negirdėti.

Gili naktis. Horizonte skraido raketos ir pokši šūviai. Nė vienos ramios naktelės pas Dievą...

(Šis reportažas atgabentas į Vakarus Krašto Rezistencijos Vadovybės Atstovybei užsienyje — 1947 m. Originale yra šie įrašai ir stampai: „GAUTA 1947. XI. mėn. 15 d. REG. NR....“, „Reportažas Dainavos dukters. Toks gyvenimas verda visuose Lietuvos kampeliuose“, 1947. XI. 15.“ Porašas — VRPŠ ADJUTANTAS)

VERTYBĖS IR SOCIALINĖ POLITIKA

VYTAUTAS KAVOLIS

Esama tautų, kurios gyvena dėl medžiaginių vertybių, drąsiais užsimojimais įveikia gamtą, veržiasi iš savo ribų, įsigali pasaulyje savo pramone ir prekyba. Yra tautų, kurios gyvena praeitimi, tradicijomis, brangina šeimos ryšius, su resignacija pasiduoda gamtos ir antgamtinėms įtakoms, taikoje kuria mokslus ir menus. Skirtingas šių dviejų tautinių kultūrų pobūdis — jį galima būtų ryškiai pajusti, palyginus, pavyzdžiui, amerikiečius su tradicine kinų kultūra — pareina ne nuo gausumo atskirų elementų, sudarančių tas kultūras. Jis priklauso nuo vedamųjų minčių, pagrindinių kultūrinių temų, kurios vyrauja kiekvienos tautos kultūroje ir kurios jungia visus tos kultūros dalinius reiškinius — nuo ūkio ir politinės santvarkos iki šeimos ir meninės kūrybos — į vieną daugiau ar mažiau darnią visumą.

Tuo būdu: teisinai suprasti tuos dalinius reiškinius pajėgiami tik tuomet, jei sąmoningai ir intuityviai susiejame jas su kultūros pagrindinėmis mintimis („vertybinėmis orientacijomis“), iš kurių jos išplaukia. Ir socialinis planavimas, kurio pagalba galvojama kada nors atstatyti Lietuvą, sėkmingai galimas bus tik tuomet, jei atskirų tautos gyvenimo sričių planavimas vyks analitiškai įsivaizduotuose bendruose tautinės kultūros rėmuose. Tik tuo atveju užtikrintai išvengiama vidinio prieštaravimo, tarp atskirų tautos gyvenimo sričių, kaip ūkio ir šeimos, mokslo ir religijos, ideologijų tarpusavyje prieštaravimo, kuris eikvoja jėgas ir tikrai nėra būtinas. Kultūrinės orientacijos socialiniam mokslininkui dar ir tuo svarbios, kad jų pagalba gali atskiras kultūras suvesti į pačias bendriausias išraiškas ir jas sulyginti (Fl. Kluckhohn duoda penkias vertybines problemas, kurias turi išspręsti kiekviena kultūra).

Kiekvienoje kultūroje egzistuoja skirtingi elementai, ir kiekvienoje tautoje —

sluogsniai ir sambūriai, kurių vertybės tarpusavyje skiriasi. Bet tautinė kultūra egzistuoja tuo, ir tauta tuo gyva, kad šiuos elementus ir sluogsnius įglaudžia viena bendra vertybių sąranga. Juo šis įglaudimas visuotinesnis ir juo giliau visos sritys persunkiamos tų pačių vertybių, juo sėkmingiau pati kultūra gali vystytis. Pagrindinės bendrosios sąrangos prielaidos tampa ir pagrindinės jos sudėtinių dalių prielaidomis, nors ir kiek jos tarpusavyje skirtos savo antrinėmis žymėmis. Kai esama bendrosios sąrangos, skirtumai jos rėmuose yra ne pragaistingi, o naudingi ir randami kiekvienoje bendruomenėje. Socialinių mokslų užduotis (ir atsakomybė socialinės politikos akivaizdoje) yra išjieskoti tas pagrindines, vienijančias kultūrinės temas, jų variacijas įvairiuose tautos sluogsnuose. Socialiniams politikams tenka išvesti savo politiką iš šios socialinės visumos supratimo, ją metodiškai pritaikant atskirų sluogsnų psichikai. Neparemta šiuo tvirtu pagrindu — žmonių sąmonėje iškerojusiomis vertybėmis — socialinė politika bus atsitiktinė, improvizuojanti ir, bežaisdama su tarpusavyje prieštaraujančiomis priemonėmis, veikiai iššvaistys savo jėgas.

Jeigu pagrindus socialinei politikai suteikia tautos vertybių schemos perpratimas jos istorinėje ir dabarties plotmėje, tai kryptį šiai politikai neišvengiamai duoda vertybių vystymosi ateityje pramatymas. Socialinė politika seka tautos gyvenimo ir jos sentimentų vystymąsi, o ne atvirkščiai. Politikos plėtotė ir priemonės apsprendžia vertybės, kurių įgyvendinimui jina formuluojama, ir vertybių evoliucija verčia kisti politiką. Socialiniams mokslams ir priklausomai užduotis pramatyti šią vidinės evoliucijos kryptį ir jos esmines pasėkas įvairioms šakoto tautinio gyvenimo sritims, kad ateitin žvelgiančios politikos priemonės būtų tikrai pritaikytos ateičiai, kurį jomis naudosis,

Pakeisti esamą tautos dvasinės orientacijos pobūdį, yra, aišku, neįmanoma. Kitaip nukreipti vertybių evoliucijos kryptį — galima tam tikrose siaurose ribose. Bet galutinėje analizėje evoliucijos krypties „pakeitimas“ tėra išnaudojimas ir pabrėžimas tam tikrų pageidaujamų tendencijų esamos krypties rėmuose (kuriuos pirma reikia atidengti!). Giliausia prasme vertybių evoliucija nepriklauso nuo žmogaus valios; ji yra istorinis vyksmas, kurį reikia suprasti ir išnaudoti. Yra, sakysime, visai galima, kad šiandieninė juslinė kultūra vystosi link krizės, ir kad iš jos griuvusių iškils kažkas dvasia panašaus į dvyliktojo amžiaus Europos ar penktojo amžiaus A. C. Graikijos kultūrą — tai yra, darnią dvasinių ir jausminių pradų vienvė. Yra net galimas grįžimas į spiritualistinių vertybių vyrvavimo laikotarpį, kaip Europoje tarp 3 - io ir 12 - to šimtmečių. Visa tai mūsų nenustebintų ir neišgąsdintų. Tačiau dėl šių perspektyvų neturime atsisakyti ligi galo pasinaudoti *šiandieninės* juslinės kultūros siūlomų galimybių skale. Žmonija žengs priekin tik tuomet, jeigu ji žengs naudodamasi kiekvieno istorinio laikotarpio potencialais: materializmo amžiuje išmoks pilnai apvaldyti gamtą, ir dvasinių vertybių amžiuje — save ir savo santykius su antgamčiu.

Šiame amžiuje mūsų socialinis dėmesys liks nukreiptas į juslines ir medžiagines vertybes, ir lietuvių kultūra (kurį šiuo atžvilgiu nuo istorinio vyksmo yra atsilikusi) *vėl labiau* ims krypti keliu, kuriuo Vakarai jau ne nuo vakar žygiuoja. Tradicijoms, religijoms, jaunimo organizacijų ideologams bus rūpesčio — bet istorinė imantinė logika, išeivijos jaunimo stebėjimas, ir tokie mus iš Lietuvos pasiekiantys faktai, kaip pramonės ir miestų vystymas, žemės ūkio darbo racionalizavimas, ir sekuliarizacija auklėjime, pirštu prikišamai parodo, jog ne į dvasinių vertybių pirmavimo amžių grįžtame, bet, priešingai, bandome pasivyti juslinių vertybių vyraujamus Vakarų,

Einame užimti vietos ten, kur vyksta medžiagos užkariavimo žygis. Tik išnaudoję šio amžiaus galimybes, įžengsime į ateitį, kurią mums žada moderniosios civilizacijos įtakotų mūsų tautinių vertybių evoliucija.

Neužsimerkime ir prieš pavojų židinius, kuriuos ši ateitis įkurs mūsų visuomenėje. Jeigu Amerika laikytina naujųjų laikų evoliucijos prototipu, tai mūsų pasukimas šiuo keliu pakeis visas pagrindines mūsų kultūrines orientacijas, kokias esame atsinešę iš praeities (ir kurios juntamai nuo baudžios panaikinimo 1861 m., o kaikuriais atžvilgiais nuo 19-jo šimtmečio pradžios, *šia kryptimi* kito!). Šis griežtas ir visuotinis senųjų tradicijų pakitimas galį mus pakliktį be kultūrinio pagrindo; kitimo eigoje susidariusias spragas gali pripildyti iš bet kur be atrankos ir suderinimo pasisavinti elementai, kurių įtakoje mūsų kultūrai gresia pavojus ne tik prarasti savo tautinę individualybę, bet ir likti nesuderinta bei psichologiškai neefektyvia, beždžioniaujančia kitas ir tuo būdu atsiliekanti nuo bet kurios. Lengva pastebėti, kaip neefektyvi mūsų iš esmės vis dar kaimiška kultūra pasirodė didmiestiškoje emigracijos aplinkoje; senieji Amerikos lietuviai yra gyvas pavyzdys mūsų tradicinių vertybinių orientacijų nepakankamumo.

Šiandieninė išeivija skiriasi nuo senosios tuo, kad ji nebėra vyraujama žilųjų kaimiško gyvenimo tradicijų. Šios jau sugrįvusios, bet miestiško gyvenimo tradicijų per trumpus dvidešimt metų nespėjome susikurti. Tremtyje esame atsidadę visai be pakankamų tradicijų, ir tai mūsų didžioji silpnybė. Pajuokiantis „miesčioniškumo“ prieskonis kaip tik liudija, kaip nesėkmingai kurta miestiškoji kultūra — jos teturėta tik šaržas, bet ne originalas, kurį būtume šaržavę. Miestiškos kultūros šiandien ir ateityje kaip tik esame labiausiai reikalingi: moderniąją kultūrą kuria miestiečiai. Tik tvirtos miestiškos kultūros išvystymas mūsų tautinių vertybių evoliucijos lauke užtikrins lietuviui efektyvų naujųjų laikų piliečio vaidmenį.

OKUPUOTOSIOS LIETUVOS REIKALAI

KAS LIETUVIŲ KRAŠTE LABIAUSIAI SKAUDINA...

S. ZYMANTAS

Šis klausimas turėtų mums rūpėti nuolat. Nežinodami ar nejausdami tikslaus atsakymo į jį, mes negalime nukreipti savo propagandinio darbo į teisingą kelią. Ypač to propagandinio darbo, kuris taikomas pačiam Krašui ir kuriame dėl ignoracijos, nesiorientavimo ir net nenoro tikrąją būklę sužinoti, nenoro į ją įsijausti ir ją įvertinti teisingai, nuolat daroma neleistinų ir nedovanotinų klaidų.

Kas lietuvių Krašte labiausiai skaudina? Atsakymas nelengvas ir labai sudėtingas. Artimųjų žuvimas, išvežimai, suėmimai, atskyrimas nuo laisvojo Vakarų pasaulio, ekonominis vargas ir nepritekliai, ypač sunki į kolchozus suvartųjų ūkininkų, kurie turi net duonos pirktis, būklė, sunkiausių ir tragiškiausių 1944 - 48 kovos su okupantų metų prisiminimai, minties laisvės nebuvimas, komunistinės doktrinos kalimas, neviltingas nuotaikos, matant sovietinį gyvenimą einant savu keliu, atitraukiant Lietuvos jaunimą nuo nepriklausomybės minties ir tuo pačiu nuo lietuvių tautos, beviltiškas Vakarų tūpčiojimo stebėjimas, žinant, kad laikas dirba sovietų, o ne laisvojo pasaulio naudai. Visa tai kankina lietuvių Krašte ir slegia tame fiziškai ir dvasiškai žiauriame policiniame režime, kuris tvarko ne vien tik pilną kasdienių nuolatinių rūpesčių ir vargų jo gyvenimą, bet veržiasi į jo širdį ir protą.

Toksai yra kenčiančio, nebylio lietuvių patrioto gyvenimas okupuotoje Lietuvoje.

Bet prie to prisideda ir dar kažkas. Kažkas galbūt dar sunkiau pakeliamo, negu net brangaus artimo asmens netekimas. Tai yra svetimųjų vykdoma tautos okupacija. Tai yra nuolatinis nepalaužiamas Lietuvos, lygiai, kaip Latvijos ir Estijos, absorbavimas į Sovietų Sąjungą. Tiksliau pasakius, į Sovietų Rusiją. Nepalaužiamai vykdomas Lietuvos rusinimas. Sovietai Pabaltijo kraštus ne vien yra okupavę, jie yra juos anek-

savę ir nuo Vakarų net Kaliningrado sritimi aklinau atskyre. Toji aneksija kietai ir nepalaužiamai gyvendinama visose politinio, ekonominio ir dvasinio gyvenimo srityse.

Formaliai, mūsų ir laisvojo pasaulio akimis, Lietuva, kaip Latvija ir Estija, yra Sovietų Sąjungos okupuotieji kraštai, panašiai, kaip Lenkija, Čekija ar Vengrija. Sovietų Sąjungos prievartos aktas — Pabaltijo valstybių įjungimas į Sovietinę Rusiją — laisvųjų Vakarų nėra pripažįstamas. Tačiau faktiškoji lietuvių, latvių ir estų savuose kraštuose būklė yra kitokia, negu lenkų ar čekų Sovietų Sąjungos okupuotuose kraštuose.

Morališkai ir psichologiškai lietuviui pakelti sovietinės okupacijos sudarytąją būklę yra žymiai sunkiau. Nors mūsų akimis žiūrint, ir lenkai ar vengrai, ar čekai yra taip pat okupuoti ir gyvena sovietiniame režime, kaip ir lietuviai, tačiau anie turi savas valstybes, gi Pabaltijo tautos savų valstybių neturi. Lietuva, Latvija ir Estija yra Sovietų Sąjungos, tiksliau, Sovietų Rusijos dalis. Šitai kiekvienas lietuvis Krašte žino ir jaučia, kiekvienu metu jis tai gauna patirti ir išgyventi.

Tas jausmas, toji karti prijungimo prie Rusijos realybė, su kuria lietuvis Krašte susiduria kasdien, gilina jo neviltingą, neminant jau to fakto, kad Pabaltijo susovietinimas įvykdytas 100%, o to nėra vadinamuose Sovietų satelitinuose kraštuose.

Be to, Pabaltijy gerai žinoma, kad rusai, jį prisijungę, niekad jo neatsižadės. Lenkija tebėra valstybė, jai tereikia pašalinti pirmąją režimą. Pabaltijo tautos reikia ne tik pašalinti sovietinį režimą, bet reikia dar atgauti savas valstybes, jas susigrąžinti.

Mums čia tai yra formos reikalas, nes žinome, kad visų Sovietų okupuotųjų kraštų likimas vienodas, bet ten, anapus, jie jaučia kitaip. Jiems tenai, Sovietų Rusijos

prisijungtiems, atrodo, kad pav., tokioje Lenkijoje ar Čekoslovakijoje gyvenimas lenkams ar čekoslovakams turi būti lengvesnis, savesis. Kvislinginis Lenkijos „prezidentas“ Bierut gali viešai kalbėti apie Lenkijos valstybę ir tėvynę. Lietuvoje neįsivaizduojama, kad toks pat kvislingas Paleckis išdrįstų taip kalbėti apie Lietuvą. Visi gerai žino, kokio jis už tai sulauktų likimo.

Lenkija turi savą kariuomenę. Nors ir Rokossowski'o vadovaujama, bet lenkui ji sava. Tereikia nusikratyti Rokossowski'u ir „popais“ (pelniačy obowiażki Polaka — einąs lenko pareigas — taip lenkai vadina sovietinius karininkus rusus ir kt., atsiųstus į Rokossowski'o kariuomenę ir šiaip taip pramokusius lenkiškai). Lenkų kariuomenės daliniui per kokią šventę žygiuojant, jam nepagailima gėlių — nuoširdžių ir ne iš prievartos. Lenkas tebeturi savo valstybinį ženklą, nors ir nuvainikuotą, turi savo tautinę vėliavą.

Lietuvis viso to yra netekęs. Lietuva tėra Sovietinės Rusijos dalis. Tėvynė lietuviui peršama nuo Baltijos jūros ligi Vladivostoکو.

Laisvos minties sukaustymas ir prievartavimas, ekonominis vargas — slegia lietuvi. Bet dar labiau jį slegia, dar didesnį skaudulį lietuviui patriotui sudaro tas jausmas, kad jis yra netekęs savo tautinio nepriklausomybinio gyvenimo, savo valstybės, kad Lietuva ne vien okupuota, bet tvirtai įjungta į Sovietų Rusiją ir šiandien sudaro sunkiai beatskiriama jos dalį.

Tai pilnai suprantama, nesgi lietuvis turi ilgų šimtmečių garbingą istoriją ir valstybines tradicijas. Jis kovojo ilgų amžių kovą dėl nepriklausomo gyvenimo išlaikymo. Toje nepriklausomybinėje dvasioje išaugo

jaunoji, bet šiandien jau nebe jauna lietuvių tautos karta atstatytoje nepriklausomoje Lietuvoje. Netekti savos valstybės, būti paglemžtam beribės Rusijos, kuri lietuviui kalte kala, kad tai yra padaryta amžiams ir jokia pasaulio galybė to nepakeisianti, kad tai sudaro didžiausią laimę lietuviui ir jo svajonių išsipildymą, girdėti ir skaityti, kaip, pav., pernai per Simano Daukanto gimimo 160 metų sukakties minėjimą, esą lietuvių kultūros augimas prasidėjęs tik nuo 1795 m., vadinasi, nuo Lietuvos prijungimo prie Rusijos, ir kad tik lietuvių tautai suėjus į tiesioginius santykius su rusų tauta susidarė sąlygos rusų kultūros pasaulyje vysytis lietuvių kultūrai, kai visoje lietuvių tautoje tebėra dar gyvas spaudos draudimo atminimas, yra lietuviui Krašte morališkai nepakeliami dalykai.

Ekonominis gyvenimas gali kiek pagerėti, policiniame režime gali būti įvesta net kiek teisėtumo, MVD gali būti kiek pažabota, bet visa tai negalės sumažinti lietuvių patrioto ilgesio savos valstybės, nuo Rusijos atskirtos ir jai nepasiekiamos, kurioje patį lietuvis galėtų tvarkyti savo reikalus, o ne Maskva, kišdamasi į kiekvieną lietuvių gyvenimo sritį.

Savos valstybės netekimas, apčiuopiamai kasdien patiriamas. Lietuvos prijungimas prie Rusijos, realiai kasdien besireiškiantis visose gyvenimo srityse savos valstybės pasilgimas — lietuviui Krašte šiandien yra skaudžiausia ir negyjanti širdies, dvasios ir proto žaizda.

Visa tai nėra kokie mūsų čia išsigalvotieji samprotavimai, bet tai yra mintys, surašytos, pasirėmus autentiškais duomenimis.

Kokios įtakos gali turėti šiandieninės lietuvių Krašte žaizdos jo ateities laisvam gyvenimui ir jo tvarkymuisi — tai jau atskiras klausimas.

ARKIVYSKUPAS M. REINYS TEBEGYVAS IR KALINAMAS?

Grijusiųjų vokiečių belaisvių suteiktomis žiniomis, Vilniaus arkivyskupas M. Reinys kalinamas kalėjime netoli Maskvos. Kaip ir daugelis augstųjų dvasinin-

kų už geležinės uždangos, jis buvo apkalintas šnipinėjęs Vakarų valstybėms ir nubaustas 10-čia metų kalėjimo.

KOMBINATAS VORKUTUGOL

Politinės taktikos ir propagandos sumetimais, pasitarimų su vakarais išvokėm Sovietai paėmė kelis tūkstančius vokiečių karo belaisvių ir deportuotųjų vyrų ir moterų, kurių dalis yra grįžę į Vakarų Vokietiją.

Iš jų apie 700 asmenų yra atvykę iš pargėjusių, tačiau Vakaruose nutylimos, Sovietinės vergų stovyklos Vorkutoje. Esą ten yra dar iki 5.000 vokiečių.

Šių vokiečių grįžimas vėl priminė laisvajam pasauliui baisųjį Vorkutos vardą, kuris 1946 metais buvo sukretes lietuvių širdis, kai Vakarais pasiekė pirmosios žinios apie tą baisiąją vergų stovyką, į kurią buvo siunčiami deportuotieji iš Lietuvos lietuviai, vyrai ir moterys, ir beveik visi nuteistieji lietuviai.

Gale šio rašinio spausdiname daržtinių Laisvės siuogėnių savo metu gautą pranešimą iš Kraso apie baisiąją Vorkutą, kur ant lietuvių lavonų Sovietai kūrė savo angus pramonę, — kombinatą Vorkutugol.

Pazymėtina, kad šis pranešimas anuo metu negalėjo būti tinkamai panaudotas, nes tam tikri emigraciniai siuogėniai ir veiksniai gautą iš Kraso medžiagą laikė „laisirikacija“.

Dabar grįžusių vokiečių belaisvių pasakojimai pūnai patvirtina tą, prieš oau-giau negu 7 metus gautą pranešimą iš Lietuvos.

Kombinatas Vorkutugol — šiauriniame Urale, Komi respublikos šiaurės - rytinėje dalyje, prie Ledinuotojo Vandenyno, Barento jūros. Jame dirba 500.000 žmonių, kurių 98% sudaro įvairūs suimtieji, deportuotieji ir belaisviai.

Jų tarpe gausu lietuvių, estų, latvių, taip pat vengrų, rumunų, lenkų, gi ypac ukrainiečių.

Kaliniai — darbo vergai — dabar gaudina į dieną 800 gramų duonos, 25 gr. riebalų, 50 gr. mėsos. Beveik visi kaliniai dirba anglies kasyklose, šachtose, kurių yra 50. Kaikurios šachtos dabar jau turi naujesnius įrengimus, kitos neturi jokių. Pastarosios yra 60 ctn, augščio, anglį tenka kalti klupint, vanduo nuolat varva ant pusnuogių kalinių. Darbą baigus, tikrinama, ar išpildyta norma. Papildomus darbo valandos galutinai išsekina kalinių jėgas ir sveikatą. Mirtingumas peržengia 30% į metus. Kaikurie kaliniai atsisako

eiti į šachtas, bet šioms taikomas karceris: mažutė mūrinių sienų ir betoninių grindų kamera, kurioje nuogas ir basas kaunys turi pakelti žiemą neretai 70° C. siekiantį šaltį. Kameroje — atdaras langas, kurio kaunys uždaryti negali. Jo kancioms padidinti betoninės grindys neretai palaistomos vandeniu. Pabėgimas neįmanomas, nes Vorkutą supa šimtais kilometrų besidriekianti tundra.

Šitaip Sovietai kuria pramonę Sibire.

Jei pereito šimtmečio gale gyventojų skaičius Sibire siekė 5.000.000, tai tvirtinama, kad šiandien jis siekia 50.000.000. Esą Sovietai jį nori galimai trumpiausiu laiku pakelti iki 100.000.000.

Savo pramonės centrus Sovietai jau yra nukėlę į rytus, už Volgos ir Uralo. Karo metu ir po karo ten įkurta 475 naujos gyvenamos vietovės. Išaugo didžiuliai kombinatai, kaip Uralo - Kuznieck, išaugo angies kasyklos Uralo, Kurbaso, Kaganandos rajonuose.

Si pramonę kuriama vergų — Sovietų „išlaisvintųjų“ kraštų gyventojų — ukrainiečių, lietuvių, estų, latvių, lenkų, vengrų, rumunų, o taipgi vokiečių, net italių...

Grįžusiųjų vokiečių belaisvių pasakojimai, nei Stalino mirtis, nei Berijos likvidavimas nepakeitė sovietinių vergų darbo sistemos. Tačiau jų išnykimas sukėlė sovietiniuose verguose pasipriešinimo dvasią ir atvedęs net prie streikų. Streikas esą buvo apėmęs net 35 šachtas ir prie jo buvo prisidėjusi net ir vergų sauga. Stovyklos vadovybė turėjo sauktis ginkluotos pagalbos. Buvo sušaudyta 1200 žmonių ir nevienas tūkstantis perkeltas į kitas ištėrimo vietas. Kaikur buvę po to įvesti kaikurie paengvinimai, tačiau nėra jokių duomenų, kad Sovietai iš esmės keistų savo darbo vergų sistemą. Praktiškai tai reikštų pačios sovietinės sistemos pakeitimą.

Ar laisvasis pasaulis dabar atkreips dėmesį į grįžusių vokiečių belaisvių ir deportuotųjų civilių parodymus? **Kombinat Vorkutugol** turėtų sukelti viso laisvojo pasaulio kategorišką reakciją ir ne vien tik platonišką užuojautą; ar dabar gautos žinios sukelis laisvojo pasaulio pasipiktinimą ir pasibjaurėjimą, jeigu lietuvių rezistentų pranešimas iš dalies dėl pačių lietuvių kaltės negalėjo jo sukelti 1946 metais?

GYVENIMAS VORKUTOJE

Sovietų Sąjungoj Vorkutos vardas yra populiariausias iš visų vietovių. Tai yra 4000 kv. km. anglimis turtingos kasyklos, tik karo metu bolševikų pradėtos naudoti. Ši vietovė guli sub-Arktikos srityj Piečioros ir Uros upių santuokoje, pačiame Siauriniame Uraile, netoli Led. Vandenyno. Šioje begalinių stepių srityje, kur amžinai kaukia šaltas stiprus vėjas ir saulė neužteka ištisus mėnesius, anksčiau tebuvo mažas murzinas kaimelis Vorkuta, atskirtas nuo geležinkelio ar kitokių pasaulinių susisiekimo galimų šimtais km. Ši visa milžiniška erdvė pagal Led. Vandenyną vadinama Autonominė Komi Tarybų Respublika. Jau karo metu bolševikai, pradėję savo pramonės perkėlimą iš Europinės Rusijos ir Donbaso, čia aptiko gausius anglies kodus. Tuojau buvo suvartyta keič šimtai tūkstančių kalinių iš kitų sričių pastatyti primityvūs kasyklų įrengimus ir praveisti tūkstančius km. ilgumo dvibėgius geležinkelius pagal vakarinį Uralo šlaitą nuo Led. Vandenyno iki Svierdlovsko pramonės centro. Šių darbų metu sušalo ir žuvo apie 250.000 kalinių, bet kasyklos buvo įrengtos ir geležinkelis pastatytas. Pačioj karo pabaigoj kasyklos pradėjo veikti. Tai nėra kasyklos, kokias galime įsivaizdinti Europoj ar kitame kontinente. Čia yra įrengta 38 šachtos ir naujai statoma dar 12 šachtų. Apie jas yra pristatyta begalė medinių barakų ir kur nekur normalūs mūrinis pastatas administracijai ir NKVD. Prie kiekvienos šachtos normaliai gyvena ir dirba 40.000 darbininkų-vergų. Tokių vergų šių metų vasarą buvo virš pusės milijono: apie 100.000 lietuvių, 60.000 latvių, 50.000 estų, kiti ukrainiečiai, Krymo totoriai, gruzinai, rusai ir kt. gausių tautybių Sovietų Sąjungoje žmonės. Kadangi kasyklų apimtį plečiama, tai vergų skaičius auga. Naujame sovietų penkmečio plane numatyta platus gamybos praplėtimas ir Vorkutos gamybos kombinato ir Užuralio pramonės. Visi šie gigantiški darbai atliekami milijonų vergų, surinktų iš plačiųjų Sovietų Rusijos plotų. Sovietų Sąjungoje, gerai pažįstančių teigimu, iš viso tokių vergų šiuo metu esama 15-18 mil. žmonių, vyrų ir moterų. Dauguma jų dirba Uralo ir Sibiro pramonės rajonuose, Magnitorsko (Siaurės Kazachstane) pramonės srityse, Komi Respublikos žvejybos srityje, prie kanalų darbų ir pelkių nusausinimo.

Gyvenimo ir darbo sąlygos Vorkutos srityje neturi nieko panašaus su pasaulio panašiais pramonės centrais. Kasyklų įrengimai padaryti pačių primityviškiausiu būdu. Čia nėra jokių gyvybei ir sveikatai apsaugos įrengimų. Darbininkai į šachtas įleidžiami žmonių rankomis valdomais „liftais“. Pačiose šachtose dažni užgriuvimai ir užtroškimai padidina mirusių skaičių nuo nusilpimo ir sunkaus darbo bei negirdėtų higienos sąlygų iki 35% per metus. Tokiu būdu per tris metus normaliai pasikeičia vergų sąstatas, kuris papildomas vis naujais ir naujais deportuotaisiais. Mirę žmonės nelaidojami giliai ir amžinai įšalusioje žemėje, bet specialiais kabliais už pasmakrės pavalkami už barakų „miesto“ ribų ir paliekami vilkų, šakalų ir baltųjų meškų alkui tenkinti. Daugiausia žmonių miršta nuo nešvaros ir maisto trūkumo.

Šioje srityje didelis vandens trūkumas, todėl kiekvienam žmogui į dieną teduodama 1,5 ltr. vandens, kurio turi užtekti maistui, gėrimui ir skalbimui. Apie prausimąsi ir baltinių skalbimą nėra kalbos. Ištaisais metais ir mėnesiais vergai-darbininkai dirba ir gyvena barakuose ant primityvių medinių ar, apsiręgę vatinukais, neprausdami nei burnų nei nusirengdami rūbų. Blusų ir kitų žmonių krauju mintančių parazitų gausybė kankina žmonių gyvenimą. Atlyginimas ir maisto normos yra išduodamos, remiantis stachanoviečių principu — juo didesnė išpildyto darbo norma, tuo didesnis atlyginimas ir maisto kiekis. Nepažįstantieji išpildyti darbo normos turi tenkintis tik 300 gr. juodos duonos davinio, todėl greitai laiku miršta. Išpildantieji darbo normą ir perviršindami gauna 600 gr. duonos, kruopų. Šiek tiek riebalų ir, be to, mažą atlyginimą pinigais.

Moterys gyvybės palaikymui verčiamos ištvirkauti su vietinės administracijos pareigūnais arba stipresniais, darbo normas perviršijančiais darbininkais. Vorkutoj net nustatytas „honoraras“, kuris yra duonos bakanėlis 2-ju kg. svorio. Jauni vyrai, prieš siunčiant į kasyklas, patalpunami specialiuose barakuose su 30 moterų. Čia jie gauna geresnį maistą. Moterys 6-į savačių būvyje turi būti nėščios. Tokiomis priemonėmis sovietai stengiasi pakelti gyventojų prieauglį, gi vyrų trūkumas visame krašte milžiniškas. Neatlikęs „pareigos“ vyras siunčiamas į pačius sunkiausius darbus, kur po kelių mėnesių miršta.

(Iš VLAK'o Spaudos-Informacijos Skyriaus pranešimo.

Lietuva, 1946 m. rugpjūčio pabaiga.)

KULTŪRINĖMIS TEMOMIS

SNIEGO BALANDŽIAI

I. APIE VIENĄ EILERASTĮ

Antanas Škėma

Naują poezijos knygą skaitau ištisai, nestabtelėdamas, kaip prozą. Pauzuotą skaitymą palieku antrajam kartui. Šitaip apžiūrėjau ir Nagio „Saulės Laikrodžius“. Ir vis dėlto, staptelėjau ties „Sniego Balandžiais“. Šis eilėraščių išsiskiria — pagalvojau.

Nusitrynė laikas. Daug žodžių pabėrė „Saulės Laikrodžių“ recenzentai, o mano pirmąjį įspūdį užliejo įvairiausių vertintojų aliejus. Tada ir aš nukėliau tuosius balandžius už vaikystės langų.

Vieną dieną, Montrealyje, pūtė stiprus vėjas. Tolimojo tornado atodūsiai šlavė popierius, skrybėles, darkė šukuosenas. Nežinau, kuriuo tiksluėjau į Katedrą. Ir prasėdėjau klaukpoje gerą valandą. Mane apsupo ramybė. Buvau pasiilgęs santūrumo, ir įėjau teisingai. Toji puritoniškoji katalikybė apsirėišė neiššokančiomis skulptūrinėmis kalvarijomis, padūmavusiais panneaux su abiejų lyčių vienuoliais ir indėnais, juodais altoriaus vartais, apibrėžtu sienose kolonų reljefu, ir rausvų žvakelių mirgėjimu, jų liepsnelės linko, kai pro šalį praeidavo žmogus. Ir, žiūrėdamas į žvakeles, tik po valandėlės pastebėjau — jos sudėliotos varinėje vazoje, lyg inde, iš kurio garuoja keistas ir raudonas gėralas.

Čia jau prasideda pasqmonės sritis. Sniego balandžiai nutūpė ant priešais klūpančios moteriškos galvos. Realistiškai traktuojant, moteris buvo pridengusi plaukus nosine, pagal čionykštį paprotį.

Tą patį vakarą pradėjau skaityti recenzijas. Pasijutau tokioje minčių puotoje, kur labai daug skanių valgių. Ragavau paeiliui ir, kai baigiau, sniego balandžiai — ištirpo. Būtų beprasmiška vėl bėgti į Katedrą, — pagalvojau. Kažin ar antras kartas duos ta b u l a r a s a?

Kaikurie patiekalai nesileido išgarinami, ir jų kvapas tebekuteną šnerves,

„Saulės Laikrodžių“ paralelė su plastiniu menu (Vyt. K. Jonynas), gaudus vaikystės šiltumas (Julius Kaupas), subtilus įvedimas į dvasinės tamsos pasaulį (Juozas L.), perdėtas jausmingumas (Henrikas Radauskas), milžiniško jaunystės pasaulio žlugimo agonija ir kalbėjimas *sau* (Leonas Miškinas).

METODO PASIRINKIMAS

Susijieškojau kaipurias „Žemės“ iškarpas. Man buvo artimas Coppeliaus įsijautimas į perplėštą Nagio pasaulį, ir aš pajutau Jurgio Blėkaičio svarsčių nelygiavoriškumą. Jo tezę: *poezijos, kaip tokios, vertė absoliučiai nepriklauso nuo tematikos*. Gi vienoje pastraipose pabrėžiama tematika formos sąskaiton, o kitose — pabrėžiama forma tematikos sąskaiton.

Jurgio Blėkaičio straipsnio motto šie R. M. Rilke žodžiai: *Gesang ist Dasein. Fuer den Gott ein Leichtes. Wann aber sind wir?... (giesmė yra likimas, Dievui — kas lengva. Kada tačiau mes esame?...)* Rilke yra parašęs ir šitokius sakinius: *Lesen Sie moeglichst wenig aestetisch — kritische Dinge, — es sind entweder Parteiansichten, versteinert und sinnlos geworden an ihrem leblosen Verhaertetsein, oder es sind geschickte Wortspiele, bei denen heute diese Ansicht gewinnt und morgen die entgegengesetzte...* (skaitykite galimai mažiau estetinių-kritiškų dalykų — jie yra arba šališkos pažiūros, virtusios suakmenėjusiomis ir beprasmišomis savo negyvu sukietėjimu, arba tai yra miklūs žaidimai žodžiais, kuriais šiandien laimi viena pažiūra, o rytoj priešingoji...). Galima su šitokiu Rilke ir nesutikti, bet verta susimąstyti ties šitokiu Rilke. Prijungus sakinį: *Wann aber sind wir?*

Ir pagaliau, pavarčiau „Žemę“ ir „Literatūros Lankus“ su Juozo Girniaus žodžiais apie žemininkus. Dar kartą prasiyriau sužavėtas pro nuostabų savisaugos baroką, sužavėtas dialektinės plunksnos nutekimu, kurios rašmenyse — filosofinis aspektas lyg tai nėra lemiamas, ir kur jis yra lemiamas, nes išplaukia iš subjektyvaus požiūrio į poeziją (čia subjektyvumą pagimdo stipresnis filosofijos pažinimas ir pamėgimas santykių su kitokių poezijos pažinimu ir pamėgimu).

Tačiau, Juozo Girniaus metodas mane sugestijonavo. Pagalvojau: ir man būtų parankus kurio metodo pasirinkimas. Deja, negalėjau jo pasirinkti, nes metodas jau buvo pasirinktas. Katedroje, ant moteriškės plaukų, nutūpė sniego balandis, ir aš panorėjau apie tai parašyti.

Tik, tebūnie ir man leista išmūryti mažą kinų sieną savisaugos tikslu.

Šalia „Sniego Balandžių“ yra ir daugiau eilėraščių, persmeigusį mane. Jie atzvimbia netikėtai, kai, tarytum, nesu pasiruošęs jų priimti.

Dar visai neseniai, pas mane sugrįžo Pasternakas, kurį skaičiau prieš dvejetą metų. Lietingą vakarą, Viktorijos skvere, sėdėjo stoiska žmogysta, užsimaukšlinusi skrybėlę, susikišusi rankas į kišenes. Vienintelė žmogysta, nepaisanti lietaus. Ir ji švilpė. Gal už trijų kvartalų prisistatė Pasternakas, ir šešėlio lengvumu paėmė mane už parankės.

Pavadinkime sekančius mano žodžius metodu.

* * * * *

Svetimo kambario kvapas. Drumzlinas indas

*Gėralo keisto padėtas saulėj ant lango
Šviesiaplaukis berniukas išblyškusiom ran-
kom*

*laiko gitarą ant kelių ir skambina
žemėje niekad dar negirdėtą gaidą.
Pilkos jo akys suplėkusioj prietemoj spin-
di —*

*du šuliniai užledėje.. Giliai pasilenkus
gesta diena virš jo miegančio veido.*

*Mano draugas paliko mane ir miega, ir
miega..*

*Yra pasąmonės sritis ir ji pasiūlo kryž-
kelę. Ir naują kelią per žemę, kurios kva-
pas nepažįstamas. „Sniego Balandžiai“ —
tramplynas į ateitį. Medžiai ir kaimai atė-
jo. Senasis Makbeto siaubas. Raganiškas
Birnamo miškas tol klaikus, kol neprisiar-
tino. Tada belieka dviašmenis kalavijas,
mėslungiškai sugniaužtas, ir kova su dau-
geliu. Su daugeliu ir su savimi, kartu.*

Nagys negali išsivaduoti iš vaikystės ir jaunystės. Todėl hiperbolinius vaizdus jis sėja plaukdamas į naują krantą. „Kiekvienas įvykis, ar tai būtų galandamo peilio riksmas ar čirškiantis geležinkelinio skvilpukas, vaiko pergyvenamas pilnai ir dėlto turi savotišką mistišką charakterį“ — rašo Julius Kaupas. Bet, kas vaikui yra pilnutėlis pergyvenimas, tas suaugusiam — nesugrąžinamoji romantika. Šitaip gimsta hiperbolė. Ir, kai mes grįžtame į vaikystę, mes dažnai prikeliame ją, lyg tąjį milžiną — senelį, ir žydras sviedinukas nurieda smėliu it vaivorykštinis balionas.

Tada „kalnų šaltiniai rytmetį mane pabudins“, tada „Ieikit, valkatos — jie šaukė mums. Jie mus įleido į gimtą miestą, metų metais sieloje nešiotą...“, tada „Vakarais, kai atskleisiu prie židinio, mylimą knygą apie Didįjį Molną, išklydusį savo svajonių įjėskot...“, tada „Tada staiga surinka priemiesty skardus trimitas, varinį saulės rutulį sukandęs spindinčiais dantim, —“ ir „medžiai atėjūnai padegė jau visą miestą: - - -“, ir „Ir suraižė atviečiai plieno peiliais pievas žalias“, ir „Palaukite dar! Mano broliai pilkieji, kelionėn?“

*Bet šis šauksmas tėra šauksmas ant pero-
no, mergaitė išsikišusiai pro langą, trau-
kinyje, kuris nebesugrįš. Geležinkelietis
sandariai uždarė vartelius, suskaičiavo bi-
lietus, ir nuėjo sau. Išlydėjęs stovi tuščia-
me laukiamajame, nuorūkos ir popierga-
liai grindyse, palangėje pamirštas butelys
(jame susifermentavo skystis), svetimo
kambario kvapas. Drumzlinas indas gėralo
keisto padėtas saulėj ant lango, o už lan-
go — giliai pasilenkus gėsta diena virš jo
miegančio veido, diena — už vaikystės
langų.*

Ir vėl toji pasąmonės sritis, tas susisą-
dymas priepuolyje.

Kadaise, J. J. Rousseau parkrito gatvėje, o atsikėlęs pradėjo skelbti grįžimą į gamtą. Kadaise V. L. Solovjovas susiėmė Volgos garlaiviję su medžiaginiu velniu, ir iššaukė jojiškąją krikščionybę. Kadaise Martynas Liuteris sviedė rašalinę į sieną, ir išdygo kuklios šventyklos, sučiauptos lūpos, monotoniškas psalmių giedojimas. Ir „Idiotą“ davė Dostojevskio epilepsija. Ir dvejis Rexus viename nutapė Čiurlionis, vaikščiodamas ratu aplink žibintą. Ir t. t. ir t. t.

Tai stiprūs pavyzdžiai. Tačiau ir talentai vieną kartą lūžta, tegul ir trapiu, subtiliu lūžiu, o jų sąmonėje susiformuoja lemiamasis būtinumas. Tegul tai yra išdava ilgos krevinės, lyg širdies kardiograma, kančios, bet vieną rytą, vidudienį, vakarą — užledėja šuliniai, į kurių kiaurymes buvo žiūrėta metais, o šviesiaplaukis berniukas (mano miegantis draugas) laiko gitarą ant kelių, ir skambina žemėje dar negirdėtą gaidą.

Man nežinomas Nagio persilaužimo momentas. Spėju, kad jis įvyko. Ir nutariau: būtų netikslu paprašyti Nagį interviu šituo reikalu.

FATA - MORGANA

Šio rašinio tikslas — skaitytojo bandymas suprasti poetą. Čia nėra lemiamas netikslus supratimas. Kitokiu atveju, Nagys, lyg Cezanne, privalėtų užmiršti savo rankraščius stalčiuje, kaip anas užmiršdavo paveikslus sode. Kūrybos procesas baigtas ir... baigta. Šiuo atveju, kūrinys priklauso daugeliui. Nėra Fidiiaus statulos, kuri tebeguli žemėje neiškasta. O Leonardo da Vinci Monna Lisa šypsosi daugeliui Louvre. Kaip ją išgyvena kiekvienas — jo reikalus. Svarbu, kad išgyvena.

Kodėl paliko Nagį jo draugas ir užmigo, tegaliu tik spėti, lauždamas eilėrašį per savo vidinę prizmę.

Nėra hiperbolinio didingumo šiame posme. Vos ne realistinės detalės išdėstytos strofose. Mikrokosmos toks pat didelis, kaip ir makrokosmos. Tik, mikrokosmo apraiškos reliatyviai arčiau mūsų. Reliatyvus priartėjimas sukelia norą paliesti indą ir pasiklausti dar negirdėtos gaidos. „Savotiškas mistiškas charakteris“ — čia tirštą, maną nuovoką.

*O seniai, kai pro tylinčius sodus upės nebėgo,
mudu būrį baltų balandžių nulipdėm iš sniego
ir paleidome juos į didžiulį šarmotą dangų:
jie plazdėjo tenai ilgai, nutūpę ant lengvo,
linksma, laimingo debesio spindinčių rankų...
Ir žemė sėmė kiekvieną rytmetį mūsų balandžių
prisisunkusias saulės plunksnas nuo mėlyno sniego.*

Štai, tarytum ir nuneigiamas mano spėjimas, kad „Sniego Balandžiai“ priklauso ateičiai. Vėl platus teptuko pabraukimas, jis išdėsto upes, kurios pro tylinčius sodus nebėgo, didžiulį šarmotą dangų, linksma, laimingą debesį spindinčių rankų, semiančią žemę. Tarytum, šitie vaizdai susitapina su ankščiau cituotaisiais. Tarytum... jei nebūtų „o seniai“...

Strofa, „mano draugas paliko mane ir miega, ir miega...“ įterptina tarp posmų. Dvi vaikystės tam pačiam žmogui. Tiksliau: viena vaikystė dviejuose aspektuose. Ir būtajame laike toji didinga ir romantiška.

Mūsų išvilijos literatūroje prarastos praeities susentimentaliniškas kuona lemiamas. Jis užvaldo ir buvusius, ir pradedančius. Gyvenimas plukdo tolyn, bet akys nukreiptos į tolstantį krantą, išnyksta uodai ir musės, sušvelnėja atšiaurių medžių kontūrai, ir erdvės perspektyvą užlieja melsvoji migla. Grįžti atgal neįmanoma. Bėgantis gėrėtis. Dažnai plukdomasis pasigamina sau patrauklią fata - morgana. Ten buvo rudas arimas, pakrypusi pirkia, purvas, rūpesčiai ir, šalia, gėlės, obelys, poilsis. Gi plukdomasis savo gelbėjimosi ratą nudažo Bouchet rausvumu it bonbonjerę. Bonbonjerės stebėjimas iššaukia gaudulio grimasas, tyras, bet vandeningas ašaras, jose veikia nėra druskos.

Šitoks stebėjimas suformuoja kūdikiškas strofas, posmus, eiles. Neperdaug poetinių priemonių šitokiame monotone. Tai nėra plieninis monotonas, lyg tuose gregorijoniškuose choraluose, kur ir „Aleliuja“ ir „Il-sėkis ramybėje“ praskamba Dievo (Juo begaliniai pasitikima) ženkle. Tai nėra trapistų įsigilinimas į save su monotonišku pa-

sveikinimų „Memento mori“. Tai nėra mažasis Stanislavskio susikaupimo ratas, kuriame stovys ištaria monotonu, bet tikrą sakinį. Tai — bejėgiškumas. Šitokiai „poezijai“ trūksta paprasčiausio vyriškumo. Bet ištisa plejada satelitų apvainikuoja bonbonjerinį rausvumą — patriotizmo, kilnumo, taurumo, optimizmo ir kitokiais vainikais. Vien žodžio „Lietuva“ įterpimas garantuoja skaisčią sielą. Jau ir nebežinau, kur baigiasi naivus negalėjimas išsiskirti, ir kur prasideda šarlataniškas gudrumas įsiamžinti. Štai ir tupi sau Olimpe, štai ir esi išrinktas. Tik... šitoks Olimpas — plukdomojo fata - morgana.

Yra ir kita plukdomųjų rūšis. Jai ir Nagys priklauso. Plukdomasis atsisveikina su tolstančiu krantu. Su visu krantu. Gal, jis dar neapsisprendė apsisukti, neapsisprendė ne tik leisti save plukdyti, bet ir patsai plaukti į nepažįstamą žemę. Bet, vėlgi, toje pasąmonėje, jau sukasi motorai, ir norėję, kad plaukėjo raumenys ritmingai išsitiestų ir susitrauktų, ir jis bandytų pasiekti aną nepažįstamąjį krantą. Tuo tarpu jis atsisveikina. Šitokiame atsisveikinime sunkiai išbraukiama hiperbolė ir didingumas. Šitaip atsisveikina su savąja vaikyste ir Nagys. „Saulės Laikrodžiuose“ (ir ankstyvesnėse knygose) surandame eilę eilėraščių, parašytų atsisveikinimo ženkle. Romantiškosios simfonijos finalas, adagio lamentoso, dirigento batuta skraido plačiais mostais. Juodi paukščiai iš lėto planiruoja į nebūtį. Juoda, juoda, juoda, juoda, Ir...

PILKOJI VILTIS

Niekados nakties nebebus. Bus vakaras, vakaras, vakaras.

Vasaros niekad nebus. Bus ruduo. Per amžius ruduo.

Šitos strofos iš eilėraščio „Saulės Laikrodis“. Vakaras ir ruduo jau spalvingi prigesintais tonais. Jei juodame chaose įrėžti pilki brūkšneliai, jis nebe chaosas. Net pilkas ryškus juodame. Tačiau ir čia slėpi pavojus. Jei Nagys pasielgtų, lyg Picabia, kuris (paskutiniuose savo darbuose) juodame fone išbraižo spalvotus rutuliukus, — Nagiui grėstų migdomosios tabletės svaigulys. Jis pasektų tuos lietuviškuosius lyrikus, kurie užsnūsta vidurdienį ir, vėliau, tik kar-

tojasi tystančiu diminuendo. Jis tekartotų nuolatinį — vakaras, vakaras, vakaras, Ir gal (teneįvyksta — pabelskime į medį!) jo poezija reikštųsi nagiškuoju perpetuum mobile.

Bet „Sniego Balandžiuose“ mes surandame viltį. Pavadinkime ją pilkąją viltimi, gal tai ir nebus tik paradoksas. Palinkėkime, kad poetas, atsisveikinęs su gimtuoju krantu, nenusitvertų gelbėjimosi rato ir nenu-dažytų jo neskanus rausvumo fata - morgana.

Jei antrasis posmas būtų įspraustas ne į „Sniego Balandžius“, gal ir nevertėtų pažymėti didžiulį, šarmotą dangų, linksma, laimingą debesį spindinčių rankų, balandžių prisisunkusias saulės plunksnas, nuo mėlyno sniego. Galima būtų apsiriboti skeptiška pastaba, kad spalvoti rutuliukai tik paryškina juodąjį foną. Galima būtų šitą posmą priskirti agonijai... kaip po vėsiom, didžiulėm plaštakom nakties mūsų ugnis užgęsta verkdama. Tačiau, laimei (mano subjektyvus požiūris), cituotasis posmas įjungtas į „Sniego Balandžių“ eilėraščių, ir šis posmas spinduliuoja paskutiniuoju romantiškosios vaikystės aspektu. Ir... net šitokiame posme įžiūrimos naujos spalvos. Prarasta žemė padengta mėlynu sniegu, ir žemė semia prisisunkusias saulės balandžių plunksnas.

Pabūkime optimistais ir alchemikais. Ir paverskime pilkąją viltį mėlynąja. Ir pavar-tokime iškaltąjį terminą: *optimistinis pesimizmas*. Vien hiperbolinė traktuotė neišveria. Neilgai kovosi gerdamas stiprią kavą. Nes, kai pritrūksta kavos, kova pralaimėta. Ir kai Nagys pajuto svetimo kambario kvapą ir drumzliną indą gėralo keisto, padėtą saulėj ant lango, jo vaikystės praradimas nulipdė iš sniego būrį balandžių. Keistas kontraversas? Galbūt, ir tebūnie. Kai Nagio intuícija įjungė nepažįstamos žemės kvapą, jam sušvito praradimo saulė, Ir ši saulė ne vienintėlis šviesulas. Vienas posmas (iš keturių) jai tepaskirtas. Ir praradimo saulė, galimas daiktas iš mėlyno sniego, kaip ir tik ką gimę balandžiai,

KAŽKAS..

*Tada, vieną naktį, atėjęs kažkas pabudino
sodus:
glostė ir glostė pusnynus ir gruodą karš-
tais delnais;
nuo garuojančių upių nuklojo sidabro pa-
klodes
ir paleido iš narvo vėją žaisti malūnų spar-
nais.
Mudu klausėmės, veidus iš siaubo paslėpę
į juodą
žvyro duobių užuovėją: daužė kažkinas
kvatodamas,
žydrą dangų kažkas sudaužė kumščiais
kietais.*

Nėra lengva, suvokus pasąmonės įsakmu-
mą, įjungti valią (kaip padedamąjį variklį),
ir priversti save pasisukti, ir nebežiūrėti
nuolatos į nutolusį krantą, kuris jau ir ne-
bėryškus.

*Dažnai norisi, pasekus s:ruį, paslėpti
akis delnuose.* Čia ir iškyla tas amžinasis
Kažkas: gązdinantis, ardantis, kuriantis,
migdantis. Tas, priverčias sustingti stebė-
jime nuosavos bambos, tas, paverčias strė-
le, kuri skrenda į dangų jo nesurasdama.
Tas, ne per daug duosniai dalinąs modus
vivendi tarp žemės ir dangaus. Tas, mėgs-
tąs, kad jį pagarbintum ir nesuračęs, ir
abejodamas. Tas, kuris yra, bent tol, kol
mes egzistuojame žmogiškuoju pavidalu.

Nagio atveju, Kažkas ateina naktį ir pa-
budina sodus. Jo delnai karšti, jis nuo upių
nukloja sidabro paklodes, ir iš narvo pa-
leidžia vėją žaisti malūno sparnais. Ir...
atrodo, kad šitoje Nagio vizijoje slypi ne-
sąmonė. Kažkas labai pozityvus minėtose
strofose. Jieškodami artimiausio simbolio,
mes susirastume pavasarį. Ir nesuprantama,
kodėl autorius (ir jo draugas) klausosi, vei-
dus iš siaubo paslėpę į juodą žvyro duo-
bių užuovėją. Juk Kažkas sudaužo žydrą
dangų kumščiais kietais, kai juodu nutarė
pasislėpti. Kažkas kvatoja ir siunta, Kaž-
kas slypi pačiame poete, Kažkas iškyla iš
juodų sielos žvyroduobių, Kažkas verčia
apsispręsti.

Atrodo, Nagys nepriklauso tai poetų
rūšiai, kurie intelektualizmą įjungia į patį
kūrybos procesą. Manau, Nagio intelek-
tualizmas traktuotinas, kaip vienas iš pa-
ruošiamųjų kūrybos stimulų. O skaitytojas
suranda tai, ko poetas lyg ir neapsvarstė
kurdamas. Jis jį ieškojo, išgyveno ir pasiū-
lė. Gal prieštaraujanti sprendimą padikta-
vo poetinė intuicija? Galbūt, ir tebūnie.

Nagys išsigando pavasarėjimo. Ir pasi-
slėpė gavęs tai, ko raudėjo netekęs? Lyg
tas tacistų šaulys, kuris nerūpestingai siun-
tė švius į stulpą, kol ant stulpo nebuvo
nieko, ir kuris pradėjo nervintis ir nebepa-
taikyti, kai ant stulpo tapo padėta vertinga
dovana. Priartėjo šviesi vaikystė, ir poetas
rezignavo, ir kažkas sudaužė žydrą dangų,
ir sekančiame eilėraščio posme poetas
įkrenta į surrealistines prarajas?

Vaizdas-būtų primestas, jei nutartume,
kad Nagys jau priplaukė naująjį krantą, iš-
pažino vadinamąjį „nihilizmą“, ir jau ne-
benori nei sodų, nei upių, nei vėjo, nei ma-
lūno sparnų. Būtų nedora ištirpinti sniego
balandžius, jie iškyla paskutiniame posme,
ir nors mėgančiojo draugo rankos vaški-
nės, sniego balandžiai plazda prieš baltą
jo veidą.

Tariamoji rezignacija skamba atsisaky-
mu. Atsisakoma hiperbolinės vaikystės.
Paskutiniuuoju gundymu sutvyska upės ir
sužiaa vėjas. Ir reikia nebežiūrėti. Su nuo-
jauta, su pasitikėjimu, kad akys išpraustos
ne vien kaktėje. Kiekvienas narvelis švie-
čia akimis, jų mistinėse lėlytėse atspindi
gyvenimas įvairiausiuose rakursuose, ir de-
talės išsidėsio daugiaspalvėje mozaikoje, ir
šitokia plyta pavadinta savo būties kvinte-
sencija. Retortose sušnyptė skystis, alche-
mikas stebi savo delne aukso grūdėlius, ša-
lia guli vario gabalas. Kaina ta pati. O
vertė? Aukso grūdėliai vertingesni, nes jie
tvyska pirmuoju žibėjimu. Ar jie vienintė-
liai? Tai parodys tolimesnieji bandymai.
O Kažkam belieka gązdinti..

Bus antroji dalis)

„Žmonės, paaukoję savo gyvenimą dėl savo krašto, žino, kad patriotizmas
reiškia — ne ko nors bijotis, bet ką nors mylėti.“

Alalai E. Stevenson (Speeches)

IŠ NETOLIMOS PRAEITIES

ŽYGIS Į ČERVENĄ

A. SOVA

Sovietų okupacijos vienerių metų išdavos lietuviams buvo labai skaudžios: aktyviausių tautiečių dalis buvo suspėta likviduoti vietoje, keliolika tūkstančių jau buvo kelyje į Sibirą, į darbo stovyklas, per dvidešimt tūkstančių asmenų buvo laikoma Lietuvos kalėjimuose, kur jie laukė likvidacijos ar ištremimo.

Iš Lietuvos kariuomenės kadrų sudarytas lietuvių Teritorinis Korpas taip pat susilaukė didelių smūgių. Didesnė kadrų dalis buvo paliesta birželio 14-os dienos išvežimų, kita dalis buvo komandiruota į įvairius kursus tariamaj „žinioms pagilinti“. Žodžiu, lietuviškas korpas buvo visai pakeitęs savo veidą — dalių ir dalinių vadai jau buvo išimtinai rusai, gi lietuvių karininkų ir kareivių tebuvo likę tik labai nedidelė dalis. Korpo daugumą jau sudarė iš Sovietų Sąjungos atsiųstieji rusai.

Tūkstantis devyni šimtai keturisdešimt pirmųjų metų gegužės ir birželio mėnesiais Kauno Kalėjimo kietvirtame politiniame tardomųjų kalinių skyriuje vyko didelis bruždėjimas. Kasdien skyrius buvo papildomas naujais kaliniais, kurių daugumas buvo įtariamieji esą pagrindžio organizacijų dalyviai. Naujai suimtųjų tardymas užtrukdavo net ligi dvylikos valandų. Tardymo metu kaikurie kaliniai buvo tiek mušami, kad grįžę nepažindavo savo kameros draugų. Pamišimai buvo kasdieniai reiškiniai, ne tik lietuvių kalinių tarpe, bet išprotėję ne savo balsu rėkė ir prancūzai, buvę vokiečių belaisviai, atbėgę prieglaudos įieškoti.

Birželio mėnesio dvidešimtą dieną neįprastai, dienos metu, esu kviečiamas pas tardytoją. Klausinėja, kodėl noriu pasišalinti iš Sovietų Sąjungos ir koks mano nusistatymas Sovietų Sąjungos atžvilgiu. Tardymas jau tiek įgrišę, kad norisi juos kuo greičiausiai užbaigti. Su v. s. kuo sutinku ir pasirašau. Tardytojas pareiškė, kad šios

dienos parodymu pasirašiau savo mirties sprendimą.

Birželio dvidešimt antrą dieną dar su tamsa pirmieji sproginiai mūsų kamerali reiskia karo pradžią ir galimą mūsų kančių galą, o gal... naujų kančių pradžią? Tą dieną augštesnieji NKVD pareigūnai keletą kartų aplanko ketvirtojo skyriaus kameras, susipažįsta su kaliniais. Susidarome vaizdą, kad būsime paskubomis išvežti. Apie dvidešimtą valandą dingsta kalinių sargai. Kalinių tarpe prasideda pasikeitimas informacijomis. Stebime, kas vyksta kalėjimo kieme. Atvykus NKVD daliniui į kalėjimo kiemą, kalinių nervingumas padidėja. Kaikurie nujaučia artėjančias žudynes. Apie vidurnaktį ginkluotas NKVD būrys įsiveržė į ketvirtą skyrių ir pradeda laužtis į atskiras kalinių kameras. Kaikurių kamerų kaliniai mėgina neįsileisti, tačiau veltui. Iš kamerų išvedami kaliniai dalimis, pirmieji tiesiog iš lovų tik su apatiniais baltiniais, kiti laimingesni — spėja apsiręngti.

Iš kalėjimo mus veda į Mickevičiaus gatvę, kur randame stovint keliolika autobusų. Sodinant į autobusus mes vėl išskirstomi po vieną. Autobuse jau randu kaikuriuos pažįstamus. Jų tarpe vieną moterį su naktiniais baltiniais, nuteistą mirti. Mickevičiaus gatvėje jokios pašalinės dvasios. Brėkstant autobusai pajuda, vyksta į Kęstučio gatvę, vėliau į Ukmergės plentą. Spėjame, kelionės tikslu būsiant Kleboniškio mišką, kur būsime likviduoti. Tačiau vyksta toliau. Jonavoje tiltas užkimštas kariuomenės ir bėgančių sovietų pareigūnų. Mums bestovint, vorą aplenkė Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos ir NKVD mašinos su Paleckiu, Gedvila ir kitais Maskvos pakalikais priešakyje. Prie Ukmergės mūsų autobusų vorą apsaudo vokiečių lėktuvai, NKVD-stų apsauga supuola į griovį, kaliniai vietomis bando iš autobusų išsiveržti, bet čia susiduria su NKVD-stų

RYTŲ VAKARŲ FRONTE

KARŠTAS KARAS INDOKINijoje

Kova tarp Vakarų pasaulio ir Sovietinio komunistinio pasaulio yra globalinė. Ji vyksta įvairiomis formomis bei priemonėmis: „šaltas karas“, „karštas karas“, subversyvinė (ardomoji) komunistų veikla laisvame pasaulyje. Ji vyksta prie Ramiojo Vandenyno ir prie Atlanto, Euro poje ir Afrikoje, Artimuose ir Tolimuose Rytuose.

Korėjos karo paliaubos nereiškia Vakarų su Rytais „karštojo“ karo pabaigos. Tas karas vyksta toliau Indokinijoje ir Malajuose.

1953 metams baigiantis, komunistų pajėgos Indokinijoje puolė Thakheko kryptimi ir prasiveržė ligi Mekongo upės. Tuo būdu komunistai pasiekė Indokinijos-Siamo pasienį, siekdami perkirsti Indokiniją pusiau ir atkirsti Hanoi, Indokinijos šiaurėje, esamas prancūzų pajėgas nuo jų pagrindinės bazės ir štabo Saigone, Indokinijos pietuose, o taipgi siekdami užkirsti sausumos kelią iš pietų į šiaurę.

Karas Indokinijoje vyksta jau septyneris metus. Tai yra keistas karas. Jis yra keleriopas; karas su sovietine netiesiogine agresija, pilietinis Indokinijos karas, kolonialinis ir pagaliau išlaisvinimo karas. Šio karo išdavų reikšmė yra didelė ne tik Prancūzijai, bet visų Tolumųjų Rytų likimui, o taipgi visam laisvajam Vakarų pasauliui.

Jeigu komunistai įsivaldėtų visoje Indokinijoje, tai vargu ar galėtų būti apsaugoti nuo komunistinio pavojiaus tokie kraštai, kaip: Siemas, Burma, Malajai, gal net ir Indonezija.

durtuvais. Bombardavimo metu mes pasilikame autobusuose.

Ukmergėje gyventojų taip pat nesimato. Dviejų mūsų autobusų šoferiai dingsta. Kiek ilgiau sustojame Šešuoliuose. Gyventojai atkreipia dėmesį į neaprengtus kalinius ir reikšia pasibaisėjimą, širdgėlą ir liūdesį. Voros vadovas, enkavedistas, nebepajėgia susiristi su Kaunu.

Atvykę į Vilnių randame NKVD būstinę subombarduotą, NKVD pareigūnų šeimos kieme su daiktais laukia transporto priemonių. Keletas autobusų perduodama šeimoms, o kaliniai susodinami į sunkvežimius. Išvykstame Minsko kryptimi.

Jokio judėjimo fronto link kelyje ligi

Minsko nesutinkame. Matome tik bėgančius į Rusijos gilumą NKVD ir partijos pareigūnus. Kelyje mūsų auto priemonės pradeda gesti, sustoja. Kaliniai perkeliama į čia pat rekvizuotas bėgančiųjų mašinas. Mūsų NKVD pareigūnas iš sunkvežimio išsodino net raudonosios armijos generolą. Sunkvežimiuose mes susodinami eilėmis taip, kad negalėtume judėti. Per visą kelionės laiką, t. y. nuo Kauno ligi Minsko, daugiau kaip parą, maisto nebuvo duota ir, net nebuvo leidžiama vandens atsigerti.

Tuo ir baigėsi mūsų kelionės pirmasis etapas.

(Bus daugiau)

Priešingai Japonijai II-e pasauliniame kare, kuri, turėdama karo laivyną, galėjo ir vykdė puolamąjį karą jūromis, sovietinis rusų-kiniečių blokas savo ofensyvą vykdė žemyn. J. A. V-ės turi gynybos sutartis su Japonija, Pietų Korėja, Filipinais ir Australija, tačiau pirmąjį fronto liniją sudaro ne salos: Japonija, Okinava, Formosa, Filipinai, Indonezija ar žemynas - sala Australija, o Indokinija, Siamas ir Malajai, Indonezija, nors ir antroje linijoje būdama, dėl savo vidaus politinių sąlygų yra didesniame pavojuje. Dėl pamatinųjų sąlygų komunistams nebūtų sunku sukelti ten jų įprastinį pilietinį karą.

Siamas, Burma, Malajai, Indonezija sudaro 120 milijonų gyventojų sritį, kuri yra nepaprastos strateginės reikšmės ir be galo svarbi Vakarams savo žaliavomis.

Komunistinis pasaulis pradėjo nuo Indokinijos, 1950 metais ir Mao Tse Tungas priešė prie Indokinijos sienos. Palaipsniui buvo likviduoti visi prancūzų pasienio postai, išskyrus Moncay pajūryje. 1951/52 m. bemaž visa Tongkingo provincija atsidūrė komunistų rankose, ir buvo sudarytas pastovus kontaktas su raudonaisiais partizanais vidurinėje Vietnamo provincijoje — Anname.

1952 m. rudenį komunistai užėmė beveik visą Tai sritį ir pavasarį 1953 m. įsiveržė į Laosą, grėsdami ne tik jo sostinei Prabang, bet jau toliau — kitoms Indokinijos valstybėms: Cambodijai ir Siamui.

Tolimesnis komunistų veržimasis buvo apstabdytas gen. Navarre akcijos — oro ir jūros desantų puolimu, kurie sutrukė ofenzyvinis komunistų pasirengimus, naikino jų ryšius, sandėlius ir kt. ypač Langsono ir Lao Kay apylinkėse, Kinijos pasienyje. Taipgi buvo įvykdyta operacija Tach Hoa kryptimi, apie 150 klm. į pietus nuo Hanoi.

Prancūzų ekspedicinis korpus, amerikiečių materialiai ir moraliai remiamas bei ginkluojamas, yra 180 - 200.000 vyrų pajėgumo. Tik pusė to kiekio sudaro prancūzai. Todėl amerikiečių spaudimu ir parama kuriama vietinė indokinečių kariuomenė. Vietnamas jau turi 5 divizijas, o 2 naujos divizijos formuojamos. Iš viso norima sudaryti 12 divizių. Savas kariuomenės taipgi kuria Cambodija ir Laos, tačiau jų reikšmė mažesnė, nes abiejų karalysčių gyventojų skaičius tesiekia 5-6 milijonų, kai Vietname yra iki 22 milijonų.

Komunistų pajėgos siekia 300.000 — 6 reguliarios divizijos. Tuo būdu kiekvieni persvara yra jau ne jų pusėje. Tačiau komunistų ofensyvoms įveikimas priklausau nuo galutinio pačios Indokinijos vietinės tautinės kariuomenės suorganizavimo, prancūzų apsisprendimo, amerikiečių paramos, o taipgi nuo pačių raudonųjų ki-

niečių susilaikymo ar nesusilaikymo nuo tiesioginės intervencijos Korėjos stiliuje.

Indokinijos karo našta atitenka Prancūzijai. Ir ne vien todėl, kad jis jau kaštavo beveik 9 milijardus dolerių, bet labiausia ir todėl, kad jis kaštuoja ją karininkų kadro naikinimą.

Pačioje Prancūzijoje šis karas nepopuliarus. Kovodama ji ne vien dėl pačios intereso, bet taipgi ir dėl viso laisvo pasaulio intereso, ji kelia didžiausią, nelygią su kitais našta. Faktiškai Prancūzijos intereso šiame kare kaip ir nелеkia, nes kokia bebūtų šio karo galutinė išvada — Prancūzija kiekvieno atveju neteks šios savo jauniausios kolonijos (XIX a. antroji pusė) ir tuo pačiu turėtų didelių iš jos pajamų.

Vietnamas ir Cambodija siekia pilnos nepriklausomybės. Tiedu kraštai net yra priešingi dominijų statusui Prancūzijos Unijos rėmuose. Ir niekas negalės sulaukyti Tolimųjų Rytų tautas jų kelyje į tautinę nepriklausomybę.

Prancūzija šiame kare yra atsidūrusi Azijos komunizmo belaisvio padėtyje. Ji vargiai begali nuo to karo atsipalaiduoti.

Tenka pastebėti, kad laisvasis Vakarų pasaulis, siekdamas nugalėti komunizmą Tolimuose Rytuose, turi suprasti ir remti tų tautų nacionalines aspiracijas ir rimtai spręsti socialines tų kraštų problemas. Tik tuo būdu jis galės iš Maskvos rankų ištrėnkti sėkmingai ligi šiol jos vartojamus Tolimuose Rytuose propagandinius ginklus.

Būtina ne vien negatyvioji, bet ir pozityvioji doktrina. Tajai prasme nemaža jau buvo daroma (Colombo planas), tačiau komunistai deda visas pastangas neužleisti Vakarams iniciatyvos.

Politicus

BOLŠEVIKINĖ PENKTOJI KOLONA VAKARŲ EUROPOJE

Valstybė	Gyventojų skaičius	Komunistų parti- jos narių skaičius	Pirmieji po 1944 m. rinkimai. Komu- nistai gavo balsų	Paskutiniai rinkimai			Sumažėjo, padau- gėjo	Komunistų skaičius parlamente	Bendras parlamen- to narių skaičius
				Metai	Balsų už ko- munistus	%			
Prancūzija	42.369.000	400.000	5.004.021	1951	4.260.000	25	-1,0	96	627
Italija	47.138.000	2.120.208	4.356.686	1953	6.120.709	22,6	3,6	143	590
Suominija	4.033.000	50.000	398.618	1951	391.362	21,6	-1,8	43	200
Olandija	10.328.000	25.000	502.963	1952	328.641	6	-4,5	6	100
Austrija	6.934.000	150.000	174.257	1953	228.228	5,4	0	4	165
Norvegija	3.279.000	8.000	176.500	1953	89.900	5,1	-6,8	3	150
Belgija	8.703.000	25.000	300.099	1950	234.325	4,8	-7,9	7	212
Danija	4.281.000	21.000	255.000	1953	93.000	4,3	-7,9	8	151
Švedija	7.099.000	28.000	318.500	1952	164.000	4,3	-6,0	5	230
Šveicarija	4.715.000	8.000	49.300	1951	25.000	3	-3,0	5	196
Vak. Vokietija	47.695.000	80.000	1.360.443	1953	607.413	2,2	-3,5	0	487
D. Britanija	50.370.000	35.700	102.780	1951	21.642	0,1	-0,3	0	625
Saaro Kraštas	957.000	7.000	37.963	1954	41.000	9	0,6	4	50

Iš "The Times"

Indijos Komunistų Partijos Kongresas

Sausio mėn. Indijoje, Maduroje, pasi-
baigė indų kompartijos kongresas.

Indijos komunistų partija padvigubino
savo Centro Komiteto narių skaičių iš 17
į 39, o Politbiuro narių skaičių iki 9. Tatal
padaryta, esą, augant indų kompartijos
uždaviniams.

Kongresas pasmerkė JAV-ių bandymą

sudaryti karinę sutartį su Pakistanu, pa-
gyrė Indiją ir jos valdmenį Korėjos kare
ir ragino Nehru tęsti taikos išlaikymo
darbą.

Indų komunistų partijos kongreso rezoluciją drąsiai galėtų pasirašyti ir pats p.
Nehru, nes jis irgi nekaita kalba ir el-
giasi tarptautinės politikos klausimais.

Pasaulio informavimas

8% pasaulio gyventojų informacijas
gauna išimtinai iš savo tarpe konkuruo-
jančių amerikiečių agentūrų: Associated
Press, United Press ir International News
Service; 2,7% (daugiausia Afrikoje) in-
formacijas gauna vien iš britų Reuter'io
agentūros; 1,7% (irgi daugiausia Afriko-
je) vien iš Agence France Presse (Ha-
vas'o paveldėtoja); 39,8% (iš viso 962
milijonai žmonių) informacijas gauna iš
amerikiečių, britų ir prancūzų drauge;
8,4%, be šių vakarietiškujų, naudojami
taipgi ir Sovietų Tass'o informacijomis;

1,3% pasaulio gyventojų iš viso jokios
agentūros neaptarnaujami ir pagaliau
31% visų pasaulio gyventojų žinias apie
įvykius pasaulyje gauna išimtinai
tik iš Sovietų Tass'o agentūros.

Liūdnas faktas, kad kuone trečdalis
žmonių yra maitinamas išimtinai Tass'o
supreparuotomis propagandiniais ir poli-
tiniais tikslais žiniomis ir neturi priėjimo
prie objektyvios informacijos šaltinių,
pranešamas neseniai paskelbtame UNESCO
pranešime: „News agencies, their struc-
ture and operation“.

LIEPSNOS IR DŪMAI IDĖJŲ AUKURUOSE

BAJORIŠKU KELIU:

KILMĖS SENUMO JIEŠKOJIMAS

Nuo Horodlės unijos Lietuvos žymūnai pradėjo gauti bei maišyti savo herbus su Lenkijos bajorais. Gal tai buvo žmogiška tuštų, bet dar daugiau — klaida. Lietuviams būtų pilnai užtekę savo senos kilmės. XVI amžiuje ši romantika nuėjo dar toliau. Atsižvelgiant į tam tikrą lietuvių ir lotynų kalbų panašumą, atsirado nuomonių, jog lietuviai yra kilę iš romėnų. Pagal anų laikų madą, nevienas lietuvis vėliau mėgo suromėninti savo pavardę. Net prūsinės Lietuvos lietuvis poetas Donelaitis Karaliaučiaus universitete buvo užrašytas, kaip Donalitis...

Visa tai pagal visuotinį aristokratijos įprotį: kuo senesnė kilmė, tuo daugiau garbės, privilegijų, teisių, autoriteto.

Visai suprantamas ir patogus kilmės senumo duomenų nustatymas ir galimai žilesnė praeiti, kad jų ir patikrinti nebe-galima. Tačiau, kai tas „bajoriškas“ paprotys imamas taikinti dabarčiai, gaunasi komedija...

Nesutarta vienybė ir „sutarta vienybė“

Nežinia, kas čia atsitiko, bet mūsų politinėje publicistikoje dabar aptinkame be galo idomų aiškinimų, jog VLIKas tik formaliai esąs atsiradęs vokiečių okupacijos metu, 1943 m. pabaigoje, bet „faktinai“ ir „iš tikrųjų“ jo kilmė esanti daug senesnė.

„Tiksliai“ kokio senumo — dar vienos nuomonės nėra. Bet senumo jieškoma ir kilmės data stengiamasi nustumti juo toliau į praeitį.

„Lietuvių Dienų“ magazino Nr. 9 (1953 m.) žinomas krikščionių demokratų veikėjas, bet 1945 m. tremtyje trumpą laiką atstovavęs VLIKui Lietuvių Frontą, St. Lušys paskelbė ilgą straipsnį apie „VLIKo atsiradimą ir darbo pradžią“. Teisingai vaizduodamas anuometinį psichologinį Lietuvos vyriausybės pakrikimą ir lietuvių tautos nuotaikas 1940 m. birželio mėnesį, sovietų okupacijai prasi-dedant, St. Lušys rašo:

„Už egzistenciją gi narsiai kovojama, nes jos netekus ateina mirtis. Tą pačią dieną ir gimė rezistencija prieš laisvės ir neoriklausomybės grobikus. Kilo gaivališka, kilo spontaniškai ir greitai laiku išaugo plačią sąjūdžių, ir kurį jungėsi visi gyventojų sluogsniai ir visos srovės“...

Ta tiesa netrukus buvo visiems aiški,

nors p. Lušys ją pasakė tik po trylikos metų. Ir dar kiek pagrazindamas: „jungėsi visi gyventojų sluogsniai“ — tai tiesa, bet kad „jungėsi ir visos srovės“, tai to faktai tuomet nebuvo patvirtinę. „Visos srovės“ ar kitaip vadinamos politinės grupės arba partijos tuomet buvo pakrikusios ne mažiau, kaip ir vyriausybė. Per pirmuosius bolševikų okupacijos metus jokių srovių, kaip srovių, dalyvavimo rezistencijoje nebuvo galima pastebėti, ir tai puikiai žino iš savo patirčių kiekvienas: ano meto lietuvis rezistentas, veikęs L. Aktyvistų Fronto ar Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos eilėse.

Čia nekeliamas klausimas, ar bolševikų okupacijos metu mūsų politinės srovės norėjo, gebėjo ir ar galėjo organizuotai „jungtis į gaivališką visų gyventojų sluogsnų rezistenciją“ prieš okupantą. Čia tikslinamas tik fakto klausimas: — **jų tada nebuvo rezistencijoje.** Tvirtini-mas, kad jos tuojuo pat irgi „isijungė“ į kovą, yra greičiau ne kas kita, kaip tau-rus bajoriškas mėginimas suteikti mūsų politinėms srovėms senesnę tradiciją da-bartinėje rezistencijoje prieš sovietinius okupantus...

* * * * *

Bet p. Lušio jieškojimais tuo nesibaigia. Kiek toliau tame pačiame straipsnyje jis prileidžia mintį, jog pirmoji gaivališkoji, spontaniinė ir, mes pasakytume dar, ne-partinė visų lietuvių rezistencija per pir-mąjį bolševikmetį buvusi netobula. „Ne-sutarta vienybė“, esą buvusi nepastovi. Jis rašo:

„Reikėjo ištikimų, gabių ir mirties ne-bijančių asmenybių. Norėta, kad tos as-menybės būtų kilusios iš visų sluogsnų ir visu srovių. (Mūsų pastaba: matyt, kaip jis kitoj vietoj sako, neužteko, kad „to darbo ėmėsi jaunesnioji ano meto karta: jaunesnioji inteligentija ir žemes-nio laipsnio karininkija“...). Pageidauti-na, kad jos reprezentuotų visą gyvą Lie-tuvos visuomenę. (Mūsų past.: kad, kad žemesni karininkai ir jaunesni intelligen-tai tos visos gyvybės dar nerepresenta-vo...). Šiu visų tautos sluogsnų ir visu srovių subūrimo ir apjungimo mintį gali-ma laikyti VLIKo idėja, kuri gyvai reiškėsi jau pačioje rezistencijos formavimo-si pradžioje ir kurią vėliau besiorganį,

zuodamas ir besikurdamas VLIKas atvirai ir pilnai realizavo“...

Šių samprotavimų mintis visai aiški: parodyti, kad VLIKo idėja gimė „Jau pačioje rezistencijos formavimosi pradžioje“, vadinasi, vos tik bolševikams pirmą kartą įžengus į Lietuvą. Tik tada „nesutartoje vienybėje“ tat nebuvo realizuota. Tik po pusketvirtų metų VLIKas tą idėją „atvirai ir pilnai realizavo“: jis sutarė partijų vienybę, „prisiėmė“ rezistencines organizacijas, vadinasi, dar patobulėjo.

Ak, tas „pilnas“ (?) realizavimas! Ak, ta „sutartoji partijų vienybė“, kurios darnumą matome kasdieną! Ak, ta „sutartoji vienybė“ su rezistencinėmis organizacijomis, kurių viena (Lietuvių Frontas...) tremtyje paliko tremties VLIKą su triukšmu, p. Brazaičio lūpomis pakartotinai pareikšdama, jog VLIKas nutraukė ryšį su rezistencija, išvirto į tarpusavio srovinių rietenų centrą, savo insinucijų bei šmeižtų skieidimu **moraliskai** palūžo ir pastaruosius metus vis daugiau degredavo, jog nebegali būti kalbos, kad jis vadovautų Lietuvos laisvinimo darbui. (Plg. „Liet. Dienos“ Nr. 10)...

Kaip ten yra, mes nekartą esame pasisakę. Čia tik stebime, kaip p. Lušys tuščiai mėgino VLIKui rasti senesnę ir „aristokratiškesnę“ kilmę — „Jau pačioje rezistencijos formavimosi pradžioje“...

Rezistencija — tai kova už „mūsų valdžią“...

Žymiai giliau siekia kitas bendramintis, Dr. P. V. Raulinaitis, savo straipsniu „VLIKas — laisvinimo kovos institucija“ („Draugas“ 1953. XII. 2).

Jis VLIKo institucijos minties atsiradimą stačiai kildina nuo... 1926 m. birželio mėn. 2 dienos, kada pradėjo darbą pasukintysis demokratinės Lietuvos Seimas, kuris „parodė tautoje įgyvendinamos demokratijos neatbaigtą subrendimą“ ir jai kylančių pavojų netinkamą įvertinimą“, o tai nuvedė ligi 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo ir demokratijos sužlugdymo.

Tad socialdemokratai ir liaudininkai tada buš „suardė“ demokratinų grupių vienybę ir tuo palengvinę perversmą. Gi po jo paaiškėję, kad reikia demokratinės grupės daugiau vienybės, ir štai gimęs VLIKo institucijos minties atsiradimas! Taigi, mūsų kairiosios partijos pralose demokratiją, bet... pagimdė mintį, iš kurios vėliau, krikščioniškos grupės prisidėjus, išsirutuliavo VLIKas...

* * * * *

Skaitytojas nepatikęs mūsų komentarais: skamba visiškai fantastiškai... Bet taip yra, logiškai toliau sekant Dr. Raulinaitio minčių dėstymą.

Esą, po gruodžio 17 d. pamažu formavosi vieningas, nors slėgiamas, slaptas de-

mokratinų partijų sąjūdis atstatyti Lietuvoje demokratinę santvarką ir tautą iš vidaus „išlaisvinti“. Tai, be abejo ne kas kita, kaip — rezistencija prieš vidaus priešą. Ta kova „gražinti valstybei konstitucinę santvarką“ėjusi gana sėkmingai, gai jau būtų ir laimejimas buvęs pasiektas, bet:

„1940 metais birželio mėn. 15 dieną ištikusi tautą nelaimė — okupacija — sustabdė vidaus laisvinimo akcijos eigą. Tautos vadams atsirado pirmesnės pareigos — neleisti sovietams priversti tautą susilaikyti nuo laisvinimo kovos“ (!!!).

Baisiai gilus ir beveik klasikinis sakinyss: „**neleisti sovietams priversti tautą susilaikyti nuo laisvinimo kovos**“... Sovietai, vadinasi, vertė tautą susilaikyti nuo laisvinimo kovos, bet mūsų tautos vadai turėjo neleisti sovietams tokią prievartą daryti. Ir kam toks muilo putų plakimas! Ar tai gal mokslingumo žymė?...

O ką tautos vadai padarė? Atleiskite už šį dabar plačiai prigijusį „smetoninį žodyną“. Bet jį vartoja geras demokratas Dr. Raulinaitis ir toliau apie „vadus“ rašo:

„...Jau 1940 metų birželio mėn. 16 d. Kaune susirinkę lietuviai veikėjai, priešakyje su buv. respublikos prezidentais Al. Stulginskiu ir K. Grinium, nutarė imtis visų reikalingų žygių kovai prieš okupantus“.

Jų nutarimas geras, betgi čia yra mažas nesutikimas su p. S. Lušio nuomone, pagal kurį rezistencija kilusi **visoje tautoje gaiviaiškai ir spontaniškai**, o pagal Dr. Raulinaitį — ją **nutarė** du tautos vadai ir grupė veikėjų Kaune, nusprendę „neleisti sovietams priversti tautą susilaikyti nuo laisvinimo kovos“...

* * * * *

Kaip vyko toji tautos vadų nutartoji kova?

Ją Dr. Raulinaitis apibūdina: „demokratijos veikėjų tarpe pirmiau gimusi sutelktinio darbo idėja stipriai pasireiškė, patekus į okupaciją, ir pamažu įgavo sutelktinio darbo institucijos formas“...

Bet pačią „kovą“ jis tik keliomis eilutėmis tepaaiškina, paminėdamas Birželio sukilimą, Laik. Vyriausybę ir jos užgniauzimą. Ir tuojau pat padaro išvadą:

„Visa tai pamažu išsivystė į savitą jungtinę instituciją, kuri yra vadinama... sutrumpintai VLIKas“.

Na, tai ir reikėjo įrodyti!

Tokia fantastinė, dirbtinė, nei tiesos nei faktų neatitinkanti teorija; toks jaukimas „vidaus rezistencijos“ prieš tautininkų režimą su rezistencija prieš okupantus už Nepriklausomybės atstatymą; išvedžiojimas, esą mūsų bendroji rezistencija prieš nacius ir bolševikus ir dabartinė tautos bei dalies tremtinių rezis-

tencija per VLIKą yra tik tęsinys ir „tolesnis apipavidalinimas“ tos pačios minties, kurią turėjo demokratinės grupės po Gruodžio perversmo savo opozicijoje prieš vienos partijos ilgai trukusį režimą, siekdamas atstatyti 1922 m. konstitucijos galiojimą — visa tai yra toks linksmas (ar greičiau liūdnas) kratinys, kokio mūsų spaudoje dar ligšiol netekdavo užtikti.

Yra įspūdis, jog tai gali būti rašoma žmogaus, švelniaiariant, gana atokiai stovėjusio nuo tikrojo rezistencinio darbo, bet daug galvojusio apie „mūsų valdžios“ atgavimą.

Tačiau pati tendencija aiški: surasti VLIKui galimai senesnę ir „gilesnę“ kilmę, paverčiant jį nebe visos šiandien gyvenančios tautos, bet tik **kaikurių** buvusių stambių politinių grupių savitos „rezistencijos“ istoriniu reiškėju.

Reikia ne suinteresuotų pagražinimų, bet tikrų idealų

Sekdami panašiais pavyzdžiais, mūsų juokdariai apie VLIKo kilmę galėtų duoti dar gilesnį ir dar senesnių aiškinimų.

Kodėl jų nepajieškoti kunigaikščio Švitrigailos laikais vytautinėje gadynėje? O jau neabejotinai jų galima būtų užčiuopti Basanavičiaus, Šliūpo, Kudirkos, Vaižganto laikais. Gi pirmieji savanorių žygiai juk tikriausia buvo VLIKo „užuomazga“...

O pagaliau ir tas paskutinysis demokratinis Seimas ir ypač pati Gruodžio 17-oji. Dr. Raulinaitis aiškina vienaip, o buvę perversmo vykdytojai, kurių tarpe žymų vaidmenį vaidino patys krikščionys — demokratai, lygia teise gali aiškinti savai: jie juk nekaratą jau yra sakę, kad Lietuvai tuomet grėsė socialinės anarchijos ir bolševikinio pučo pavojai, tad ir buvo jų rezistuoja. O jei jau „rezistuoja“, tai čia ir bus „VLIKo institucijos minties atsiradimas“, juo labiau, kad kaip anuomet, taip ir dabar rezistuojama vis prieš tą patį bolševizmą...

Žinia, tai yra ir būtų tik anekdotai. Ir tomis temomis netektų kalbėti, jei dabar mūsų minėtieji autoriai nebūtų pradėję tokių anekdotų pasakoti, ir, tai blogiausia, visai rimtai, net „moksliškai“ ir „giliai“.

* * * * *

O istorija tokia dar nesena, ir tiek dar tebėra gyvų liudininkų, čia pat išeivijoje.

VLIKas susikūrė tada, kai jis susikūrė, t. y. 1943 m. pabaigoje. Ir susikūrė jis tais pagrindais, kurie išdėstyti jo deklaracijoje, o ne tais, kuriuos vėliau pradėjo kelti tam tikri išeivijos politikieriai, „aiškinti“ **kaikurie** „tautos valios“ mokslininkai arba vykdyti naujieji egzilio „vyriausybinių“.

Aiškios, ryškios ir realios pirmojo bol-

ševikmečio rezistencinės organizacijos tebuvo dvi: 1940 m. lapkričio 17 d. lietuvių pabėgėlių Berlyne įsteigtas **Lietuvių Aktyvistų Frontas**, kuris tuoj perkėlė savo tinklą į Lietuvą, ir 1940 m. gruodžio mėn. pabaigoje pačioje Lietuvoje įsteigusi Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga. 1941 m. pavasarį abi organizacijos susijungė. Jų nariai dalyvavo rezistencijoje ir vėliau visos tautos sukilime, ar bent tam sukilimui davė savo vardą. Ir gyvybės aukų jie sudėjo daugiausia.

Kiek atsileidus varžtams, vokiečių okupacijos metu, atgimė partijos ar bent jų vardais pradėjusios veikti žmonių grupelės. Jas apjungiant, tikrai su dideliais vargais negalais ir gimė VLIKas.

* * * * *

Likimas nelėmė VLIKui atlikti savo pagrindinės paskirties Krašte — toliau vadovauti Krašto rezistencijai. Jo nariai iš dalies buvo vokiečių suimti ir išvežti, kiti pabėgo į Vakarus. Krašto rezistencijai, kaip žinoma, tada turėjo vadovauti kiti žmonės, kitų vardų institucijose, ir kiek kitais pagrindais, negu tie, kuriais atsikūrė 1945 metais Vokietijoje užsienio VLIKas, nuo pat pradžios ir toliau keisdamas savo sudėtį, „konstitucinius pagrindus“ ir įvairiais protokolais plėsdamas bei „didindamas“ savo iliuzorinę „galia“.

Tokia, trumpai kalbant, yra realioji istorija, be bajoriškų herbų ir dešimtmetinių kilmų.

Lietuviškoji rezistencija buvo užtenkamai tragiška ir didinga, kad ją šiandien reiktų kokiais fantastiniais aiškinimais ir faktų iškraipymais dar mėginti papildomai „ikilminti“. Arba destiliuoti mistiškas pasakas apie „paslaptinę“ VLIKo atsiradimą „amžių glūdomose“.

O ypač žalingas bandymas iškreipti mūsų rezistencijos prasmę vienos ar kitos srovės tariamam kreditui. Aktyvioje ir dvasinėje rezistencijoje jau dalyvavo ir dalyvauja žmonės, kurie dar nebuvo gimę paskutiniojo demokratinio Seimo laikais ar prieš Gruodžio perversmą. Yra abejotina, ar jie dės savo širdį ir aukos savo gyvybę už vieno ar kito žilaisiais laikais nuskriausto politikieriaus interesus.

Jie dirbs ir aukosis už Lietuvą, už naują jos Nepriklausomybę ir naują Gyvenimą.

Jaunimo atstovas, Vyt. Kavolis paskutiniame 1953 m. SANTARVĖS nr.-yje tai jau minėjo...

Ir jeigu senesnioji karta, paskendusi savo praities nagrinėjimuose, nesugebės jiems duoti bendrųjų lietuviškų idealų — tai jie bus pakankamai gabūs naujuosius lietuviškus idealus susikurti patys.

Jurgis Lengvenis

TEKSTAI BE KOMENTARŲ

DU TIESOS SUPRATIMAI

Kun. Kazys Mažutis „Drauge, 1953. IX. 24 d. rašo:

„Demokratija reikalauja labai augštos dvasios ir didelės pagarbos žmogui. Labai teisingai vienas mūsų taurus tautietis yra išsireiškęs, kad mūsųose neretai pasitaiko laikysena, pagal kurią „mano tiesa yra tiesa todėl, kad ji mano, o tavo tiesa nėra tiesa, todėl, kad ji ne mano“.“

„Tėviškės Žiburių“ 1953. VII. 9 d. nr-io vedamajame rašoma:

„Tiesa yra nedaloma. Kelių tiesų negali būti. Negali būti taip pat kelių teisingų pasaulėžiūrų.“

(Visi pabraukimai mūsų — SANT.)

KAS MĖGINTŲ KISTIS...

„Kai VLIK'as faktiškai negali vadovauti tautai, jis turi būti nuo šios „nuodėmės“ ir apsaugotas, nes tauta pati, būdama krašte, daug geriau sugeba vadovautis ir kovoti... tose sąlygose, kokios yra krašte. Kas iš užsienio mėgintų k'istis į tautos reikalus, tas pasielgtų netikslingai. To gal negali suprasti tie, kam okupacijų metu neteko dirbti pogrindyje. Juokingai būtų, atrodytų, jei Lietuvoje veikusiam Vlik'ui kas nors iš užsienio būtų nurodinėjęs, kas reikia veikti ir kaip reikia prieš okupantą kovoti. Nereikia užmiršti, kad

Lietuvos pogrindyje vedantieji kovas prieš okupantą pakankamai gerai yra orientuoti apie laisvąjį pasaulį ir apie tarptautinius santykius, nuo kurių didsienalimiai priklausė ir Lietuvos laisvė. Jie, pogrindžio kovotojai krašte, yra pakankamai kantrūs ir užgrūdinti, pakankamai akylūs ir atsargūs savo žygiuose, nes ir taip jau daug kraujo pralieti. **Patarėjai iš užsienio jiems tikrai nereikalingi**“.

(Pabraukimai mūsų — SANT.)
J. Audėnas (Iš str. „Dešimt metų“, „Sėja“, Nr. 7, lapkritis 1953.)

UŽSIENIO LIETUVIŲ VEIKLOS BARE

DU PAREISKIMAI KRAŠTUI

Lietuvos Diplomatinijos šefas min. S. Lazoraitis N. Metų proga kalbėdamas per Romos radiją, pastarajam perdavus Italijos Respublikos Prezidento Einandi atsiskaitimą, pažymėjo, kad:

dar nėra visų psichologinių ir politinių sąlygų tam, kad civilizuotasis pasaulis trumpu laiku išstumtų sovietus iš jų okupuotų kraštų. Tačiau Lietuvos nepriklausomybės atstatymas... yra realus politinis tikslas, kuris priklauso prie didžiųjų pasaulio sutvarkymo problemų... Prez. Eisenhower'is ir Užs. Reik. ministeris Dulles aiškiai ir drąsiai pasisakė už gražinimą nepriklausomybės Lietuvai ir kitiems kraštams,

VLIK'o Vykd. Tarybos Pirmininkas K. Žalkauskas pr. metų Kalėdų išvakarėmis per „Amerikos Balsą“ pasakė, kad:

„Šiais metais raudonojo pavergėjo tironija dar galutinai nepalūžo“... „Tačiau mes jau galime neabejotinai tvirtinti: prašvaistęs jau aiškios ir teisybės aušra pasaulį jau ganėtinai ryški“. Vakarų stiprėjimas „teikia daugiau ir daugiau vilčių susilaukti išlaisvinimo valandos“. „Vakarai savo kovą už pavergtųjų išlaisvinimą vis labiau gyvina“.

(Pabraukimai mūsų — Red.)

* * * * *

Du skirtingi pasisakymai, du skirtingi, nesuderinti padėties vertinimai, du skirtingi galvojimai ir kreipimosi į Kraštą bei jo informavimo metodai.

Lietuvos Diplomatinijos šefo — realus, blaivus, pagrįstas faktas, preciziškas, be klaidinimo ir tuščiažodžiavimo.

Vykdyk, Tar, Pirmininke: gausus skambų, jau eilę metų kartotų žodžių ir pažadų, neaiškus, emocinis ir neatsargus (ką reiškia pasakymas — „raudonojo paver-

gėjo tironija dar šiais metais galutinai nepalūžo“? Lyg to galima buvo laukti greitai laiku ir lyg tam būtų buvęs realus pagrindas. Ką reiškia žodžiai: „Vakarai savo kovą už pavergtųjų išlaisvinimą vis labiau gyvina“? Kaip VT Pirmininkas supranta savokas kova ir išlaisvinimas?). Toks pareiškimas tegali sukelti nepagrįstas viltis, paskubinti neatsargius veiksmus, atnešti aukų, o toms viltims vis neišsipildant — sukelti kartėlį ir nusivylimą Vakaraus.

* * * * *

Lietuvių Rezistencinės Santarvės

Amerikos Krašto Komiteto Pirmininkas

Dr. P. Pamataitis aktualiais klausimais

„Lietuvių Dienų“ šių metų sausio mėn. numeryje įdėtas pasikalbėjimas su LRS-ės Amerikos Krašto Komiteto Pirmininku Dr. P. Pamataičiu, kuris atsakė į eilę jam pateiktų klausimų.

Konstatavęs LRS-ės pasiektus rezultatus laisvės kovos veikloje, Dr. P. Pamataitis nurodė, kad LRS anaiptol nesisako iš esmės prieš politines partijas ir rezistencinius sąjūdžius, kaip fikcijas ar skal-dančius veiksnius, o tik pasisako kritiškai, bet pozityviaja prasme, dėl tų minėtųjų grupių veiksmų, kurie nenaudingi laisvinimo reikalui ar Krašto interesams. LRS-ė pasirengusi bendradarbiauti su visomis užsienio lietuvių grupėmis, išskyrus komunistus, ir su valais rezistenciniais sąjūdžiais, norėdama matyti visoje tautinėje veikloje bendradarbiavimą, o ne tarpusavę kovą.

Lietuvos reikalui LRS-ė siekė taipgi bendradarbiauti ir su VLIK'u, nekeldama savo įėjimo į jį klausimo, pareiškė toliau Dr. P. Pamataitis, tačiau tas bendradarbiavimas buvo VLIK'o atmetas, panaudojant tokius metodus, kad dabartinėje atmosferoje vargu ar galimas būtų rimtesnis svarbių problemų diskutavimas su jo visuma.

Dr. P. Pamataitis taip pat nurodė, kad LRS-ės darbe aktyviai dalyvauja įvairių ideologinių kryptų žmonės, jų tarpe ir ryškių katalikų, ir kad LRS-ė nerūpi: a) lietuvių tautos ir Lietuvos laisvės atstatymo problemų tarp laicistinių, klerikalių, katalikiškųjų, protestantiškųjų ar kitokių sparnų. LRS-ė nedraudžia savo nariams priklausyti betkurioms organizacijoms ir kiekvienam savo nariui palieka pilną laisvę reikštis ir ugdyti savo asmenybę savarankiškai, siekiant lietuvių tautos ir visos civilizuotos žmonijos didžiųjų idealų, užrašytų LRS-ės Statute ir viešose jos pareiškimuose — krikščioniškos moralės,

humaniškos meilės žmogui, laisvės, teisės ir socialinio teisingumo.

Į klausimą, kuri Lietuvos vyriausybė laikytina paskutine, 1940 m. prieš birželio m. 15 d. ar 1941 m. laikinoji sukilimo vyriausybė, Dr. P. Pamataitis atsakė, kad tai yra teorinės reikšmės istorinis klausimas, nes abi vyriausybės nebeegzistuoja. Paskutinioji legali Lietuvos vyriausybė, A. Merkio vadovauta, buvo tarptautiškai pripažinta ir reprezentavo Lietuvos valstybę svetimuose kraštuose bei Tautų Sąjungoje. Joje dalyvavo, greta tautininkų, ir krikščionys demokratai ir liaudininkai (K. Bizauskas, K. Jokantas, J. Audėnas, A. Tamošaitis). (Kaip žinoma, J. F. Dulles'o pareiškimu Kersten'o komisijai, tos vyriausybės paskirtus diplomatus atstovus tebeprapažįsta JAV-ės — SANT. Red. pastaba).

1941 m. sukilimo pastatytoji vyriausybė — gražus ir didvyriškas mūsų laisvės kovų įvykis — trumpai tegyvavo ir tarptautiškai nenustatė juridinio Lietuvos vyriausybinio tęstinumo, o taipgi nesugebėjo palikti ryškesnių teisinių ar faktiškų padarinių tarptautiniu ar vidaus požiūriais.

Į klausimą, kas turėtų būti vyriausiu laisvinimo veiklą koordinuojančiu veiksniu — kolektyvas ar atskiras individas, Dr. P. Pamataitis pareiškė, kad LRS-ė iš viso yra nusistačiusi tiek prieš asmenų, tiek ir prieš kolektyvų diktatūrą bei norą betką pajungti ar kam savo valią primesti. Tiksliau būtų kalbėti ir rūpintis bendradarbiavimu, o ne vadovavimu, nes „begoordinuojant“ ar „bekonkuruojant“, rūpinantis dar kokia „vyriausia koordinacija“, mes silpniname demokr. Vakarų pasaulio pripažįstamą Lietuvos valstybės suverenumo atstovų poziciją, jų sarangą bei veiklą, nieko legalaus: ton vieton pastatyti negalėdami. Todėl LRS-ė remia Lietuvos Diplomatinio Korpo poziciją bei veiklą užsienyje.

Iš kitos gi pusės LRS-ė ragino ir ragina eiti prie plataus ir tikro visų lietuviškų jėgų užsienyje sutelkimo viename politiškai - visuomeniniame centre, kuris turi būti sudarytas sveikais ir tikroviškais pagrindais, sąlygotais dabartinės tarptaut. padėties, lietuvių tautos Krašte ir užsienyje būklės bei mūsų rezistencijos reikavimu.

Toks centras turėtų eiti bendradarbiau- vimo su Lietuvos diplomatais keliu, bet ne vadovavimo ar „vyriausio koordinavi-

mo“ keliu, ir prieš tokį centrą atsiskleis- tų žymiai platesni ir svarbesni tautinio darbo barai, kuriems niekad nebus per- daug jėgų ir besiaukojančių žmonių. Prie to prieiti — mūsų visuomenės ir jos gru- pių valios, politinio subrendimo ir atsa- komybės tautai dalykas.

Dabartinė nuolatinių nesk'andumų bei tarpusavio naikinimosi padėtį LRS-ė laiko skaudžia žala bendriesiems Lietuvos inte- resams, — baigė Dr. P. Pamataitis.

* * * * *

Liberalų Internacionalo Vykdomojo Komiteto

posėdyje Paryžiuje, š. m. sausio mėn. 7 - 9 d. d. dalyvavo LRS - ės Vyr. Komiteto Vicepirmininkas, Egzilų Liberalų Komiteto Sekretorius ir Liberalų Interna- cionalo Vykdomojo Komiteto narys prof. S. Žymantas.

Posėdžio sudėtį sudarė per 30 atstovų, atstovavusių 14 Europos tautų liberalinių partijų ir Liberalų Internacionale atsto- vauti sudarytųjų liberalų grupių.

Priešingai kaip kitoms tarptauti- nės organizacijos, pav., Žaliajam In- ternacionalui, Liberalų Internacionalas yra visų Europos ir kitų kontinentų tau- tų, o ne vien egzilų, pasaulinė liberalų sa- junga, kurioje egzilai dalyvauja lygiomis teisėmis, tik mažesniu proporciniu atsto- vavimu.

Šis laisvųjų tautų ir egzilų bendradar- biavimas vienoje tarptautinėje organizaci- joje teikia retą progą egzilams libera- lams ne tik kelti savo tautų vargus ir aiškinti

jų padėtį, bet ir veikti laisvųjų tautų nu- sistatymą. Tai yra parodęs, pav., Libera- lų Internacionalo Upsalos Kongresas 1951 m., kuris vienas pirmųjų paskelbė, kad „negali būti tikros taikos, be laisvės“. Li- beralų Internacionalo Kongresas Mondor- fles - Bains, Luxemburge 1953 m. patvirtino šį nusistatymą, pareiškęs įsitikinimą, kad, negalint būti taikos, be laisvės, ga- lutinis liberalų tikslas yra laisva Europa.

Paskutinis Liberalų Internacionalo Vykd. Komiteto posėdis svarstė tarptauti- nę padėtį ryšium su Berlyno konferen- cija. Posėdžių metu pareikštieji nusistaty- mai parodė, kad Europos liberalai į padė- tį žiūri labai realiai, gerai mato sovieti- nio imperializmo pavojų ir neturi jokių iliuzijų dėl jo tikrųjų tikslų. Liberalų In- ternacionalo Vykd. Komitetas vieningai pasisakė už neatidėliotiną Europos Gvni- mo Bendruomenės sutarties ratifikavimą ir tuo būdu už neatidėliotiną Europos ka- riuomenės sudarymą.

* * * * *

KVIEČIAME VISUS Į TALKĄ!

Vasario 16 Gimnazija jau persikėlė į naujuosius namus ir sausio mėn. 13 dieną pradėjo ten nuolatinį darbą.

Svetimoje žemėje sava pastogė yra ne- ginčijamai tvirtas pagrindas Gimnazijos ateičiai. Iki šiol Gimnazija buvo kamoi- ninkė kitų šeiminkų malonėje. Dabar Vasario 16 Gimnazijos likimas tėra vien mūsų pačių rankose; ji gyvuos tol, kol laisvojo pasaulio lietuviai jos norės.

Teisybė, tesame dar naujaturiai. Rei- kia klasėms ir bendrabučiams baldų, bal- tinių, indų ir kitų daiktų. Dar daug lėšų reikia namams galutinai išpirkti. O toliau, mokinių skaičiui augant, gali tekti dar plėstis. Darbas tik įpusėtas, o juk labai

sunkioms sąlygomis jis buvo ir pradėtas. Bendruomenės Valdyba pasiryžusi su už- jūrio tautiečių parama sėkmingai tą dar- bą ir baigti.

Nuo pat Vasario 16 Gimnazijos įsteigi- mo jos vadovybė su mokytojais ir kitais bendradarbiais atsidėję dirbo švietimo ir auklėjimo darbu, nuoširdžiai talkininkavo Krašto Valdybai jos pastangose Gimnazi- ja išlaikyti. Naujojoje vietoje Gimnazija tikisi palankesnių sąlygų savo darbui, o ypatingai svarbiausiam jai patikėtam už- daviniui atlikti — mokyti ir auklėti lietu- viškoje krikščioniškoje dvasioje tremtyje esanti mūsų jaunimą Lietuvos naudai ir žmonių gerovei.

Tas Vasario 16 Gimnazijos uždavinys labai didelis ir svarbus, o taip pat artimas kiekvienai gyvai lietuvių širdžiai. Kad išeivijoje dar daug tokių širdžių plaka, rodo didelis skaičius Gimnazijos Rėmėjų ir Bičiulių, kurių pasišventimu ir aukomis štai jau ketvirtį metų Vasario 16 Gimnazija išlaikoma. Šiuo metu Gim-

A. Giedraitis

Vasario 16 Gimnazijos
Direktorius

nazijos įkurdinimas nuosavose patalpose reikalingas dar didesnės, kad ir vienkartinės talkos. Kelias į tą lietuviško darbo talką, kaip iki šiol, taip ir toliau, platus ir tiesus. Čia nėra kas mus skirtų, viskas mus tuo tikslu tik jungia. Kiekvienas lietuvis, kiekviena lietuviška organizacija nuoširdžiai į tą talką kviečiami.

P. Zundė

PLB Vokietijos Krašto Valdybos
Pirmininkas

TIES MŪSŲ NESUSIPRATIM AIS

Pavojingas žaismas

Kalbėti į keturioliktus metus okupacijoje gyvenantį ir ne tik geležinės, bet ir plieninės uždangos atskirtą nuo laisvojo pasaulio Kraštą — yra sunkus ir atsakingas uždavinys. Kiekvienas žodis čia sveria.

Tas uždavinys reikalauja iš kalbančiojo ne tik gerai žinoti okupuotojo Krašto padėtį, bet ir sugebėti psichologiškai įsijausti į jo nuotaikas. Jis reikalauja iš kalbėtojo, kad jis, pats tiksliai dalykų nežinodamas, bent jautų pareigą prieš kalbėdamas pasitarti su geriau informuotaisiais ir nuodugnai perprasti gautas informacijas.

Kalėdų Sv. proga per "Amerikos Balsą" kalbėjęs VLIK'o Vykd. Tarybos Pirmininkas K. Žalkauskas tarp kitko pasakė, jog "pasirodė, kad Sov. Rusija nestovi ant pakankamai tvirtų pagrindų, kurie ją įgalintų... sustiprinti paverstuose kraštuose jos padėtį"... kad "visuose satelitinuose Kremliaus pavergtuose kraštuose pastaraisiais metais... rezistencinis judėjimas ir pasyvus pasipriešinimas pavergėjui didėjo diena iš dienos" ir palinkėjo ne tik visiems lietuviams laisvajame pasaulyje, bet ir „anapus geležinės uždangos... ištvermės kovoje už Tėvynės Lietuvos išlaisvinimą“.

Ištvermės kovoje — tie žodžiai galbūt nekaltai skamba tam, kuriam nežinoma tikroji lietuvių tautos kovos tragedija ir sudėtinga bei skaudi paskutiniųjų devynerių metų tos kovos istorija. Tie žodžiai nekaltai skamba tam, kuris neįsijaučia, kokios jie įgyja reikšmės jų klausnčiam anapus.

Ištvermės kame? Kovoje — sako VT Pirmininkas. Bendrame fone jo kalbos, kurioje jis dėsto apie "aiškias prošvasites", kovos už pavergtųjų išlaisvinimą gyvūnima, apie atsiveriančius naujus horizontus, neprecizuodamas ir nepaaiškindamas, kaip jis ta kova supranta, tie jo žodžiai Lietuvoje besiklausančio lietuvių patrioto gali būti suprasti, kaip kurstymas **aktyviai** reikštis, toliau ištvermin-

gai **aktyviai kovoti** prieš okupantą ir tuo pačiu save ir kitus peranksti beprasmiškai aukoti.

Gi tai dabartinėmis sąlygomis yra ne kas kita, kaip skatinimas lietuvių savižudybei.

VT Pirmininkas kalba pie Sovietų Rusijos **negalėjimą sustiprinti savo padėtį okupuotoje Lietuvoje** arba apie **savo diena iš dienos didėjusį pereitais metais rezistencinį judėjimą ir pasyvų pasipriešinimą**.

Deja, tai neatsakingi, tikrosios padėties neatitinką pareiškimai. Būdami nukreipti tiesioginiai į Krašte esančius lietuvių, jie gali sukelti arba nereikalingų aukų arba apmaudą tiems asmenims užsienyje, kurie nežino, ką šneka.

O kad taip VT Pirmininkas pats pabandytų prisigauti į Kraštą ir tiesioginiai įsitikintų, kaip ten yra su "sovietų negalėjimu sustiprinti savo padėtį" ir su "diena iš dienos stiprėjančiu pasipriešinimu"! Ar ir kaip jis pats sugebėtų parodyti "ištvermę kovoje" ir pasipriešinti okupantui — tai atskiras klausimas. Tačiau gal būtų viltis, kad jis pagaliau suprastų, jog negalima kalbėti dalykų, pavojingų lietuviams okupuotoje Lietuvoje.

Ta proga ne pro šalį bus prisiminti dabartinio JAV-ių Užs. Reik. ministerio Dulles'o žodžius iš jo knygos "War and Peace", išleistos 1950 m.:

"Mes neturime noro silpninti Sovietų Sąjungą kaina gyvybių tujų, kurie yra pirminis mūsų rūpestis".

Šitaip sprendžiama...

Šių metų sausio mėn. 18-20 d.d. VLIK'o posėdyje Vykd. Tarybos Pirmininkas K. Žalkauskas savo pranešime (žiūr. "Elta" Nr. 2, 1954. I. 22) pareiškė gerokai seną tiesą, kad: "Tik vieningumas ir visų tautinių jėgų sutelkimas padidins svetimųjų pagarbą ir pagalbą".

Tačiau tuo svarbiu lietuviškųjų jėgų sutelkimo ir konsolidavimo reikalu jis nerado galima pasakyti nieko kito, kaip tik tai, kad: "Lietuvos išlaisvinimas daugiau-

sia priklauso nuo tarptautinių įvykių raidos. Laisvinimo organizacijos pakeitimas Lietuvos išlaisvinimo nepagreitins“.

Kitaip sakant: jeigu Lietuvos išlaisvinimas priklauso ne nuo mūsų, bet nuo tarptautinių įvykių raidos ir jeigu mūsų laisvinimo organizacijos pakeitimas, atseit, jos reforma, visų jėgų sutelkimas, darbo suderinimas ir veiksmingumo pa-

kėlimas, Lietuvos išlaisvinimo nepagreitins — tai kam tuo visu ir rūpintis.

Nuostabus dviejų sakinių viename pareiškime nuoseklumas.

Šitaip VLIK'as sprendžia užsienio lietuvių jėgų apjungimo problemą. (Visi pabraukimai mūsų — J.K.)

J. Kernius

* * * * *

PAGALIAU, ATĖJO GĖDOS DIENA...

Nežinia, ar daug kas pastebėjo „Nepriklausomos Lietuvos“ savaitraščio New Yorko korespondento pranešimą (N. L. Nr. 51 /349/), kaip ten jau „sprendžiamos didelės problemos“. Tame pranešime, pareiškus, jog „visiems rimtiems lietuviams yra aišku, kad srovių skaičių praktiška mažinti“, toliau informuojama:

„Dabar jau visiems išryškėjo, kad VLIKe, rimtai klausimą statant, turėtų būti šios pagrindinės, vad. — didžiosios srovės: Tautininkų, Krikščionių demokratų, Liaudininkų ir Socialdemokratų, kaip gyvos ir veiksmingos. Satelitinės gi srovės tesiglaudžia prie pagrindinių srovių ir tesudarą jų „sparnus“, praktikuojamu ir kitose šalyse... Kaip tenka patirti, VLIKo reforma šia prasme ir laikama gaires. Atrodo, tai sveika tendencija“...

Gal kam ir atrodo, kad tai paprasta eilinė informacija. Tačiau, giliau išsiūrėjus, daugeliui turėtų būti aišku, jog reikalas eina apie vieną skaudžiausių ir liūdniausių lietuviškosios rezistencijos tragiškų ir, pasakytume, gėdingų sūtemų tremtyje.

Tokios dienos, kada apie tai su visu atvirumu ir nesivaržymu bus pradėta šnekėti, jau seniai buvo galima laukti. Ir dabar ši diena, pagaliau atėjo. Rezistencinės lietuvių organizacijos, kaikuriuos skambiais kovos organizacijų vardais pavadintos, šiandien jau tik „srovės“, kurioms patariama glaustis prie pagrindinių „srovių“ ar sudaryti nebent jų „sparnus“.

* * * * *

Ar reikia kelti triukšmą ir piktintis, kad tokia gėdos diena atėjo „kovos organizacijoms“ Vlike ir gal iš viso? Ne, nereikia. Nes taip, kaip dalykai rutuliojosi nuo 1945 metų tremtyje, ta diena anksčiau ar vėliau turėjo ateiti. „Kovos organizacijos“ teisingai jos nusipelnė. Savo laikysena jos dėjo tam pagrindus ir kvietė kvietė tokį momentą ateinant.

Neminėkime vardų, jie ir taip visiems žinomi. Pvz., organizacija A... iš viso

tremtyje niekad nebuvo ne tik kovos, bet ir jokia organizacija, o tik popierinė tikcija, nuolat susatejinta tai vienu, tai kitu, tai išstojanti, tai vėl grąžinama į „vadovaujantį veiksnį“ balsų aritmetikai palaikyti. Organizacija B..., palyginamai gausi ir stipri, gausesnė ir veiklesnė beveik už kiekvieną augščiau minėtą „pagrindinę srovę“, ilgai veikusi „veiksnių“ sferose ir kelianti žymią atsakomybę dalį už esamas negeroves, pati pavirtusi vieno ideologinio partinio bloko vadovaujantiu satelitu, vėliau tapusi savo pačios intrigų auka, iškeikusi „veiksnių“, kurių ligotai gyrė, nuėjusi „separatinių kelių“, pamėgusi kitų seniai skelbtus principus, bet nerodanti noro atitaisyti nei vieno iš savo pridarytų skaudžių pakinkimų mūsų laisvės kovos bei lietuviškos rezistencijos reikalui ir prestižui. Organizacija C..., atlikusi daug nuopelnų antinacinės kovos laikotarpiu, tremtyje nebeįrodė gyvastingumo organizacijos ir linijos išlaikyme, degradavo save į satelito ar greičiau opurtinisto vaidmenį, sąmoningai atitruko ir net kviečiama nerodė ryžto dėtis į naujos antibolševikinės rezistencijos gretas, pagaliau nykiai pasisklaidė po pasaulį, bepalikdama tik savo retai kur bežtinkamą vardą ir istorinius rezistencijos nuopelnus. Organizacija D... taip pat veikli antinaciniame laikotarpyje, tremtyje sušmeižta ir pašalinta iš „veiksnių“, kitu vardu atsikūrusi, judri, gana skaitlinga, visuomet gyva propagandiškai, nuėjo atskiru keliu ir bent ligšiol neparodė rimtų pastangų sustiprinti bendrąjį mūsų rezistencijos barą. Organizacija E..., niekad neturėdama progos ir nereikšdama noro dalyvauti partiniame „kuhandelyje“, kol jis nebus realiai priimtintas tikriesiems Lietuvos laisvinimo reikalams ir tt., taip pat metų metus buvo priversta veikti atskirai, daug atlikti ir daug paaugoti, dėjo daug, bet vis dar nevaisingų pastangų atvesti tremties politikierius prie bendradarbiavimo Krašto laibui, o ne savo grupių labui, tačiau, kaip

viena iš pajėgiausių ir todėl „pavojingiausių“, be perstojo buvo juodinama, ir ne tik iš partiečių, bet ir iš kaikiurių „kovos organizacijų“ pusės...

Tad nėra nuostabu, kad prie to priėjo. Nėra nuostabu, kad „pagrindinės srovės“, kaip „gyvos ir veiksmingos“, pradėjo galvoti, jog rezistencinės organizacijos yra tik „srovelės“, tik „sparnai“, kuriems nieko kito nebelineka, kaip... glausitis prie „keturių didžiųjų“.

* * * * *

Kad nebūtų klaidingas įspūdis, tuo nenorima pasakyti, jog jei kaikiurios rezistencinės organizacijos per pastarąjį tremties dešimtmetį dėl savo laikysenos pelnė tokio liūdno likimo, tai kad iš kitos pusės ir tos „pagrindinės partijos“ teisingai pelnė tas milžiniškas privilegijas. Su visu rimtumu tektų pabrėžti, jog niekas nebūtų taip toli nuo tikrovės...

Neminėkime vardais, — teisybė visur ta pati. Partija A... tegu būna palyginti gausi, turi plačią spaudą ir net kelis šimtus narių, bet ar daug ir kiek ši tremties skeveldra reiškia visos lietuvių tautos valioje, šiandien dar ne laikas kalbėti. Partija B... tesuburianti apie porą šimtų, ir dar ne taip jau aiškiu vienminčių, per dešimtį metų vis dar tik reorganizuojasi, renka laikinius organus, pertašinėja savo programą, be saito su Krašto nuotaikų raida. Partija C..., po ilgo laiko subūrusi apie pusantro šimto bičiulių, su puse tiek balsų išsirikusi vadovybė, gali sakyti, kad tremtyje ji labai gyva ir „veiksminga“, bet kiek ji veiksminga mūsų konkrečiame gyvenime ir kokią bazę beturi Krašto nuotaikose, būtų pernelyg bergždžia tyrinėti. Partija D..., kas dar atsimeina Vokietijos stovyklų laikus, turėdavo „suvažiavimų“ su keliais nariais ir, jei po išsisklaidymo, šiuo metu būtų padidinusi savo partijos narių skaičių net penkis kartus, jis vistiek dar ne tuoj pasieks astronomišką skaitlinę, kuri įgalintų neabejotinai atstovauti lietuvių tautos „valią“...

Todėl, žiūrint realistiškai ir blaiviai, kaip yra gyvenime, o ne susisvajojusioje galvoje, „Nepriklausomos Lietuvos“ pranešimas apie mūsų keturias „pagrindines“, „didžiasias“ sroves, apie jų „gyvumą“ ir „veiksmingumą“ yra taip pat niekas daugiau, kaip žodžiai, kurie tol gražiai skamba, kol gyvenimo tikrovėje jų nepačiuopinėji.

Jeigu jau kalbėti su duomenimis ranke apie įvairių grupių realųjį gyvumą ir veiksmingumą bei organizuotų narių ir rėmėjų skaičių, tai, pvz., rezistencinės organizacijos B, D ir E, kiekviena atskirai, turi jų daugiau, negu atskirai paėmus „didžiosios partijos“ B ar C ir D, ir net visos keturios.

Tad kur tie visuomeniški pagrindai ir jų „didybė“? Kodėl „sateitinės grupelės“ vesigiaudžia prie „pagrindinių“, o ne priešingai — organizaciskai dar silpnesnės ir pakrikusios „didžiosios partijos“ kodėl neturėtų glausitis prie rezistencinių „srovelių“? Ragailau, kokia buvo ir yra lietuviškojo gyvenimo „tendencija“?

Ji yra visai aiški. Pirmojo bolševikmečio metu visos mūsų partinės organizacijos buvo žlugusios ir kovoje nesiešė. Visą atliko tik rezistencinės organizacijos, šiandien Lietuvos padėtis ir visos nuotaikos (žr. str. „Kraštas ir užsienis“, „Santarvės“ Nr. 1) yra tokios, kad partijų veiklos ir įtakos ten nei per mikroskopą neįžiūrėtum, ir rezistencija, kuri dar vyksta, ten vyksta visai kitais pagrindais... Bet užsienyje, kaip matome, kaip t. k. dabar ima reikstis visai priešinga „sveika tendencija“! Čia, „rimtai klausimą statant“, „visi rimti lietuviai“, susedę New Yorko ar kitų miestų apartamentų fotečiuose, „rimtai“ išdirba projektus, kaip rezistencinės tremties organizacijos visai panaikinti ir „visą vaidį“ perduoti „didžiosioms pagrindinėms“ partijoms! Taigi, gyvenimiškos ir popierinės „tendencijos“ pradeda eiti visai priešingomis kryptimis.

Panašių „sveikų tendencijų“ jau nebe nuo vakar turėdavo viena kita partija, bet gal tik dar nedrįsdavo viešai prabilti, — būtų atrode perdaug groteskiška. Bet kai vienas valstiečių liaudininkų partijos narys, neseniai dar buvęs jų CK narys, o kadaise buvęs vienos tikrai rezistencinės grupės organizatorius, sugalvojo „Vilko reformos“ projektą, pagal kurį iš ten visos rezistencinės grupės pašalintinos, pareiškiant joms padėką už antinacinę veiklą ir numatant galimybę jas „pašaukti prie darbo“, kai vėl reikės ne politikuoti, bet kovoti, — kai jis savo projektą pradėjo plačiai siuntinėti, kai panašių projektų turbūt ėmė atsirasti ir vieno ar kito „didžiojo“ galvoje (juk tai maloni proga net penkių narių partijai prasmuši į didžiuosius!...), tai „Nepr. Lietuvos“ korespondentui, matyt, pasirodė, kad jau laikas ir per laikraščius šias naujas idėjas pradėti skelbti.

* * * * *

Ir taip, pagaliau, atėjo viešos gėdos diena „kovos organizacijoms“. Gi su tuo ir visoms rezistencinėms „srovelėms“. Junkitės, kaip sparnai, prie „pagrindinių srovių“, arba pranykite. Gi jei to nepadarysite, tai... žudysite Lietuvą, kaip partijų gausmas dabar žūdas Prancūzijai!...

Konstatuojant tą drastiškai keistą faktą ir tendenciją, griežtai priešingą tautos padėčiai ir nuotaikoms Lietuvoje, kaip lygiai ir didelės daugumos lietuvių visuomenės nuotaikoms užsieniuose, atrodo,

būtų verta pasakyti keletą minčių dėl rezistencinių organizacijų vaidmens ir kelio.

Kiekviena rimta rezistencinė organizacija nebuvo, nėra ir nebus „kovinių pusbrėnių“ grupė atkovoti tūlims politikiečiams valdžią išlaisvintoje Lietuvoje. Tiek metų dirbdamos ir aukodamosios Lietuvos laisvei, jos neieškojo, neieško ir neieškos už tai kokios padėkos iš politikierių. Ne dėl toėjo, eina ir eis pagrindinis reikalas.

Rezistencinės organizacijos buvo, tebėra ir pasiliks svarbiausiomis pagrindinėmis ir realiomis laisvinimo organizacijomis, kol Lietuvos okupacija truks. Tik jos davė ir duos kovotojų tikrąją to žodžio prasmę atlikti veiksmams, kuriems neužtenka kalbų ar lakios plunksnos. Tik jos davė žmonių ir aukų ištirti okupuoto krašto padėčiai ir teisingai painformuoti užsienio lietuvių apie Krašto reikalus ir pagėdavimus. To nepadarė ir nėra aiškių duomenų, kad kada padarytų savo pobūdžiu ir uždaviniais skirtingos politinės partijos.

Rezistencinės organizacijos tebėra ir bus pačios reikalingiausios versmės užsienio lietuvių atsparos bei kovos dvasiai palaikyti ir teikti Kraštui realią paramą, ne vien žodžiais per atsisaukimus ar radiją. Jos buvo ir bus patogiausios ir priminiausios susiburti gausiems lietuvių visuomenės sluoksniams kitu ir **patesniu pagrindu**, negu tai gali pateikti dogmatinės politinės partijos, kurios, kaip jau labai ryškiai parodė pokarinio gyvenimo praktika, neturi platesnių simpatijų plačiojoje arba „eilinėje“ visuomenėje ir į savo eiles tėra patraukusios tik be galo mažytį tremties lietuvių procentą.

Tik rezistencinės organizacijos daugumoje tėra šilčiau suprantamos ir randa simpatijų mūsų priaugančiojo jaunimo tarpe, kuris nėra turėjęs progų išeiti jokių partinių mokyklų, kuris daugumoje į partijas dabar žiūri daugiau negu abejingai ir kuris dar labiau pasiliktų už politinės veiklos ribų, jeigu kam pavyktų rezistencines grupes „panaikinti“.

Todėl yra bergždžias ir vaikiškas, o gal perdaug jau seneliskas tūlių partinių vadų (be armijos...) projektavimas rezistencinės „grupei“ mėginti versti likviduotis, arba, dar geriau — jas paglemžti ir prisklijuoti iš jų sau „sparnus“, tuo svajojant padidinti per tremties dijetos dešimtmetį labai ir net tragiškai sunykusį savo „svorį“. Taip nebus.

Kokie liūdni ar vaikiški bebūtų tie balsai, antspauduojantieji gėdos dėmę gyvenamajame tremties laikotarpyje, — šis faktas turėtų iš naujo paskatinti visas rezistencines organizacijas ir grupes **labai rimtai susimąstyti**. Kaip minėta, dėl šios gėdos yra kaltos ir jos pačios. O yra atėjęs patį rimčiausias laikas jungti išbarstytas pajėgas. Laikas sustoti gyventi tik praeities atsiminimais ar jaustis tik anomis žąsimis, kurios išgelbėjo Romą... Laikas persiorganizuoti naujais ir realiais pagrindais, sutelkiant tuos veteranus, kurie atitruko, tuos jaunuolius, kurie priaugę, tuos individualistus, kurie niekur nesidėjo, svyravo, visais būdėjosi, ir dažnai labai pagrįstai...

Pagaliau, jau laikas ištaisyti praeities nesklendumus ir pridarytą moralinę ir kitokią žalą tiek rezistencinių organizacijų ir jų darbo geram vardui, tiek tuo pačiu ir Lietuvos laisvinimo gyvajam interesui. Jei reikalinga kokio „veiksni“ reforma (o ji daugiau nei reikalinga!), tai čia tinkamu svoriu ir suderintais argumentais turi pasireikšti rezistencinės „srovės“ balsas. Jis ir reiškiasi, — bet jis pasidarys nepalyginti galingesnis ir atitiks savo tikrąją rolę, kai bus suderintas, sustiprintas ir suvienytas.

Lietuvių Rezistencinė Santarvė visuomet ryškiai gynė šiuos principus, gins juos toliau, atkakliai dirbs jų įgyvendinimui. Ir ji neabejoja, jog dar netrumpas tremties laikotarpis patvirtins to kelio teisingumą.

Buv. Laisvės Kovotojas

„Mes kovojame ne už partijų hegemoniją, ne už partinių lyderių garbę, o kovojame už mūsų Lietuvą ir mūsų gyvenimą. Kas dabar pagelbės mūsų kovai, kas paguos mūsų iškamuotą sielą, kas talkininkaus savo tauriu darbu, mokslu, politine veikla, savo pažintimis mūsų kovai, kovojantieji Lietuvai, kuri yra vergovėje — tą mes prisiminsime, kaip mylimiausią broį, kaip šviesų mūsų kovos veteraną, mūsų pasididžiavimą ir mūsų nelaimės dalininką. Mums rūpi nūdienė Lietuva ir kaip pagelbėti tiems, kurie alksta, trokšta, dūsta, kovoja. Visokias rietenas metam į šalį ir kviečiame visus galvoti apie kenčiančią Tėvynę, o ne erzeliotis, mandriai rikiuoti gražbilstės posmus“.

(Iš Lietuvos BDPS direktyvinio biuletenio, 1947 m. kovo mėn. 16 d.)

PIRŠTU Į AKI

IŠ SPAUDOS

* Anglų savaitraštis „Punch“ prieš pradedant Berlyno pasitarimams įsidėjo šitokį šaržą: Dulles, Eden ir Bidault su alyvų šakelėmis rankose žengia prie Brandenburgo vartų (Vakarų-Rytų zonų Berlyne siena). Juos pasitinka Neville Chamberlaine'o dvasia ir juos išpėja: „Saugokitės, saugokitės Miuncheno šešėlių!“

* „Logiška paėmus... išeina, kad Kolumbas buvo ne tik naujo kontinento atradėjas, bet ir pats pirmasis iš visos ilgos eilės pavergėjų ir eksploatatorių, eksplotavusių jo atrastoje Naujojo Pasaulio vietos gyventojus“.

„Literaturni Noviny“ Praga 1953 X.3.

* Žymus anglų dienraštis „Manchester Guardian“ 1954. I. 22 d. straipsnyje „Nudizmas“ rašo, kad kaikurie šventieji indų

žmonės, Naga Sadhus, neišsprendžiamoms pasaulio problemoms sėkmingai spręti pasiūlė, kad Eisenhower'is, Malenkov'as, Churchill'is ir Mao susitiktų pasitarimams visai nuogi. Tokiam pasitarimui turėtų pirmininkauti Nehru — irgi nuogas. Tinkamiausia susitikimo vieta būtų Himalajų viršūnė.

„M. G.“ pastebi, kad tokiame pasitarime niekas negalėtų „keep anything up his sleeve“ (mūsiškiai išeitų: nieko negalėtų laikyti pasikišęs į užantį).

Palaiminta indų idėja didiesiems nesutarimams spręsti. Kokia puiki tema istorikams! Napoleonas ir caras Aleksandras I buvo susitikę Nemune ant plausto, Pompejus ir Triumvirato vyrai laive ties Misenum, „keturi didieji“, penktam „didžiajam“ pirmininkaujant, Himalajų viršūnėse... nuogi...

Kas is emigrantinių „neutralių“ išdrįs indų pavyzdžiu pasiūlyti šią idėją emigrantams susitarti?

„LINKSMAS“ LIETUVIŠKOSIOS POLITIKOS KAMPELIS

VLIK'o posėdis 1954. I. 18-20 d. Iš pranešimų:

„... normalių pradžios mokyklų steigimas dabar sutinka įvairių kliūčių“.

K. Žalkauskas

„Tautos Fondo lėšų rinkimas sutinka didesnių sunkumų“.

T. Šidiškis

„užmegztas kontaktas su kitų kraštų egziliniiais veiksniais...“ (taip greit? Po devynerių emigracijos metų! — SANT.)

P. Karvelis

„Elta“ 1954. Nr 2.

* * * * *

Mįslė. Liaudininkui K. Žalkauskui, VLIK'o Vykd. Tarybos Pirmininkui, „nušalinus“ liaudininkų atstovą VLIK'e J. Jaks-Tyrį ir pačiam pasidarius VLIK'o narfu, pasiliekanč VT Pirmininku, dabar visi Vykd. Tarybos nariai, išskyrus Mažosios Lietuvos atstovą, yra kartu ir VLIK'o ir VT nariais. Atseit, kartu ir „seimas“ ir „vyriausybė“.

Tai kaip čia dabar, leiskim, pagal 1922 m. Lietuvos konstituciją tie patys asmenys gali būti ir „seimo“ ir „vyriausybės“ nariais, patys save rinktis į „vyriausybę“, patys sau veiklos gaires nustatinėti, patys save kontroliuoti, patys sau veiklos ataskaitas sudarinėti ir patys sau atsakingi būti? Išpėkit tą mįslę.

* * * * *

„Elta“ Nr. 1, 1954 m. rašo:

„N. Metai Vilniuje buvo sutikti tradiciniame Verdi opera „Traviata“, tik jau pertaisyta pagal bolševikinį kurpalį“.

Gal taip „Elta“ visgi pasiimtų vargą ir paaikšintų, kaip toji Verdi opera „Traviata“ yra „pertaisyta pagal bolševikinį kurpalį“? Vietoje arijos „Pakelkim, pakelkime taurę linksmybės...“, dainuojama „Široka strana moja rodnaja“... ar kaip?

Šitokie propagandiniai „Eltos“ pokštai tikrai prestižo nekelti, o bolševikams duoda progos pasijuokti iš „Eltos“ informacijų ir Lietuvos gyventojams parodyti: va, kokių nesąmonių tie emigrantai prisigalvoja.

Antroji mįslė...

Ar tik ne Vilniaus bolševikinio radijo klausimasis bus taip paveikęs VLIK'ą, kad jis nutarė, bolševikų pavyzdžiu, išvesti „Eltoje“ samokritikos“ skyrių.

Pirmame 1954 m. „Eltos“ numeryje, VLIK'o 10 metų sukakties proga cituojama prof. J. Brazaičio nuomonė apie VLIK'ą, kuris esą reikalingas šių reformų:

„a) asmeninės reformos — kad partijos ir kovos organizacijos į VLIK'ą siųstų visuomeniniam darbui patyrusius ir pajėgius žmones.“

Vadinasi, dabartiniame VLIK'e yra visuomeniniam darbui nepajėgus ir nepatyrę žmonės.

„b) politinės reformos — kad būtų atstatytas aiškus ir neabejotinas rezistencinis VLIK'o charakteris“.

Tai reiškia, kad VLIK'as rezistencinio charakterio yra netekęs.

„c) moralinės reformos — kad būtų išvestos visokios diskriminacijos, šmeižtai ir kad būtų atstatytas VLIK'o narių tarpusavio pasitikėjimas ir solidarumas.“

Vadinasi, dabar VLIK'e vyksta diskri-

* * * * *

Vienas SANTARVĖS skaitytojų, nusibodėjęs ginčais spaudoje dėl patriotinių temų literatūroje ir dėl mūsų „laisvinimo veiksmų“ veiklos, atsiuntė Redakcijai šį eilėraštį apie „modernųjį“ užsienio lietuvių patriotizmą, formos pavyzdžiu paėmęs klasikinę Maironio elegiją „Nuo Birutės Kalno“.

PATRIOTAS NUO BIRUTĖS KALNO

Įsisupus plačiai vakarų vilnimis

Man krūtinę užliek rašalinės bangos

Ir vaitok ir maurok dienomis, naktimis,

Mano priešus kovok — ir gulsciom ir staciom.

Liūdna man! Gal ir tau? O kodėl — aš žinau...

Metų tuzinas jau — ir aš vis nevaldau

Nei dvarų, fabriky, vyskupysčių riebių,

Ministerijų tų — kaip man ilgu be jų!

Apsakyti negaliu, kaip tave aš myliu,

Lietuva, Baltija — tu man — sveikata!

Pagalvoti baugu, kas gi bus, jei aukų

Dolerinė mašina... užsirauks kada?...

Profesorius Tylūnas Uodega.

Šitokie satyriniai lietuvių apsimastymai nėra dalykai vien juokui sukelti. Jų pagrindas daug rimtesnis. Visuomenės dalies neigiamas nusistatymas yra išdava tų rūdžių, pagal B. K. Balučio posakį, tartą dar prieš keletą metų, kurios graužia mūsų laisvinimo ratus. Visuomenė iš esmės yra sveika ir galvojanti. Jeigu ji tolsta nuo lietuviško darbo ir kartais jį net visą perdėm ima neigiamai vertinti, — kaltė ne vien jos, bet pirmoje eilėje tų „vadovaujančiųjų“ sluoksnių, kurie, patys nutolę nuo visuomenės, jos netraukia pozityviais savo darbais, bet ją skaldo ir užuot jai teikę įkvėpimą, ją atsumia.

minacijos, šmeižtai ir jo narių tarpe nėra tarpusavio pasitikėjimo nei solidarumo.

„d) ekonominės — kad VLIK'as konkrečiais ir regimais darbais pateisintų jam visuomenės sudedamas lėšas“.

O tai jau reiškia, kad dabartinis VLIK'as negali pasigirti konkrečiais ir regimais darbais ir tuo pačiu nepateisina visuomenės jam suaukojamų lėšų.

Štai tau ir, anot VLIK'o Pirmininką: visos tautos šiaip ir anapus geležinės uždangos pasitikėjimą turintis vyriausias lietuvių laisvinimo organas!

Prof. J. Brazaitis žino, ką sako. Jis pats yra buvęs VLIK'o narys nuo 1945. ligi 1952 metų, jis yra buvęs Vykd. Tarybos informacinės, o vėliau užsienio reikalų tarnybų valdytojas.

Šiuos jo žodžius VLIK'o 10 m. sukakties proga dabartinis Inform. tarnybos valdytojas deda pirmame „Eltos“ puslapyje.

Kodėl? Mįslė. Kalbama, esą todėl, kad M. Gelžinis slapta priklausęs J. Brazaičio grupei — Lietuvių Frontui.

Kad tik netektų sulaukti „Berijos“ bylos VLIK'e.

Katalikas esmi ir vienybe tikiu,

Trokštu draugo arčiau — ciciliko smarkaus,

Liberalo bailaus — juos mylėti galiu,

Kad tik duotų jie man tos valdžios vis daugiau!

Įsisupęs plačiai į tautos vadukus,

Vandenynam perskriet aš imu lėktuvus,

Lyg koks laisvės karys — partizanas šaunus —

Tiek garbės man vėliau niekados nebebus!...

SKAITYTOJŲ LAIŠKAI

Ar tikrai taip ir buvo?...

P. J. Aistis savo straipsnyje „Tauta ir Valstybė“, tulpisime „Santarvės“ Nr. 5 sako: „Reikia mums išsikalti iš galvos mitas, kad mes esame tautiškai atsparūs. Lietuvis tol laikėsi savo kultūros ir kalbos, kol jo niekas nekludė, kol jis netarpiškai nesusidūrė su kita tauta ir kultūra, o susidūręs ištautėjo.“

Ar tikrai taip buvo? Jeigu tai teisybė, tai ko lietuviai taip sunkiai per 200 metų kovojo prieš kryžiuočių ordną, tai ko Lietuvos delegacija taip karštai priešinosi uniijai su lenkais Liublino seime, tai kogi buvo taip atkakliai kovojama prieš caro režimą, kogi mirė ir miršta Sibiro taidgose šimtai ir tūkstančiai knygnešių, šviesuolių ir prasciokų, kogi, pagaliau, lietuviai guldė savo galvas Nepriklausomybės kovose, ko mirė tūkstančiai lietuvių koncentracijos stovyklose vokiečių okupacijos metu? Man atrodo, kaip tik kratydamiesi iš svetur peršamų kultūrų, kaip tik nenorėdami ištautėti, Ir jų aukos neatrodo, kad veltui būtų buvę sudėtos. Jos mums ir šiais laikais teikia stiprybės tęsti mūsų nesibaigiančias kovas dėl savo kultūros, savo kalbos ir sekančių lietuviškų kartų. Jei lietuvis jau buvo taip silpnas, kaip nendrė, kuri pasiduoda kiekvienam vėjo pūstelėjimui — kaip paaiškinti tas kovas ir kraujo aukas.

Antra vertus, kieno galvose mato p. J. Aistis tą mitą, kad esame tautiškai atsparūs. Jei toks mitas tikrai egzistuoatų, tai kuriam galui būtų steigiamos tremtyje lietuviškos organizacijos, mokyklos. parapijos, spauda, chorai ir t. t. Argi tik tam, kad greičiau ištautėtų? Juk tai reikalauja ir darbo, ir pasišventimo ir lėšų. Jei tautiškai esame atsparūs, tai galime ir be visa to apieiti — vistiek liksime lietuviais. Ar gali kas nors nurodyti bet kokią tautą „tautiškai atsparią“, kuri nekovodama su svetimomis įtakomis, būtų išlaikius savo kultūrą ir savo kalbą. Man rodosi, toks mitas iš viso neegzistuoja — ne tik lietuvių tautoje, bet ir visame pasaulyje. O tik visų tautų samonėje ar pasamoneje randasi supratimas būtinumo kovoti dėl savo egzistencijos ir būsimųjų kartų išlaikymo. Tai yra kova už būvi. Ir ta tauta, kuri palūžta šioje kovoje, lieka ištrinta iš egzistuojančių tautų sąrašo. Lietuvių tautai šioji kova, ivairiu aolinkvųjų dėka, buvo ir yra ypatingai sunki. Ir nenuostabu, kad dalis tautos narių neišlaikė tos kovos sunkumo ir pasidavė kitų tautų įtakai, asimiliavosi su iomis. Bet ar tai reiškia visos tautos palūžimą toje kovoje? Ar jau esame palūžę? Be abejo, norint išsilaikyti, reikia nuolat vi-

somis priemonėmis aktyvinti, gaiyinti tą kovą, svarbiausia, auklėjant jaunimą lietuviškoje dvasioje ir įieškant būdų glaudesniai ir vieningesniai bendradarbiavimui tarp visų tautos narių. Bet tai yra atskira tema. Čia tenorėjau tik pabrėžti, kad ne lietuvių nerangumas, bet samoninga kova dėl savo tautos egzistencijos išlaikė mūsų tautą gyvą iki šių dienų.

Toliau p. Aistis, nagrinėdamas mūsų tautos ir valstybės santykius nepriklausomojo gyvenimo metais, man atrodo, kaip kuriuos gyvenimo reiškinius perdaug persūdo. Argi tikrai biurokratija buvo taip giliai įleidusi šaknis į mūsų valdininkų sluoksnius — argi nieko nebuvo daroma su ja kovoti, argi ji palaipsniui nemažėjo? Man atrodo, kad daugelis iš mūsų, susidūrę su bolševikų ar vokiečių okupacinėmis įstaigomis, ar išsibarstę po platų pasaulį ir turėję reikalų su kaukurų kraštų valdžios įstaigomis, tik tada pamatė tikrus biurokratus.

Argi tikrai kelios lenkų ar rusų kilmės bobulės užtersė savo žargonu mūsų tiek ginamą ir valomą kalbą? Galima suprasti, kad lietuvių tauta per kelis šimtmečius būdama svetimų kultūrų įtakoje, neišvengė kalbos užtersimo svetimybėmis, bet kad kelios bobutės, iš kurių žargono visi juokėsi, būtų turėję tiek įtakos mūsų kalbai, kad ją net užtersę — įdomu, ką mano apie tai mūsų kalbininkai?

Argi tikrai mūsų naujoji inteligentija buvo auklėjama tik bulvariniais Rygos romanais? Nejaugi iš tos kartos neatsirado žymesnių politikų, rašytojų, mokslininkų, lietuviybės žadintojų? Nejaugi 1941 m. sukilimą prieš bolševikus organizavo ir įvykdė tik senieji inteligentai, ar tik kaimo berneliai. O vokiečių okupacijos metu pogrindžio veikloje tedalyvavo ir mirė konc. stovyklose tik „seniai“. Visi buvome liudininkais, kad tiek prieš bolševikų, tiek ir prieš vokiečių okupacijas kovojo visa tauta. O naujosios inteligentijos vaidmuo čia buvo pirmaujantis, — bet koks asmuo, išauklėtas rusiškais Rygos romanais, bus pasiryžęs net mirti už savo lietuvių tautą?

Argi tikrai mūsų karininkai buvo sudarę kokį tai luomą ir akiai kopijavo caro oficerių metodus ir dvasią? Tarnaudamas 1938 - 1939 m. Lietuvos kariuomenėje, tikrai net jų metodu, nė tos dvasios neįaučiau, bet, priešingai, jaučiau karininkams jaunesniojo brolio pagarbą vyresniajam broliui ar tėvui (net po šautuvų valandas stovėdamas). Plaukų kirpimas, man atrodo, buvo paprasčiausia higienos priemonė. 1926 m. gruodžio mėn. 17 d. perversmas, man atrodo, buvo sutiktas didelės tautos dalies su palengvėjimo ato-

dūsiais, o tie keli nepavykę perversmai — nepavyko tik todėl, kad tai buvo kelių asmenų ar kurios nors partijos ambicijos vaisiai, bet ne tautos valios padarinys. Ir už tai garbė Lietuvos karininkams, Karininkų galėjo pasidaryti kiekvienas norįs juo būti. Lygiai, kaip ir kunigu, gydytoju, inžinierium ar pan. Dauguma karininkų buvo iš tos pačios tautos, suaugę ir gyvenę savo tautos, savo tėvų rūpėčiais, tad iš kur tos kalbos apie kokį tai „luomą“? Pagaliau ir rezistencinėje veikloje Lietuvos karininkai sudėjo nemažiau aukų, kaip ir betkuri kita profesija.

Ar tikrai Nepriklausomos Lietuvos Valstybė neatsižvelgė į tautos interesus ir ėjo savo keliu, o tauta savo? Būkime objektyvūs ir tokius klausimus spreskime nusiėmę partinius akinius ir padėję asmenines ambicijas į šalį. Nesireikime išimtimis ir klaidomis. Klaidas dabar lengva kritikuoti, bet žiūrėkime ar nekritikuos kas mūsų klaidų. Viena galime drąsiai tvirtinti, kad Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu žymiai sustiprėjome ir įgavome daug įėgu vesti mūsų tautos išsilaikymo kovai. Tik patys nesunkinkime tos kovos, be atodairos ir vienašališkai kritikuodami vieną iš šviesiausių mūsų istorijos puslapių. Ši sakini talkau bendrai visai mūsų spaudai, kurioje vis dažniau pasitaiko straipsniu, šmeižiančių mūsų veikėjus ir Nepriklausomojo gyvenimo laikotarpį. Manau, kad visi padorūs lietuviai nori tik vieno — laimėti mūsų tautos kovą, o dėl skirtingų kovos būdų, manau, galima susitarti ir be šmeižtų.

Juozas Ka'ėda,

Medellin, Colombia, S. A.

* * * * *

Kas „demoralizavo“ Basanavičių,

Kudirką ir kitus?...

Esu vyresniosios kartos žmogus. Esu susirūpinęs, kad mūsų jaunimas, ypač studentija, dabar tikrai persilpnai tėsireiškia lietuvių tautiniame ir politiniame darbe (žinoma, turiu mintyje ne pačios Lietuvos, bet užsienio jaunimą).

Nors perraizgiai ir persunkiai parašytas, man tačiau savo sveiku galvėjimu patiko Vyt. Kavolio straipsnis Santarvės 6 nr.-je. Neginčijama mintis: „Jaunimo rekonstruoti ar sužadinti tegali patys jaunieji“.

Todėl sukruskite, vyrukai ir merginos! Dabartiniai Amerikos lietuvių studentų suvažiavimai, diskusijos ir prakalbu sąskrudžiai — vra labai geras ir sveikas mūsų studentijos suaktyvėjimo ženklas.

Mes nepamirštame ir jūs atsiminkite, kad lietuvių tautinį atgimimą pravedė ko-

ne vien tik jaunimas — moksleiviai ir studentai.

Mūsų spaudoj ir dar dažniau kasdienos gyvenime skaitau ir girdžiu jaunųjų šnektas: nusipolitiškai seniai mus demoralizuoja, partijos mums neįdomios, prakalbos nusibodo ir tt.

Yra čia daug teisybės, bet ne visa teisybė. Tokios jaunimo kalbos yra tik atsiakabinėjimas ir mėginimas save pateisinti. Kas „demoralizavo“ Basanavičių, Kudirką, Šliupą, Vaižgantą, Vydūną, Martyną Jankų, Jakštą, brolius Biržiškas, Smetoną, Kairį - Kaminską ir dešimtis kitų panašių, kada jie buvo jauni moksleiviai ir studentai?..

Jie neturėjo jokių „pavyzdžių“. Jų laikotarpio aplinka galėjo duoti tik nevilgti ir liūdesį. Jie galėjo tikėtis tik persekiojimu. Jie žinojo, kad savo lietuvišku darbui tikrai gadina ir gadins savo ateities „karjerą“. O pažiūrėkit, vaikai šių dienų, kaip anie galvojo ir ką darė!...

K. B. U. S. A.

* * * * *

Jis eina į žmonių širdis...

...Man atrodo, kad jūsų santarvietis Vladas Hriškevičius žymiai daugiau padarė, negu visi mūsų veiksniai sudėjęs juos į krūvą. Jis eina į žmonių širdis ir aiškina bolševizmo grėsmę visam civilizuotam pasauliui. Demokratinuose kraštuose šis kelias yra tikresnis, negu keli nereikšmingi memorandumai...

Vyt. G. J. A. V.

* * * * *

Sunes lakina per medžioklę...

Teisingai Žymantas sako: „Toji medžiaga, kurią mes šiandien suskatom surinkti Kersteno komisijos darbams, jau seniai turėjo būti surinkta, sutvarkyta, išversta į anglų kalbą, išleista ir toliau nuolat ir pastoviai renkama“...

Bet argi tam mūsų „veiksniai“ turėjo laiko ir noro? Pasigirti, kad ir „mes laisvinam“, kaip Amerikos Lietuvių Taryba, tai visi moka. Tačiau nei į vieną „veiksnį“ per kelis metus niekas negalėjo prisiskauti, kad būtų tinkamai surinkta, sutvarkyta ir parašyta dokumentuota lietuvių rezistencijos istorija.

Kiekvienas „laisvinimo veiksnys“ nori ir skubina remtis rezistencijos faktais, bet piršto nebuvo pridėjęs, kad jie būtų laiku taio sutvarkyti, kaip Žymantas savo straipsnyje mini.

A. Stank-s, JAV.

LRS-vės ORGANIZACIJOJE

„INFORMACIJŲ STOKA“

Plečiant LRS organizacinį tinklą įvairiose pasaulio lietuviškose salose, praėjusiais metais buvo susidurta su vienu gana savotišku ir keistu reiškiniu. Jis parodo, kaip vietomis yra išdilusi rezistencinė dvasia mūsų politinių emigrantų tarpe. Ir kaip tyčia ten, kur jų ekonominė būklė yra viena iš pačių geriausių.

Vienoje labai stambioje ir turtingoje lietuviškoje kolonijoje, aiškinantis LRS padalinių praplėtimo klausimą, buvo suėta į santykius su gana ryškiomis jaunomis asmenybėmis, kurių ne viena savo laiku labai aktyviai, drąsiai ir didvyriškai reikėsi mūsų antikomunistinėje ar antinacinėje rezistencijoje. Ne vienas iš tokių vertingų asmenų, įsikūrę ramioje aplinkoje, pasitraukė nuo rezistencinių grupių ir „apsamanojo“ savo asmeniškų reikalų bei pramogų sferoje.

Kai buvo pradėtas judinti LRS padalinių tinklo praplėtimo reikalas, iš daugelio lūpų pasigirdo aiškinimai: labai gerai, LRS atrodo puiki organizacija, jos uždaviniai atrodo kilnūs, kiekvienas pritariau. Bet... kodėl mūsų neinformuojate? Mums trūksta informacijų. Mes čia nieko nežinome. Informuokite daugiau — mes jungsimės ir dirbsime...

Kas tokiuose pasakymuose yra „savotiško“ ir „keisto“? Juk atrodytu, kad tokie pasiaiškinimai yra visiškai natūralūs, pagrįsti.

Ne, jie yra visiškai nepagrįsti ir rezistencinės dvasios žmogui visiškai nenatūralūs.

Gyvas ir aktyvus rezistencinės dvasios žmogus taip niekad organizacinio, nei kitokių klausimų nesprendžia. Mėnesiais ir metais jis nelaukia informacijų iš savo draugu ar nepažįstamų tautiečių. Jis žino ar bent turi žinoti, kad dabar, bent LRS tinkle, nėra samdytu žmonių teikti informacijas tiems, kurie jų neieško. Jis supranta ar bent turi suprasti, kad jokios rimtos informacijos negali būti lauziamos iš piršto, bet jos atsiranda iš atliekamu darbu, kuriuos kas nors turi atidaryti, padaryti, atlikti veiksmus ir sukurti faktus,

iš kurių vėliau tegali atsirasti „informacijos“.

Gyvas ir aktyvus rezistencinės dvasios žmogus pats ieško „informacijų“. Jis pats pirmas eina spręsti uždavinių ir atlikti darbų, iš kurių vėliau atsiranda tos informacijos. Kitaip sakant, **jis pats realiu veiksmu kuria informacijas, dirba darbu, apie kurį jau galima ir vėliau informuoti.** Atsižvelgiant į jo būdą ir gabumus bei palinkimus, jis — arba pats rašo ir problemas nagrinėja, tuo būdu kitus „informuodamas“; arba pats organizuoja bendraminčių padalinį ir duoda jam darbą, plečia tinklą, ugdo naujus darbininkus: arba pats gausiai aukoja ir telkia lėšas iš kitų „apsileidėlių“ jau esamoms „informacijos biurų“ veiksmams sustiprinti ir išplėsti, Etc.

Pagaliau, yra aiški netiesa, kad „trūksta informacijų“ tiems, kurie iš tikrųjų ju nori gauti ir ieško. Gal jų dar ne per daug ir nepakankamai, bet esminių informacijų yra apstu apie LRS uždavinius ir darbus: kaip kurioje lietuviškoje spaudoje ir ypač SANTARVĖJE.

SANTARVĖ tam ir leidžiama, kad ji duotų visas pagrindines informacijas apie lietuvių tautos rezistenciją — politinę ir dvasinę. Dešimtys mūsų veikliausių asmenybių tam aukoja savo laiką, jėgas ir lėšas, tam nebe pirmus metus atkakliai dirba, kad keltų ir nagrinėtų visas problemas, surištas su lietuvių tautos išlikimo valia ir laisvės atkovojoimo didžiuoju uždaviniu.

Pasekite jų pavyzdžių, gyvenkite LRS uždaviniais, atnaujinkite savo tikrąją rezistencinę dvasią, — ir tuoj įsitikinsite, kad informacijų nebetrūksta, nes tuomet ju negali trūkti. Tuomet pamatysite, kad trūksta tik laiko gausiems, niekad nesibaigiantiems uždaviniams atlikti, o juos atlikdami, — kuriate realius faktus, apie kuriuos vėliau draugus informuoti.

Galiausiai, nepamirškina, kad jokio rezistencinio veiksmo niekad nebūtų buvę ir pati LRS niekad nebūtų galėjusi atsirasti ir augti, jei būtų buvę tik laukta „informacijų“ iš šono, o niekas patys nebūtų ėmęsi darbo.

„Tiems, kurie žengia su mumis, mes žadame savo Palaimą ir iš Anapus ir iš po kapo vėlenos.“

(Iš Krašto Rezistencijos Vadovybės pranešimo Užsienio Atstovybei — 1947 m.)

KORESPONDENCIJOS

Waterbury, Conn., USA

1953 m. gruodžio mėn. 6 d. Waterbury, Conn. įvyko LRS-ės JAV-ių rytinių pakraščių Skyrių atstovų suvažiavimas. Suvažiavime dalyvavo apie 70 santarvininkų.

Suvažiavimui pirmininkavo LRS-ės Waterbury Skyriaus pirmininkas A. Malakauskas, sekretoriavo J. Antanaitis. Rezoliucijos komisiją sudarė V. Paulionis, Janukevičius ir Ed. Krasauskas. Suvažiavimą atidaręs A. Malakauskas pakvietė suvažiavimo dalyvius tylos minute pagerbti kovotojus už Lietuvos laisvę, žuvusius Tėvynėje, kalinamus ir ištremtuosius.

Suvažiavime buvo du pranešimai: LRS VK atstovo Vl. Žilinsko ir LRS VK nario S. Mackevičiaus.

V. Žilinskas, savo laiką vienas pirmųjų lietuvių užsienyje, dar vokiečių okupacijos metais, aktyviai įsijungęs į rezistencinį darbą, nušvietė LRS-ės genezę. Jis nupasakojo senesniąsias pastangas suteikti paramą Kraštui, kada ten buvo prisidėjęs stiprus partizaninis judėjimas, nušvietė Krašto Rezistencijos ekspozitūros užsienyje sudarymo aplinkybes ir faktą, kaip dalis Krašto Rezistencijos įgaliotųjų asmenų buvo atsisakę priimti jiems suteiktus įgaliojimus. Toliau prelegentas nupasakojo glaudų bendradarbiavimą su LDSeftu, o taipgi veiklą BDPS užsienyje, kurios praktiškosios veiklos paveldėtoja yra šiandien LRS-ė.

Toliau savo pranešime prelegentas atremė darytus ar daromus LRS-ei priekaištus, atvaizdavo jų tikrąją kilmę ir jų priežastis.

LRS-ės durys yra atdaros kiekvienam lietuviui patriotui. LRS-ė nereikalauja iš nieko apleisti savo partines ar ideologines organizacijas ir tuo pačiu įrodo, kad ji neturi jokių užmačių ką griauti. Toliau Vl. Žilinskas nupasakojo LRS-ės santykius su VLIK'u ir nesutarimų priežastis, apgailestavo, kad VLIK'as, nors ir skelbdamasis lietuvių vienijimo apaštalu, neturėjo ir neturi valstybiškos minties bei valstybinio subrendimo, nors kiek panašus į tą, kurį Antrojo Pasaulinio Karo metu buvo parodę Danijos, Olandijos, Norvegijos ir kt. rezistenciniai vadovai. Baigdamas savo apie valandą užtrukusį pranešimą, Vl. Žilinskas nurodė, kad LRS-ės veiklos didybę glūdi jos pastangoje pajusti Krašto gyvenimo pulsą ir galimybių ribose padėti Kraštui. Tačiau tas darbas bus sėkmingas tik tada, jei nariai savo aktyviu dalyvavimu LRS-ėje stiprins jos atramą lietuviškoje visuomenėje.

LRS VK narys S. Mackevičius kalbėjo apie LRS-ės santykius su lietuvių visuo-

mane apskritai ir su įvairiomis politinėmis bei visuomeninėmis organizacijomis skyrium. Jis nurodė, kad, siekdamas bendradarbiavimo su kitomis organizacijomis, LRS-ė iškelia du reikalavimus: a) Lietuvos ir lietuvių tautos reikalus statyti augščiau už asmeninius ir partinius interesus, b) pripažinti nenutrūkstamą Lietuvos valstybės tęstinumą. S. Mackevičius taipgi palietė santykius su VLIK'u, kuri sudarancios kaikurios grupės, deja, pamišta jo tikrąjį vardą, butent, jog jis yra Vyriausias Lietuvos Išlaivsinimo Komitetas, bet ne seimas, vyriausybė ar kas panašaus, ir kurio veikla, deja, nevisuomet derinasi su demokratine dvasia ir lietuvių tautos rezistenciniais uždaviniais.

Abu pranešimai sukėlė gyvų diskusijų ir nemažai paklausimų.

Toliau suvažiavimas svarstė SANTARVĖS žurnalo reikalus, veiksmingesnio LRS-ės įėjimo į platenius lietuviškosios visuomenės sluoksnius, gyvensnio LRS-ės vadovybės kontakto su LRS-ės padaliniais ir kt. klausimus.

Suvažiavimas sveikino: JAV-ių Prezidentą Dvith D. Eisenhower'į, JAV-ių Valstybės Departamento Sekretorių John Foster Dulles'ą, Kongreso narį Ch. J. Kersten'ą, Vyskupą Sheen, JAV atstovą Jungt. Tautų Organ. Lodge, Connecticut Valstybės Gubernatorių Lodge, Lietuvos Diplomatinijos Šešą S. Lozoraitį, prašydamas perduoti Suvažiavimo padėką visai Diplomatininei Tarnybai už nenuilstamą veiklą Lietuvos laisvinimo darbe, Lietuvos Įgaliotąjį Ministrį Washingtonė Povilą Zadeikį, Lietuvos Įgaliotąjį Ministrį Londone Bronių Balutį, Min. Igną Šeinių, LRS-ės Garbės narį, Nepriklausomybės Akto Signatarą prof. M. Biržišką, Lietuvių Karių Sąjungos „Ramovė“ Pirmininką gen. Povilą Plechavičių, LRS-ės Vyriausiąjį Komitetą, An-erikos Lietuvių Tarybą.

Suvažiavimą raštu sveikino visa eilė asmenų, žodžiu jį pasveikino jame dalyvavęs Pasaulinio Lietuvių Tautinio Sąjūdžio Vyr. Vadovybės atstovas p. Myk. Gureckas, palinkėjęs santarvininkams stipriai ir sėkmingai veikti, kad greičiau priartintus Lietuvos išlaisvinimą.

Ligi šios korespondencijos surašymo dienos į Suvažiavimo sveikinimus atsakė ir padėjo: min. P. Zadeikis, min. B. K. Balutis, prof. M. Biržiška, I. Šeinius, kuris palinkėjo LRS-ei niekad nepailsti kovoje dėl Lietuvos nepriklausomybės atstatymo ir lietuvių kultūros ugdymo ir išsaugojimo. „Visi turime atminti, kad ryžtinga kova ne eikvoja, o didina energiją, sukelia naujų jėgų ir pritraukia daugiau talkininkų“.

Suvažiavimas priėmė šią rezoliuciją:

1) Primindamas, kad lietuvių tauta komunistškai bosevininio okupanto sisteminiai žudoma ir naikinama, pergryvena neįsivaizduojamai sunkias vergijos dienas, Suvažiavimas reiskia padėką JAV-ų Vyriausybei, kuri šį paveigimą smerkia, pasiukdama ištikima nuosirdios demokratijos ir žmogaus teisių apsaugos bei pavergtųjų tautų išlaisvinimo kovos avan-garde.

2) Būdamas ištikinės, kad visų lietuvių pagrindinė jungtis turėtų būti kova už tautos laisvę ir Lietuvos Nepriklausomybės atstatymą, suvažiavimas kviečia visą lietuviškąją išeiviją palikti nuosalyje visus šiam metui neesminius politinių bei socialinių ištikinių skirtumus ir sutelkti visas jėgas šiai kovai laimėti.

3) Įvertindamas mūsų valstybinių institucijų pastangas kovoje už Lietuvos laisvę, Suvažiavimas kviečia lietuviškąją išeiviją visomis iškais tas pastangas remti ir prie jų derintis.

Toliau rezoliucijoje pabrėžiama, kad Laisvės kovos darbas, iki šio pagal iškais tiek praityje LRS-ės remtas, tiek dabartyje remiamas, reikalingas labai gausios materialinės paramos, ir todėl LRS-ė kviečia lietuviškąją išeiviją aktyviai dalyvauti tų priemonių telkime.

Rezoliucijos gale Suvažiavimas pabrėžia, kad sunkiausia už kelia pati Lietuvių Tauta krašte, ir pareiškė broliams krašte giliai pagarbą ir savo ištikimybę juos besalyginiai remti.

Suvažiavimas baigtas Tautos Himnu.

Po Suvažiavimo įvyko bendri dalyvių pietūs - pobūvis.

M.

* * * * *

Detroit, Mich., USA

Tikrai — mažai, bet dirbta ir stengtas.

Darbo pradžia visuomet sunki ir nedėkinga. Nebuvo ir Detroito santarvininkams pradžioje kelias rožėmis kiotas.

Šiuo metu betgi Skyrius pateisino pasistatytuosius tikslus, ir už tai didžiausia padėka tenka jautriai Detroito visuomenei.

1954 m. sausio 10 d. įvyko visuotinis LRS-ės Detroito II Skyriaus susirinkimas.

Ižanginėje kalboje Skyriaus Pirmininkas S. Stanionis apibūdino A. A. Lietuvos Respublikos Prezidento A. Smetonos nuopelnus Lietuvai. Minint jo tragiškos mirties 10 m. sukaktį, jo gili asmenybė buvo prisiminta ir pagerbta tylos minute.

1953 metais Skyrius turėjo pajamų: 1031,96 dolerių. Šioji suma paskirstyta: rezistenciniams reikalams, ligonims šelp-ti, Lietuvos mokslo žmonėms senatvėje palaikyti, kad dar galėtų kurti, Vasario 16 Gimnazijos Rūmams pirkti.

Skyrius išlaiko Vasario 16 Gimnazijos mokinių irutę Janusarytę. Jos išlaikymui suminkta: 310,41 dol., ir visa suma peikuota pagal paskirtį. L. R. Santarvė neperant patinių interesų nesieto reikalingai kokių savo interesus vietoje ginti, Skyriaus kasoje pinigų nepaunkta.

1954 metams į Skyriaus Komitetą išrinkti: Pirmininkas — Pr. Stanionis, Sekretorius — Br. Girniukaitis, Izdininkas — J. Maciulaitis, Nasesniam komiteto darbui dar išrinkta papildoma taryba, Meno ir patengimų reikalams — J. Jeneckas, Vasario 16 Gimnazijos mokinei šiepti ir nupirktų rūmų skolos išmokėjimo reikalais rūpintis — V. Zemaitis, korespondentų ir kultūros bei propagandos reikalų vedu — V. Tamošiūnas.

Susirinkimo metu į Skyrių įstojė Lietuvos Kariuomenės Savanais - Kūrėjas, okupacijų metų ryžingas kovotojas — P. Leleika. Įstoję senesnio amžiaus tiesus, samanus ir energingas patriotas P. Petru-lionis. Įstoję taipgi kovotojai už laisvę: Pr. Marcinkėnas, J. Marcisauskas, V. Kan-kalis ir Br. Burba.

Skyrius užsimojęs šiais metais surengti du didelius viešus vakarus. Iš pirmojo vakaro gautas pelnas numatytas paskirti Vasario 16 Gimnazijos Rūmų reikalams ir V. Vyduño paminklo fondui lygiomis dalimis. Antrojo vakaro gausimas pelnas nutarta paskirti Vasario 16 Gimnazijos reikalams. Vasaros metu numatyta surengti viešą gegužinę ir gausimas pelnas nutarta paskirti mūsų žurnalo SANTAR-VES leidimui paremti, kad tas mūsų dvasios stiprintojas virstų savitaisiu.

Detroito LRS Santarvės Skyriaus veiklą stebėjo Amerikoje gimusi lietuvaite Helen Rauby. Įsitikinusi Lietuvių Rezisten-cinės Santarvės kilniais tikslais, pama-čiusi Skyriaus darbus, ji pati pasiūlė į Skyriaus narius. Įvertinęs santarvininkės Helen Rauby nuopelnus Nepriklausomai Lietuvai, Skyrius pakvietė ją į Skyriaus Garbės Pirmininkus.

SANTARVĖS skaitytojams, manau, bus įdomu patirti, kaip šioji mums brangi asmenybė dirba lietuviškąjį darbą. Antrojo Pasaulinio Karo metu ji buvo American Lithuanians bonų platinimo Detroito distrikto komisijos pirmininkė. Jos iniciatyva išplatinta bonų už vieną milijoną dolerių. Kai buvo perkamas lėktuvas, Helen Rauby dėjo visas pastangas, kad ant jo būtų įrašytas lietuvių vardas.

Ji puiki organizatorė. Buvusi radijo klubo direktorė. Kai Antrojo P. Karo metu per tą pačią radijo stotį raudonieji lietuviai komunistai teršė Nepriklausomą Lietuvą ir dergė visus tremtinius Euro-poje, ji viena iš pirmųjų stvėrėsi iniciatyvos ir, daugelio senosios kartos lietuvių patriotų padedama, išvarė iš radijo sto-ties pardsdavėlius Maskvai. Nuo tos die-nos, jai vadovaujant, per radijo stotį su-

skambo tikrasis lietuviškas teisybės balsas. Ji pati šitaip pasakoja: „Isisteigus klubui, greit nutilo raudonųjų balsas. Tuojau pasigirdo lietuviškas žodis, be melo, be apgaulės. Pradėjo skambėti gražios mūsų dainos, kuriose atsispindi mūsų tautos vargai, nelaimės, smagiausios praeities laisvojo gyvenimo dienos, didelė tėvynės meilė ir kuriomis palaikoma mūsų tautos gyvybė ir stiprinama kovos dvasia, mūsų tautai žengiant į laisvę. Šiandieną, kada mūsų sesers ir broliai, būdami raudonųjų priespaudoj, kenčia didžiąsą terorą ir vargą, mes tuo būdu jungiamės

ir savo pastangomis jiems ir Tėvynei išlaisvinti kovojame su jos priešais, kur ir kokiais pavidalais jie bebūtų. Tikėkime, kad tamsioji naktis mūsų Tėvų žemėje neilgai tęsis, patekės skaisčioji saulutė...“

Dirbdami ne garbei pelnyti, o vien tik artinti pavergtųjų brolių ir sesių išlaisvinimą, be jokios asmeninės sau naudos, be jokio užmokėsio šiaudien ir ateityje, taurių lietuvių patriotų padedami, mes, Detroito santarvininkai, žengsime pagal išgales pirmyn su pasitikėjimu...

V. Tamošiūnas

KRONIKA

* 1953 m. lapkričio mėn. 29 d. įvykusiam Los Angeles, Calif., USA LRS-ės Skyriaus susirinkime 1954 metams perrinktas senos sudėties Skyriaus Komitetas: Dr. P. Pamataitis — Pirmininkas, B. Raila — Sekretorius, B. Gediminas — Iždininkas.

* New Yorko LRS-ės I-asis Skyrius, vėl padidėjęs narių skaičiumi, išsirinko naują Skyriaus Komitetą šios sudėties: Z. Zubrys — Pirmininkas, Gražina Siliūnaitė — Iždininkė, P. Ališauskas — Sekretorius.

KNYGŲ PARASTĖJĖ

THE TERROR MACHINE

Gregory Klimov

London, Faber, 1953.

G. Klimov — Sovietų kariuomenės karininkas, rusas patriotas, karui pasibaigus paskirtas į Sovietų okupacinę administraciją Berlyne. Susidūręs su Vakaraais, jis vėliau pasirinko laisvę.

Minimoje knygoje autorius gyvai vaizduoja žmogaus, individo, gyvenimą sistemoje, kurios integralinę dalį sudaro teroras. Jis visų nuolat jaučiamas, virtęs normaliu kasdienio gyvenimo reiškiniu. Vakarų mastu matuojant, asmeninis žmogaus gyvenimas ten yra žiaurus, tačiau žmonės taikosi, kenčia ir gyvena. Komunizmas yra virtęs savotiška oficialiąja religija, kuriai išoriniai visi paklūsta, bet kuri mažai tesurišta su vidiniu žmogaus įsitikinimu.

Karui baigiantis rusai tikėjosi pasikeitimų, tačiau Stalinas negalėtingai sugrąžino sovietinį biurokratinį absoliutizmą.

Labai įdomiai aprašomi rusų, amerikiečių, britų ir prancūzų santykiai Berlyne. Susidūręs su Vakarų pasauliu, autorius pajuto, kad gyvenimas ten yra prasmingas, kai sovietinėje sistemoje jis yra betkuriuos prasmės netekęs.

Knyga įdomi ir naudinga sovietinio žmogaus gyvenimui totalitarinėje, nuolatinio teroro paremtoje sistemoje, ir jo mentalitetui suprasti.

M. S.

„Kovojoji Lietuva nūdien meta į griovį visas partines intrigas ir eina vieningais keliais kovoti už demokratinius idealus, už tikėjimo dėsnius gyvenime. Kovojoji Lietuva siunčia visoms sesėms ir broliams lietuviams sveikinius ir prašymą: susilaukti prie Lietuvos sopulingos širdies, atsuoti Lietuvos reikalais, ryžtis prisidėti, kas savo meile, kas malda, prie vergovėjų kenčiančių, pavergtoje Lietuvoje esančių brolių ir jų rėmimo, šiaudien, ryt ir visados.“

(Iš Krašto Rezistencijos Vadovybės pranešimo Užsienio Atstovybei — 1947 metais.)

RUSSIA AND HER COLONIES

Walter Kollar

London, G. Philip. 1952

Rimta sovietinės Rusijos ir jos pavergtų tautų Sovietų Sąjungoje santykių studija.

Autorius naudoja išimtinai tik Sovietų šaltiniais bei spauda. Savo studijoje jis prieina išvadą, kad europinės kultūros kraštai — Pabaltijo valstybės, Ukraina, Gruzija — šiandien paversti Maskvos priklausomomis kolonijomis (kolonialinio statuso kraštais). Lenininė „nacionalizacija“ politika praktikoje tereiškia Rusijos kolonialinę politiką. Užuoat naikinusi rusiškąjį imperializmą, sovietinė „nacionalizacija“ politika siekia jį išlaikyti ir konsoliduoti.

Evoliucija laisvame pasaulyje rėdo, jog kolonialinių kraštų materialinė pažanga tegali eiti greta politinės — savivaldos plėtimo. Tautinėms aspiracijoms įgyvendinti kuriami vietiniai savi politiniai sąjudžiai.

Stalininė doktrina stabdo Sovietų Sąjungos tautų politinę ir kultūrinę evoliuciją. Sovietų Sąjunga nėra lygių tautų federacija, bet priemonė rusiškajam „melting pot“, vadinasi, tų tautų tirpinimui.

Totalitarinė komunistų sistema iš visų Sovietų Sąjungos tautų kuria savotiškus sovietinius rusus, suliedintus vienos marksizmo-leninizmo doktrinos. Kol egzistuos totalitarinė komunistinė diktatūra (ne vien režimo, bet ir doktrinos diktatūra), tol vadinamoji sovietinė tautų lygybė praktikoje reikš ne ką kita, kaip tik jų pavergimo lygybę.

M. S.

SOVIET POLICY IN THE FAR EAST, 1944-51.

Max Beloff

London, O. U. P. 1953.

Sovietinei politikai Tolimuose Rytuose pažinti studija. Nors autorius, surinkęs visa, kas įmanoma, apie Sovietų pokarinę politiką T. Rytuose, pateikia įdomių duomenų ir samprotavimų, tačiau į eilę klausimų neįstengia duoti atsakymų. Tai yra įrodymas, kaip maža yra tikrų duomenų Sovietų politikai T. R. apspresiti ir kaip nedaug Vakaruose težinoma apie komunistų veiklą T. Ryt., apie tai, kas sudaro jos stiprumą.

Štai keli klausimai:

Iki kurio laipsnio Maskva dominuoja Azijos komunistinius judėjimus? Kiek sovietų politika Azijoje tėra tąsa carinės Rusijos imperializmo?

Nežinome. Autorius paaiškina kodėl.

Nežinom taipgi, kodėl Sovietai Korėjos karui prasidėjus boikotavo Jungt. Tautų Saugumo Tarybos posėdžius, kuriuose lengvai būtų galėję užvetuoti Junt. Tautų akciją Korėjoje? Nežinome, ar Maskva buvo aprobavusi komunistinės Kinijos intervenciją Korėjoje po Mac Arthur'o laimėjimų? Ar ir kokia vyksta kova tarp Maskvos ir Pekingo dėl įtakos Šiaurės Korėjoje? Nedaugiau žinome ir apie Maskvos veikimą Pietų Rytų Azijoje. Ar tikrai komunistų sukilimas Malajuose buvo nutartas 1948 m. komunistų suvažiavime Kalkutoje, kur dalyvavo 900 delegatų, jų tarpe ir rusai? Kas duoda Malajų komunistams nurodymus — Maskva ar Pekingas? Ar Muso sukilimą Indonezijoje paskatino Maskva? O komunistų sukilimą Burmoje? Arba — ar Ho Chi Mink Indokinijoje kreipiasi patarimų į Maskvą? Kaip veikia Azijos komunistų partijos — ar jos yra kieno hierarchiškai vadovaujamos ar sudaro natūralų bendrą frontą?

Autorius šiuos klausimus palieka atvirus.

M. S.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

S. Laucius — Raudonoji Melodija (šeši dramos veikalai). Išleido „Bendrija“. Spaudė „Nidos“ spaustuvė Londone. Viršelis — dail. A. Petrikonio, 1953 m. premijuota knyga.

SANTARVĖS žurnalo leidimui paremti aukojo: A. Bruzgis — 5/-. P. Valiulis — 5/-. J. Kalpokas — 5/-. A. Koniukovas — 5/-. J. Kazlauskas ir A. Kazlauskienė iš Coventry — po 10/-. V. Tamošiūnas 1 dol.

Visiems aukotojams SANTARVĖ taria nuoširdžią padėką.

LIETUVIŲ SPAUSTUVĖ NIDA

ĮVAIRŲS SMULKŲS
SPAUDOS DARBAI

- Vizitinės kortelės, 100 už 7/-
- Biznio kortelės, 100 už 8/-
- Laiškų antgalvės, 100 už 10/-

Programos, vokams adresai, pakvietimai
ir atvirutės.

Be to, įvairiomis kalbomis Nidos
spauštuvė spausdina knygas, laikraščius,
žurnalus ir katalogus.

Kiekvienas darbas atliekamas
greitai, pigiai ir gerai.

Rašyti: **NIDOS SPAUSTUVĖ**
3, Southern Row, London W. 10.
TELEF. LADBroke 1186.

REDAKCIJOS IR ADMINISTRACIJOS adresas:

SANTARVĖ, c/o D. Banaitis, 18, Melnott Street, Rochdale, Gr. Britain.

ADMINISTRACIJOS JAV-ėse adresas:

SANTARVĖ, c/o A. Daunys, 16W. 64th Str., New York, N.Y., U.S.A.

ATSTOVAI:

AUSTRALIJOJE — L. Baltrūnas, 295 Hoddle str., Abbotsford, N. 9, Vic.

BRAZILIJOJE — M. Laupinaitis, Caixa Postal 118, Sao Paulo

KANADOJE — A. Kuolas, 143, Claremont st., Toronto, Ont.

PRANCŪZIJOJE — J. Masiulis, 6, rue Massenet, Paris, 16e.

VOKIETIJOJE — S. Radavičius, (14b) Reutlingen, Untere-Bollwerkstr. 2.

VENEZUELOJE — Vl. Kuza'inis, Villa Graciela, Ave Sucre, Los Dos Caminos, Caracas.

SANTARVĖS atskiرو Nr-io kaina: JAV-ėse ir Kanadoje — 50 cnt., D. Britanijoje ir Australijoje — 2/-, Prancūzijoje — 100 fr., Vokietijoje — 1 DM., Švedijoje — 1,5 šv. kr., Šveicarijoje — 1,50 šv. fr.

SANTARVĖS metinė prenumerata: JAV-ėse ir Kanadoje — 4 dol. 50 cnt., D. Britanijoje ir Australijoje — 15/-, Prancūzijoje — 900 fr., Vokietijoje — 9 DM., Švedijoje — 12 šv. kr., Šveicarijoje — 12 šv. fr.

Kituose kraštuose atitinkamai kainai J. A. V. pagal vietinės valiutos kursą.

